

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM OKULLARI BİRİNCİ KADEME SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
SINIF YÖNETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI İSTENMEYEN ÖĞRENCİ
DAVRANIŞLARI VE BU DAVRANIŞLARLA BAŞ ETME YÖNTEMLERİ**

ZEYNEP KELEŞ

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı**

İstanbul - 2010

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM OKULLARI BİRİNCİ KADEME SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
SINIF YÖNETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI İSTENMEYEN ÖĞRENCİ
DAVRANIŞLARI VE BU DAVRANIŞLARLA BAŞ ETME YÖNTEMLERİ**

ZEYNEP KELEŞ

**Danışman
YRD. DOÇ. DR. FÜSUN AKDAĞ AYCİBİN**

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı**

İstanbul – 2010

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

**YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI**

09.02.2010

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden

Zeynep KELEŞ, 09 / 02 / 2010 tarihinde yapılan
"İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf
yönetiminde karşılaştığı istenmeyen öğrenci davranışları ve
bu davranışlarla baş etme yöntemleri"

başlıklı Yüksek Lisans Tez Savunması sonucunda jürimiz tarafından gözetildiği / okutulduğu ile

☒ Başarılı bulunmuştur.

☐ Başarısız bulunmuştur.

☐ Düzeltmeler için adaya _____ ek süre tanınmıştır.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Unvanı, Adı, Soyadı: Yrd. Doç. Dr. Fıssal AKOĞ F. Akog

İmzası : _____

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: Prof. Dr. Suat ANAR S. Anar

İmzası : _____

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: Prof. Dr. Adil GAELAR A. Galar

İmzası : _____

ÖZET

Bu araştırma ile ilköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve baş etme yöntemlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla 2008 - 2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Maltepe ilçesinde bulunan 197 sınıf öğretmenine araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemlerini ölçmek amacıyla Yrd. Doç. Dr. Adem S. TURANLI danışmanlığında Gülay Özbebit (2007) tarafından yürütülen yüksek lisans tezi için geliştirilen “Sınıfta karşılaştığınız istenmeyen davranışlar ölçeği” ve “İstenmeyen davranışlara karşı kullanılan baş etme yöntemleri ve bunların kullanım sıklıkları ölçeği” kullanılmıştır.

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları, bu davranışlara karşı kullandıkları başa çıkma yöntemleri ve bu yöntemlerin kullanım sıklığının neler olduğu, öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum, mezun oldukları okul türü, öğretmenlikte toplam hizmet süreleri, görev yaptıkları kurumda hizmet süreleri değişkenlerine göre incelenmiştir.

Toplanan veriler için SPSS (16.0) (Statistical Packace for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri aritmetik ortalama kullanılarak betimlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi için tanımlayıcı istatistiksel tekniklerle birlikte, dağılım ve kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi aşamasındaki normallik testi için uygulanan Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarında asymp. Sig. Değerlerinin 0.05'ten küçük çıkması nedeniyle dağılımın normal olmaması sonucuna dayanarak parametrik olmayan Mann Whithney U Testi ve Kruskal Wallis H-Testinden yararlanılmıştır. Karşılaştırmalarda $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

ABSTRACT

This research aims at the undesired manners and actions performed by the students which first stage teachers of primary schools face and deal with during classroom administration and the methods of dealing with such.

In order to collect data for this research, so as to measure the data regarding the undesired manners and actions performed by the students which first stage teachers of primary schools face and deal with during classroom administration and the methods of dealing with such, “the scale of undesired manners and actions performed by the students which teachers face with” and “the actions to deal with undesired actions and the frequency of their use” were benefited from, developed under the consultancy provided by Assistant Prof. Dr.Adem S. TURANLI and executed by Gülay Özbebit (2007) for the relevant master thesis during academic year 2008 - 2009 in the Province of İstanbul, District of Maltepe and personal information forms prepared by the researcher was submitted to 197 classroom teachers assigned in mentioned area of assignment.

“The undesired manners and actions performed by the students which first stage teachers of primary schools face with, their methods of dealing with such manners and actions and the frequency of their use” were examined based on the teachers’

marital status, gender, marital status, total term of service and the duration of service in the school they are employed type of school which the teacher graduated from.

Statistical Package for the Social Sciences/SPSS (16.0) Packaged Software was used for the data collected. “The undesired manners and actions performed by the students which first stage teachers of primary schools face and deal with during classroom administration and the methods of dealing with such” were identified through the use of arithmetical average. With the definitive statistical techniques used to analyze the data, due to asymp. Sig. Values being smaller than 0.05 as the results of Kolmogorov-Smirnov Test conducted to determine the distribution and the methods to use for normality test, since to the distribution was abnormal, non-parametric Mann Whithney U Test and Kruskal Wallis H-Test was used. $p < 0,05$ level of significance was based on regarding the comparisons.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, ilköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri anlatılmaya çalışılmıştır.

Araştırmamı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Füsün AKDAĞ AYCIBİN’e ve desteğini esirgemeyen aileme teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2010

ZEYNEP KELEŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	viii

BÖLÜM I - SINIF YÖNETİMİ

1.1.SINIF YÖNETİMİNİN TANIMI	1
1.2.SINIF YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI	6
1.2.1.Geleneksel Yaklaşım	6
1.2.2.Çağdaş Yaklaşım	7
1.3.SINIF YÖNETİMİ MODELLERİ	9
1.3.1.Önlemsel Yönetim Modeli	9
1.3.2.Tepkisel Model	10
1.3.3.Gelişimsel Model	11
1.3.4.Bütünsel Model	12

1.4.SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI.....	12
1.4.1.Sınıf Ortamının Fiziksel Düzenine İlişkin Etkinlikler.....	13
1.4.2.Plan Program Etkinlikleri.....	14
1.4.3.Zaman Yönetimine İlişkin Etkinlikler.....	15
1.4.4.Sınıfta İlişkilerin Düzenlenmesine İlişkin Etkinlikler.....	16
1.4.5.Davranış Düzenlemelerine İlişkin Etkinlikler.....	17
1.5.SINIF YÖNETİMİNE ETKİ EDEN DEĞİŞKENLER.....	18
1.5.1.Çevre.....	19
1.5.2.Aile.....	21
1.5.3.Okul.....	23
 BÖLÜM II - SINIF YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	
2.1.İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI.....	26
2.2.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	31
2.2.1.Sorun Olmayan Davranışlar.....	32
2.2.2.En Küçük Sorunlar.....	32
2.2.3.Önemli, Ancak Etkileri ve Genişliği Sınırlandırılmış Sorunlar.....	32
2.2.4.Yükselme ve Yayılma Sorunları.....	32
2.3.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARIN NEDENLERİ.....	33
2.3.1.Öğrenciden Kaynaklanan Etkiler.....	33
2.3.2.Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler.....	36
2.3.3.Aileden Kaynaklanan Nedenler.....	40
2.3.4.Program Ve Öğretim Yöntemlerinden Kaynaklanan Nedenler.....	41
2.3.5.Sınıf Düzeninden Kaynaklanan Nedenler.....	42

2.4.İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA KARŞI KULLANILAN DİSİPLİN YÖNTEMLERİ.....	47
2.4.1.Cezalandırıcı Disiplin Yöntemi.....	48
2.4.2.Önleyici Disiplin Yöntemi.....	48
2.4.3.İyileştirici Disiplin Yöntemi.....	49
 2.5.İSTENMEYEN DAVRANIŞIN ORTAYA ÇIKMAMASI İÇİN KULLANILABİLECEK STRATEJİLER.....	49
2.5.1.Öğrencileri Sürekli Olarak İzlemek.....	50
2.5.2.Öğrencileri Motive Etmek ve Motivasyonu Dersin Sonuna Kadar Sürdürmek.....	50
2.5.3.Öğrencilerin İlgilerini Anlamak ve Derse İlgiyi Arttırmak.....	50
2.5.4.Sınıfta Bulunduğu Yeri Belirleme.....	51
2.5.5.Sınıf Kurallarını Tespit Etmek.....	51
2.5.6.Planlı çalışmak.....	52
2.5.7.Akıcı etkinlik.....	53
2.5.8.Öğrencilere Sorumluluk Verme.....	54
2.5.9.Tutarlılık.....	54
2.5.10.Olumlu Sınıf Ortamı Oluşturma.....	54
2.5.11.Sınıfın Fiziksel Düzenlemesi.....	54
2.5.12.Öğretmen Kontrolü (Sınıfta Hakimiyet).....	55
 2.6.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI.....	55
2.6.1.Öğrenciyle Konuşmak.....	57
2.6.2.Sorunu Anlamak.....	58
2.6.3.Görmezden Gelmek.....	59
2.6.4.Soru Sorma.....	60
2.6.5.Uyarmak.....	61
2.6.6.Beden Dili ile Uyarma.....	62
2.6.7.Sorumluluk Vermek.....	62
2.6.8.Fiziksel Yakınlık.....	63
2.6.9.Derste Değişiklik Yapmak.....	63

2.6.10.Yerini Değiştirme.....	64
2.6.11.Göz Teması Kurma.....	64
2.6.12.Aiyle Görüşme.....	65
2.6.13.Okul Yönetimi ve Rehberlik Servisi ile Konuşmak.....	66
2.6.14.Ceza Vermek.....	67

BÖLÜM III - YÖNTEM

3.1.ARAşTIRMANIN AMACI.....	70
3.2.PROBLEM	70
3.3.ALT PROBLEMLER.....	70
3.4.ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ.....	71
3.5.EVREN VE ÖRNEKLEM.....	71
3.6.SINIRLILIKLAR.....	71
3.7.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	71
3.8.VERİLERİN TOPLANMASI.....	73
3.9.VERİLERİN ANALİZİ.....	73

BÖLÜM IV - BULGULAR VE YORUM

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	75
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	78
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	81
4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	83
4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	85
4.6.Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	87
4.7.Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	89

BÖLÜM V - SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇ	91
5.2.ÖNERİLER.....	92

KAYNAKÇA.....	95
---------------	----

EKLER

EK 1. Anket Formu.....	101
EK 2. İzin Belgeleri.....	104
EK 3. Özgeçmiş.....	106

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Cronbach Alpha Güvenilirlik Testi Güven Aralıkları.....	72
Tablo 2. Cronbach Alpha Güvenilirlik Test İstatistikleri.....	73
Tablo 3. İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin, Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	76
Tablo 4. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	81
Tablo 5. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlerin medeni durumlarına göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	83
Tablo 6. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri	

mezun oldukları okulun düzeyine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....85

Tablo 7. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlikteki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....87

Tablo 8. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri görev yaptığı okuldaki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....89

BÖLÜM I

SINIF YÖNETİMİ

1.1.SINIF YÖNETİMİNİN TANIMI

Sınıf farklı uzmanlarca, eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşam alanı¹, okulun öğretim birimi ve davranış değiştirme işleminin gerçekleştiği özel çevre², eğitim sisteminin en küçük ve en son birimi, eğitim yönetiminin ise ilk ve temel basamağı³ şeklinde tanımlanmaktadır.

Çelik, sınıf yönetimini; sınıf kurallarının belirlenmesi uygun bir sınıf düzeninin sağlanması, öğretimin ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ikliminin geliştirilmesi süreci olarak tanımlamaktadır.⁴

Celep⁵ sınıf yönetimini; “sınıfın amacını gerçekleştirmek için sınıfta bulunan öğretim kaynakları ile öğrencileri eşgüdümleyerek eyleme geçme süreci” olarak belirtmiş.

Lemlech⁶e göre ise; sınıf yönetimi, müfredatın planlanması, kaynakların ve izlenecek yolun belirlenmesi, verimliliği en üst düzeye çıkarmak amacıyla çevrenin düzenlenmesi, öğrencilerin ilerlemesini gözlemek, meydana gelebilecek muhtemel problemleri önceden görmesi ve önlem almasını da içine alarak sınıfın bir orkestra gibi yönetilmesidir.

Tanımlar incelendiğinde, sınıf yönetiminin farklı boyutlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak sınıf yönetimini kapsamlı bir biçimde tanımlamak gerekirse, sınıfta hedefler doğrultusunda öğretim ve öğrenmenin meydana gelmesi için, öğretmenin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını düzenlemesi, kontrol etmesi ve değiştirmesiyle ilgili teknik ve etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir. Kısaca

¹Ayhan AYDIN, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2000, s.1.

²Hasan DEMİRTAŞ ve Hasan GÜNEŞ, **Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sözlüğü**, Ankara:Anı Yayıncılık,2002, s.141.

³Mustafa SARITAŞ, **Sınıf Yönetimi ve Disiplini ile İlgili Kurallar Geliştirme, Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**, (Editör: Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Basım Yayın, 2003, s.44.

⁴Vehbi ÇELİK, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003, s.2.

⁵Cevat CELEP, **Sınıf Yönetimi ve Disiplini**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s.1.

⁶Johanna Kasin LEMLECH, **Classroom Management Methods and Techniques for Elementary and Secondary Teachers**. Newyork-London, Longman,1988, s.3

sınıf yönetimi öğretimin etkili ve verimli olması için gerekli koşulların oluşturulmasını sağlayan tüm etkinlik ve düzenlemelerle ilgilenir.¹

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimin ilk ve temel basamağıdır. Sınıf sözü, alışla gelmiş yanlış bir anlamla öğrencilerle yüz yüze olunan bir yer için kullanılmaktadır. Sınıf sözü, gerçekte belirli özellikleri benzer olan insanların oluşturduğu grup anlamındadır: İşçi sınıfı, zenginler sınıfı gibi. Öğrencilerin oluşturduğu sınıflar da bu tanıma uygundur. Aynı sınıftaki öğrenciler, yaş, bilgi düzeyi açılarından benzerdirler. Sınıf bu öğrencilerin oluşturduğu grubun adıdır, bu anlamda kullanılmalıdır. Bu durumda sınıf yönetimi, hazır bulunuşluk düzeyleri benzer insan grubunun yönetilmesidir. Eğitim yönetiminin kalitesi büyük ölçüde sınıf yönetimin kalitesine bağlıdır.²

Sınıf yönetimi, öğretim sırasında, öğretmenin, öğrencilerini belli bir takım kurallara ve kişisel eğitim anlayışına göre amaca kısa ve düzenli yoldan sağlıklı bir biçimde götürmesi anlamına gelir.³

Eğitim sisteminin başarısı, bir sınıf ortamında genel hedefler doğrultusunda eğitimin ve okulun hedeflerine etkili bir şekilde ulaşmasıyla ilgilidir. Etkililik eğitim sisteminin varlığını başarı ile sürdürmesi ve türlerine göre okulların hedeflerine ulaşmasıdır. Buradan hareketle eğitim sisteminin en küçük ancak en önemli ögesi olan sınıf ortamında, eğitimin hedeflerine etkilice ulaşmanın bir yolunun da sınıf düzeni olduğu söylenebilir. Sınıf düzeni eğitim ve okul sistemi içerisinde öğrenme-öğretme ile ilgili etkinlikleri planlama, uygulama ve geliştirmede çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle etkili bir sınıf ortamı oluşturma ve eğitimin amaçlarına ulaşmada öğretmenler temel sınıf içi yönetim becerilerine ve sorumluluklarına sahip olmalıdır.⁴

Sınıf yönetimi, başlangıçta disipline dayanan ve öğretmen otoritesinin sınıfta egemen kılınması anlamında kullanılmıştır. Günümüzde ise sınıf yönetimi daha çok, öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının sağlanmasıyla açıklanmaktadır. Diğer bir anlatımla,

¹Münire ERDEN, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul: Alkım Yayınevi, 2003, s.18.

²Hüseyin BAŞAR, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2005. s.6.

³Cavit BİNBAŞIOĞLU, **Genel Öğretim Bilgisi:İlk ve Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Öğretimde İlke, Yöntem ve Teknikler**, Ankara:Binbaşıoğlu Yayınları,1994, s.229.

⁴Ömer F. TUTKUN, Sınıfta Yerleşim Düzeni, **Sınıf Yönetimi**, (Editör: Zeki Kaya), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2003, s.133.

sınıfta öğrenme için olumlu bir havanın sağlanması, öğretmenin alan bilgisine çok iyi hâkim olması ve mesleki deneyiminin olmasıyla sağlanabileceği vurgulanmaktadır. Bu neden ile sınıf yönetimini üstlenen öğretmenlerin yönetim kuramları, grup dinamikleri, iletişim ve eğitim psikolojisi alanlarında da çok iyi yetişmiş olmaları gerekmektedir.¹

Sınıf yönetiminin amacı, öğretmenin eğitim programına uygun olarak planlandığı hedef davranışların, bireysel ayrılıklara göre gerçekleştirmesini sağlamaktır. Bunun için sınıfın yönetmeni olan öğretmen, öğretimi planlar; öğretime gereken kaynakları örgütler; öğrencilerin ve öğrenci kümelerinin arasında eş güdümü sağlar; kendisi ile öğrencileri arasında ve öğrencilerin birbirleri arasında iletişimi gerçekleştirir; öğretim etkinliklerini ve öğrencilerin öğrenmelerini denetler; öğrencilerin öğrenme edimlerini ölçer ve değerlendirir. Kısaca öğretmen sınıfının öğretim ve yönetim sorunlarını çözer ve karşılaştığı öğrenme sorunlarının çözümlerine kılavuzluk eder.²

Başarılı öğretmenlerin sınıfları genellikle sihirli bir değnek değmiş gibi görünür ve öğrenciler bir aktiviteden başka bir aktiviteye geçerken, aktivitelere katılmak konusunda, görev ve sorumluluk almakta daha istekli olurlar.³

Daha iyi bir eğitim için öğretmenlerin eğiticilik özelliği kadar yöneticilik özelliklerinin de geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Sınıf yönetiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, öğretmenin sınıf yönetimi alanında yetişmiş olmasına bağlıdır.⁴

Lemlech'e göre etkili sınıf yöneticileri;⁵

- Sınıfta uyulacak kuralları ve standartları belirlerler, bunları öğrencilere bildirirler,
- Öğrencilerin kurallar ve standartlarla ilgili şikâyetlerini dinlerler, öğrencilerin bunları anlaması ve pekiştirmesi için yardımcı olurlar,
- Öğretimi planlar, öğrencilerin materyallerle ilgili ihtiyaçlarını önceden kestirirler, öğrencilere yardımcı olurlar.

¹Özcan DEMİREL, **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara:PegemA Yayıncılık, 2005, s.197.

²İbrahim Ethem BAŞARAN, **Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam**, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s.354.

³Lemlech, s.3.

⁴Hasan DEMİRTAŞ, **Sınıf Yönetiminin Temelleri**, Ankara:(Editör:Hüseyin Kıran), Anı Yayıncılık, 2005, s.9.

⁵Lemlech, s.6.

- Öğrencilerin gelişimlerini inceleyerek sorumluluklarını, öz değerlendirme ve öz kontrol becerilerini geliştirmelerini sağlarlar,
- Öğrencilerin görevlerini ve öğrenme deneyimlerini analiz ederek, ayıracağı zamanı, kısıtlamaları önceden belirlerler.

Sınıf yönetimi, sınıf içi etkinlikleri öğrenme odaklı olarak etkili bir biçimde düzenleyip sürdürme ve öğrenci davranışlarına rehberlik etme sürecidir. Başka bir ifade ile sınıf yönetimi, sınıfta pozitif bir öğrenme iklimi oluşturma, öğrencilerin kendilerini özgürce ifade edebilmelerine ve potansiyellerini ortaya koyabilmelerine fırsat sağlama sürecidir.¹

Önceleri sınıf yönetiminin, okulda ve sınıfta istenmeyen davranışın kontrolüne disiplin kullanımı üzerine yoğunlaştığı belirtilmektedir. Bu uygulama, işler gibi görülmekteydi. Bu yaklaşımda öğretmenler zamanlarının çoğunu sınıf disiplinine ayırıyor, sınıf problemlerini çözmekle uğraşıyor, sık sık derslerini kesip sınıf içindeki istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili konuşmalar yapmak zorunda kalıyorlardı. Zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu öğretme süreçlerinden çok öğrencilerin davranışlarını kontrole harcıyorlardı ve bu yüzden öğrencilerin akademik başarıları konusunda onlara fazla yardımcı olamıyorlardı. Öğrencilerin etkin olduğu modern eğitim sistemlerinin uygulandığı okullardaki öğretmenler bile yeterli öğretme zamanı bulamadıklarından yakınıyorlardı.²

Günümüzde ise sınıf yönetimine daha geniş bir çerçevede bakılmaktadır. Yalnızca öğretmenin otoritesinin sınıfta hâkim kılınması anlamında değil, daha çok öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının sağlanmasıyla açıklanmaktadır. Araştırmalar, etkili sınıf yönetimi becerilerinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Etkili sınıf yönetiminde öğrenciler öğrenme için daha çok zaman harcarken, öğrenme dışındaki davranışlarda azalma olmaktadır. Çünkü etkili sınıfta tüm etkinlikler amaçlıdır, düzenlidir ve disiplinli bir ortamda gerçekleştirilir.³

¹Selahattin TURAN, **Sınıf Yönetimi:Sınıf Yönetiminin Temelleri**, (Editörler:Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006, s.2-3.

²Neşe, TERTEMİZ, **Sınıf Yönetimi ve Disiplin, Sınıf Yönetimi**. (Editör:Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.68.

³Tertemiz, s.68.

Tanımlar incelendiğinde sınıf yönetiminin kendine has özellikleri olduğu görülür. Sınıf yönetiminin bu özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Sınıf yönetimi okul yönetimi içinde bir alandır. Sınıf yönetimini okul yönetiminden soyutlamak ve ayrı düşünmek doğru değildir. Okulda uygulanan yönetim biçimi, okulun iklimi sınıf yönetimini etkiler. Okul yöneticisinin benimsediği disiplin kuralları, okul disiplin politikası, sınıf kurallarını ve düzen anlayışını etkiler.

2. Öğretmenin yönetim yaklaşımı, sınıf yönetimini etkiler. Öğretmenin eğitim felsefesi, yönetim anlayışı, kişiliği sınıfı nasıl yöneteceğini etkiler. Bir öğretmen demokratik bir yönetim biçimi uygularken, başka bir öğretmen otokratik sınıf yönetim biçimini uygulayabilir. İlki etkilemeyi, liderlik davranışlarını ön plana çıkartırken; diğeri yetkisini, yöneticiliği ön plana çıkarabilir.

3. Sınıf yönetimi, öğretim ve sınıf düzeni temelleri üzerine kurulur. Öğretmen sınıfını amaçlarına ulaştırabilmek için bu iki alanda yeterliklerini kullanmaktadır. Öğretmenin etkili öğretimi gerçekleştirebilmesi uygun bir sınıf düzeni sağlaması ile olanaklıdır.

4. Toplumsal kültür, sınıf yönetimini etkiler. Sınıf yönetimi uygulamaları ve yaklaşımları ülkelerin kültürlerine göre farklılaşmaktadır. Katı kuralların hâkim olduğu bir toplumda demokratik bir sınıf yönetimi anlayışının uygulanması zordur. Bu tür bir uygulama okul içinde olduğu kadar okul dışından tepkilere de neden olabilir.

5. Sınıf yönetim biçimi, öğrencilerin ihtiyaçlarına, gelişim özelliklerine, sınıfın düzeyine göre farklılık göstermektedir. Ana sınıfı öğrencisinin özellikleri, ihtiyaçları ile ortaöğretim öğrencisinin özellik ve ihtiyaçları farklılık gösterir. Buna göre bu iki düzeyde uygulanacak sınıf yönetim biçimleri de farklılık gösterecektir.

6. Her ortamda geçerli olabilecek tek ve en etkili bir sınıf yönetim yaklaşımı yoktur. Sınıf yönetimi pek çok iç ve dış faktörden etkilenmektedir. Bunlar; aile, toplumsal kültür, ülkenin eğitim politikası, kitle iletişim araçları gibi dış faktörler yanında sınıfın fiziksel ortamı, öğrencilerin istek, beklenti ve özellikleri, sınıf kuralları gibi iç faktörlerdir.

Bu faktörlerin her biri öğretmenin sınıf yönetimini etkiler. Bu nedenle duruma göre en uygun sınıf yönetim biçiminin belirlenmesi öğretmene düşmektedir.¹

1.2.SINIF YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

1.2.1.Geleneksel Yaklaşım

Bu yaklaşımın merkezinde öğretmen yer almaktadır. Öğretmen istediklerini öğrencilere nasıl yaptırabileceğine odaklanır. Geleneksel anlayışla gerçekleştirilen sınıf yönetiminde öğretmen, tasarlayıp hazırladığı bir takım sınıf içi davranış kurallarına öğrencilerin baş eğmelerini ve bu kuralları harfiyen yerine getirmelerini bekler.²

Eğitim amaçlarının ve sınıf içi kuralların belirlenmesinde, öğrenci katılımına yer verilmez. Ayrıca sadece öğretmen tarafından belirlenen ve değişmez doğrular olarak yansıtılan bu kurallar, tartışılmazlar. Daha çok öğretmenin geleneksel otorite figürü olarak algılandığı toplumlarda gözlenen bu yaklaşım demokratik yaşamın gerekleri ile bağdaşmaz. Öğrenciler, kişilik yapıları ve benlik tasarımları farklı olması nedeniyle, otorite simgesi olarak algıladıkları öğretmenlerine, farklı tepkiler geliştirirler. Ancak öğretmen kendince uysal ya da yaramaz olarak tanımladığı bu öğrencilerin, gerçekte uyum sorunları yaşamakta olduklarını göremez. Bu durumda genellikle, öğretmen yaramaz olarak tanımladığı öğrencilere karşı, açık ya da örtülü bir mücadele başlatır.³

İletişim genellikle öğretmenden öğrenciyedir. Sınıf içi kurallar oldukça katıdır. Bu kuralların oluşturulmasında öğrenci fikirleri alınmamıştır. Öğretmen kendince hazırladığı bu kuralları sınıfa asar, öğrenciden de bu kurallara sorgusuz sualsiz uymasını bekler. Böyle bir ortamda kendini ifade etmekten yoksun kalan öğrenciler davranış bozukluğu göstereceklerdir. Bu defa öğretmen davranış bozukluğu gösteren öğrenciler ile uğraşmak durumunda kalacaktır.⁴

¹Hasan B. GÜNDÜZ, **Eğitim Okul ve Sınıf Yönetimi**, (Editör:Şule Çetin ve M. Çağtay Özdemir), Ankara:Asil Yayın, 2004, s.25.

²İrfan ERDOĞAN, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2001, s.26.

³Ayhan Aydın, s.3-4.

⁴Burç E. DOĞAN, “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri” (**Yüksek Lisans Tezi**, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı,2006), s.26.

1.2.2.Çağdaş Yaklaşım

Çağdaş yaklaşım örgütteki insan ögesine yönelik bir süreçtir. Sınıf yönetiminin merkezinde öğrenci bulunur. Geleneksel sınıf yönetiminde geçerli olan otorite, çağdaş yaklaşımda yerini etkileşmeye bırakmıştır.¹

Sınıf yönetimi alanında, ilgili literatür incelendiğinde tıpkı diğer yönetim alanlarında olduğu gibi, geçmişten günümüze otokratik bir yönetim anlayışından demokratik bir yönetim anlayışına geçisin olduğu görülmektedir. Çağdaş yaklaşım demokratik yönetim anlayışını içermektedir. Demokratik yönetimin sergilendiği eğitim ortamlarında daha az disiplin problemleri çıkmakta, öğrenciler daha iyi birer yurttaş olmakta ve daha başarılı olmaktadır.²

Öğrenciyi merkeze alan öğretimde, öğrenci risk almaya hazırdır. Öğrencinin risk alması demek karar vermeye ortak olması, araştırması, üretmesi ve paylaşmasıdır. Öğretmenin yol göstermesi ise modellik etmesi, öğretmesi, ilgilenmesi ve koruyucu olmasıdır. Demokratik sınıf ortamında ise sınıf içerisindeki hareketlerde serbestlik, güdümlenme, yönlendirme, söz hakkı verme gibi durumlara uygun atmosferdir.³

Çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımı, sınıfı bir sistem olarak algılamayı gerektirir. Bu anlamda sınıf; öğrenci, öğretmen, ders programları, eğitim ortamı gibi iç, okul, çevre ve aile gibi dış oluşturan özgün koşulların bilincinde olmalıdır. Şu halde öğretmen, okul içindeki ve çevredeki olanaklardan eğitim amacıyla en uygun şekilde yararlanmalıdır. Örneğin, öğretmen bir yandan okuldaki rehberlik servisi ile diğer yandan öğrencilerin aileleri ile yakın ilişkiler geliştirerek, sistemin öğelerinden yararlanabilir. Böylece hem eğitim sorunları karşısında yalnız kalmaktan kurtulur, hem de eğitim sistemini etkileyen öğelerin katkılarını bütünleştirir. Doğal olarak kolektif ve duyarlı bir sınıf atmosferi sağlanarak, eğitimin kalıcılığı artırılır. Çünkü davranış değişikliği sürecinin, sadece sınıfla sınırlandırılması, gerçekçi ve geçerli bir yaklaşım değildir. Ancak her koşulda, sınıf

¹Yüksel GÜNDÜZ, “Öğretmenlerin Sınıf Yönetimindeki Yeterlilikleri” (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s.17.

²Susan BLACK, “*Listening to Students*”, American School Board Journal, November, 2005, 39-41.

³Hayati AKYOL, *Olumlu Öğrenmeye Uygun Bir Ortam Oluşturma, Sınıf Yönetimi*, (Editör:Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.248.

yönetiminin en önemli ögesi olan öğretmen, öğrencileri için bir model olmayı başarabilmelidir.¹

Sınıfını çağdaş yönetim anlayışına göre yöneten ideal bir öğretmende bulunması gereken nitelikleri, Aytekin şu şekilde sıralanmıştır;²

- Güvenilir kişiliği olmalıdır.
- İnsan sevgisi ile dolu olmalıdır.
- Öğrencilerinin bireysel farklılıklarının bilincinde olmaktır
- Öğrencilerin eğitim hakkına sahip olduğunun bilincinde olmaktır.
- İnsan haklarına demokrasi ilkelerine saygılıdır.
- Tehdit ve korku yatırımı yerine, sevgi ve saygı yaptırım kullanmalıdır.
- İyi iletişim kurmalıdır.
- Eğitim sürecini düzenleyen kurallarda değişimi kabullenmelidir.
- Öğrencilere değer vermelidir.
- Çifte standartlardan kaçınmalıdır.
- Öğrencilerin sınıf içinde hakları bulunduğunu kabul etmelidir.
- Disiplinle ilgili kurallar geliştirebilmelidir.
- Disiplinle ilgili geliştirdiği kuralları uygulayabilmelidir

Buna karşın öğretmen yetiştirme programlarında sınıf yönetimi konusuna gerekli önemin verildiğini söylemek oldukça güçtür. Ülkemizde sınıf yönetimin öğretmenlik programlarında ayrı bir ders olarak ele alınması 1997 yılında sonra gerçekleşmiştir.³ Halen görev yapmakta olan birçok öğretmen bu başlık altında herhangi bir ders almamıştır. Çalıştıkları okullarda okul davranış politikasının yokluğu ya da yetersizliği, rehberlik araştırma merkezi gibi eğitim kurumlarından yeterince yararlanamama ve davranış yönetimi konusunda hizmet içi eğitim olanaklarında olmamasından dolayı sorun yaşamaktadır.⁴

¹Ayhan Aydın, s.5.

²Halil AYTEKİN, “Çağdaş Sınıf Yönetimi Yaklaşımında İdeal Öğretmen Modeli”, **Sınıf Yönetimi**, (Editör:L.Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.95-101

³Erden, s.28.

⁴Meral ATICI, “Öğrenci İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Türk ve İngiliz Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Karşılaştırılması”, **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Sayı 29, Kasım 2002, s.11.

1.3.SINIF YÖNETİMİ MODELLERİ

Öğretmen, öğretim yılının bütünü içerisinde bir ders saatinden bir döneme kadar süren çeşitli etkinlikleri planlamak, uygulamak ve değerlenmek durumundadır. Her etkinliğin amacına uygun olarak yürütülebilmesi, farklı sınıf yönetimi modellerini gerektirir.¹

Toplumsal alandaki değişimler eğitim ve eğitim yönetimi dolayısıyla sınıf yönetimi anlayışlarına yansımaktadır. Bu bağlamda, eğitim ve sınıf yönetimi anlayışı, geçmişten günümüze otoriter anlayıştan demokratik anlayışa, şekil yönelimliden amaç yönelimliye ve öğretmen merkezliiden öğrenci merkezliye yönelmiştir. Öğretmen, öğretim yılının bütünü içerisinde bir ders saatinden bir döneme kadar süren çeşitli etkinlikleri planlamak, uygulamak ve değerlendirmek durumundadır. Her bir etkinliğin amaca uygun yürütülebilmesi, farklı sınıf yönetimi modelleri gerektirir.²

Öğretmenlerin sınıf yönetimi modellerini bilmesi ve öğrencilerle ilişkilerinde, özellikle sınıfta istenmeyen davranışları önlenmede gerektiği gibi uygulayabilmesi gerekir.³

Sınıf yönetiminde uygulanan modeller önlemsel, tepkisel, gelişimsel ve bütünsel olmak üzere dört türde ele alınabilir.⁴

1.3.1. Önlemsel Yönetim Modeli

Plânlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu olmadan önleme yönelimlidir. Bu model sınıf etkinliklerini bir kültürel sosyalleşme süreci olarak ele alır. Sınıfta yanlış davranışa olanak vermeyen bir sosyal sistem oluşturmaya çalışır.⁵

Bu modelin amacı, kestirilebilir sorunların ortaya çıkmasını önleyecek bir sınıf düzenlemesi ve işleyişi yaratmaktır. Bunun için ortam ve işleyiştten kaynaklanabilecek olası sorunlar ve ortaya çıkabilecek sonuçlar hakkında önceden hazırlıklar, önleyici

¹Sarıtaş, s.48.

²Leyla KÜÇÜKAHMET, **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**, Ankara:Nobel Yayınları, 2000, s.12.

³Esmahan AĞAOĞLU, “**Sınıf Yönetimi İle İlgili Genel Olgular**”, **Sınıf Yönetimi**, (Editör:Zeki KAYA), Ankara:Pagem A Yayıncılık, 2007, s.16.

⁴Başar, s.67.

⁵Muharrem ÖK, **Sınıf Yönetimi Modelleri**, Milli Eğitim, 2000, s.22.

düzenlemeler yapılır.¹ Önlemler bireyler değil, sınıfın tümü dikkate alınarak oluşturulur.² Sınıf yönetiminin klâsik modeli olduğu söylenebilir.³ Bu yaklaşımla sınıfta istenmeyen davranışlara fırsat vermeyen bir sistem oluşturulur. Örnek: Dersin tam ortasında gelecek hafta yapılacak sınavla ilgili bir açıklama yapma sırası geliyor. Ancak öğretmen bu açıklamanın konuya olan ilgiyi dağıtacağını biliyor ve sınav hakkında konuşmayı dersin sonuna ertelemeyi (önlem) tercih ediyor.⁴

Ayrıca bu modelde, öğretmenin aşırı önlemleri ve öğrencilerin eğitim ortamından sıkılmaları ya da okul dışı yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında bilgisiz kalmaları söz konusu olabilir.⁵

Eğer bu model işlevsel bir şekilde kullanılırsa tepkisel modele başvurmaya gerek duyulmaz.⁶

1.3.2.Tepkisel Model

İstenmeyen bir davranışa tepki gösterme esasına dayalı bir modeldir. Bu modelin amacı istenmeyen durum ve davranışın değiştirilmesidir.⁷ Bu modelde, istenmeyen davranışın kontrol altına alınmasında ödül ve cezanın caydırıcı gücünden yararlanılır. İstenmeyen davranışın olumlu veya olumsuz pekiştiricilerle önlenmesi esastır. İstenmek isteyen sonuç mutlaka bir tepki görür.⁸

Etkinliklerin yönelimi, gruptan çok bireyedir. Genelde kalabalık sınıflarda grubu kontrol altına alamayan öğretmenler sükuneti sağlayabilmek için kullanır. Modelin zayıf yönlerinden birisi de her tepkinin bir karşı tepkiyi doğuruyor olmasıdır. Ama sınıfta istenmeyen bir davranış ve sonuç oluşmuşsa, bu modelin kullanılmasına da gereksinim duyulabilir.⁹

¹Küçükahmet, s.53.

²Sarıtaş, s.49.

³Başar, s.15.

⁴İrfan ERDOĞAN, **Sınıf Yönetimi**, İstanbul:Sistem Yayıncılık, 2001, s.27.

⁵Ağaoğlu, s.17.

⁶Sarıtaş, s.49.

⁷Demirtaş, s.18.

⁸Sarıtaş, s.49.

⁹Başar, s.13

Öğrencilerin sorunlarına müdahale etmek yerine, onlara sorunlarını çözme konusunda destek verilmelidir. Böylece öğrencilerin bağımsız is görebilme ve yaratıcılık becerileri de geliştirilmiş olacaktır. Öğrenciye ceza vermek yerine, ona kendi davranışlarının sonuçlarını kabullenmesini öğretmek eğitim açısından daha faydalı bir öğretmen davranışıdır.¹

1.3.3.Gelişimsel Model

Bu modelde sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duygusal, devinimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların geliştirilmesi temel alınır.²

Sınıf yönetimi uygulamalarının öğrencilerin gelişim özelliklerine göre belirlenmesi gerektiği anlayışına dayanır. Öğrencilerin ilköğretimin birinci ve ikinci devresinde ve ortaöğretim döneminde gelişim özellikleri farklılık göstereceğinden öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamaları da farklılık göstermelidir.³

Jacobsen'in bu modeli dört basamakta ele aldığı görülmektedir. Birinci basamak, onuncu yasa kadar süren nasıl öğrenci olunacağını öğrenildiği zamandır. Öğretmene çok is düşer. İkinci basamak, on – on iki yaş arası dönemdir. Sınıf yönetimine verilen ağırlık azalır, öğrenciler olgunlaşma yolunda, sınıf düzenine uymaya, öğretmeni hoşnut etmeye isteklidir. Üçüncü basamak, on iki – on beş yaş arasıdır. Öğrenciler zevk ve destek almak için birbirlerine bakarlar, yetişkinlik görüntüsü veririler. Öğretmeni sıkıntıya sokmayı seçebilir, bunun yanında arkadaşlarının beğenisini kazabilirler. Sınıf yönetimi kurallarının nedenini ararlar. Dördüncü basamak lise yıllarıdır. Öğrenciler, kim olduklarını nasıl davranmaları gerektiğini anlamaya baslar, sosyalleşir, akıllanırlar ve yönetim sorunları azalır. Çocukta ana baba ve yetişkinlerin etkisi, yirmi yas dolaylarına kadar gittikçe azalır, sonra artar. Arkadaşlarının etkisi ise gittikçe artar. Bu iki etkinin kesiştiği on iki yas dolayı öğretmen ve ana baba için sıkıntı yıllarıdır.⁴

¹Ali TEMEL, “Okulda ve Sınıfta Disiplin”, http://www.maltepe.edu.tr/05_haber/reh_sempozyum/ali_temel.doc. (04.05.2008)

²Hakan SARI ve Bülent DİLMAÇ, **Sınıf Yönetiminin Temelleri**, Sınıf Yönetimi, Konya:Eğitim Yayıncılık, 2004, s.79.

³Demirtaş, s.18.

⁴Başar, s.16.

1.3.4.Bütünsel Model

Yukarıdaki modellerin tümünü kullanmaya dayalı olan modeldir. Duruma göre tepkisel, önlemsel olunan veya duruma göre karşıdaki kişilerin gelişim özelliğine göre izlenen karma bir yaklaşımdır.¹

Sınıf yönetimi algılarını bütünleştiren bütünsel sınıf yönetimi modelinde önlemsel sınıf yönetimine önem verme, gruba olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için, istenmeyen nedenlerini ortadan kaldırma, öğrenci özelliklerini gözetme vardır. İstenen davranışın uygun ortamlarda gerçekleşeceği bilincine dayanarak ortam düzenlemeye, bütün önlemsel yönetim çabalarına karşın oluşabilecek istenmeyen davranışları düzeltmek amacıyla tepkisel yönetim araçlarından yararlanmaya çalışılır. Bu etkinlikler sürecinde seçilecek davranış örgüleri, öğrencinin gelişim basamakları ile uyumlu olanlardan seçilir. Bu model için sınıf yönetiminin sistem modeli denebilir.²

Model bütün önlemsel girişimlerine karşın, istenmeyen davranışın sürmesi durumunda son çare olarak tepkisel sınıf yönetimi modelinin araçlarından (ödül-ceza) yararlanabileceğini kabul etmektedir.³

1.4.SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI

Sınıf yönetimi, sınıf yaşamının öğrenme amaçları doğrultusunda bir orkestra uyumu içinde yönetilmesidir. Öğrenme için uygun bir çevrenin oluşturulabilmesinin gerektirdiği olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamının kurallarının sağlanması ve sürdürülmesidir. Bir süreç içinde gerçekleşen sınıf yönetiminin içeriğini aşağıda beş boyutta sunulan etkinlikler oluşturur.⁴

- Sınıf ortamının fiziksel düzenine ilişkin etkinlikler,
- Plan-program etkinlikleri,

¹Erdoğan, s.28.

²Başar, s.10

³Sarıtaş, s.54

⁴Gündüz, 2004, s.20.

- Zaman yönetimine ilişkin etkinlikler,
- Sınıfta ilişkilerin düzenlenmesiyle ilgili etkinlikler,
- Davranış düzenlemelerine ilişkin etkinlikler.

1.4.1.Sınıf Ortamının Fiziksel Düzenine İlişkin Etkinlikler

Sınıf yönetimi etkinliklerinin boyutlarından birisini, sınıf ortamının fiziksel düzenine ilişkin olanlar oluşturur. Bu boyutun içinde Başar¹, aşağıdaki unsurları sıralamıştır:

- a) Sınıfın genişliği.
- b) Sınıf alanının, çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi.
- c) Isı.
- d) Işık.
- e) Gürültü düzenekleri.
- f) Renkler.
- g) Temizlik.
- h) Estetik.
- ı) Eğitsel araçlar.
- j) Oturma düzeni.
- k) Öğrencilerin gruplanması

Fiziksel ortam, sınıf ve sınıfın donatımını kapsar. Fiziksel ortamın doğası ve organizasyonu davranış üzerinde doğrudan etkilidir. Eğitim ortamının fiziksel özellikleri, etkili sınıf yönetiminin sağlanmasında önemli bir unsurdur. Sınıfta fiziksel değişkenlerin(öğrenci sayısı, ısı, renk, ışık, temizlik, görünüm, görüntü) düzenlenmesi öğretmenin sorumluluğundadır. Etkili bir sınıf yönetimi için eldeki olanaklar ölçüsünde fiziksel değişkenlerin güdeleyici, öğretici ve ilgi çekici bir biçimde gerekmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkileri, geniş ölçüde bu fiziksel değişkenlerin tarafından etkilenir. Eğitim türü ve düzeyi, dersin amacı gibi değişkenlere göre yapılandırılmış sınıf ortamı, öğrencilerin güdülenmesini kolaylaştırır. Yapılandırılmış ortam sınıfta yer alan fiziksel özelliklerin amaca uygun düzenlenmesini tanımlamaktadır. Öğretmen her durumda eldeki

¹Başar, s.13.

olanaklar ölçüsünde düzenlenebilecek en uygun sınıf ortamının sağlanması için uğraşmalıdır. Çünkü etkili öğrenme-öğretme süreci için fiziksel ortamın uygunluğu esastır.¹

1.4.2. Plan Program Etkinlikleri

Sınıf yönetimiyle ilgili çalışmaların ikinci boyutunu oluşturan plan-program etkinlikleri, öğretmenin etkin bir öğretim lideri olarak sınıfta eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürebilmesine olanak tanır. Öğretmenin plan-program etkinliklerini gerçekleştirebilmesi için öncelikle amaçları temel alarak yıllık, ünite ve günlük planlarını hazırlaması beklenir.²

Eğitimde planlama, öğretim etkinliklerinin en rasyonel ve düzenli bir şekilde nasıl öğretileceğinin ortaya konulmasıdır. Yıllık, ünite ve günlük ders planları yapmanın yanı sıra araç-gereç seçme, sınav hazırlama ve sınıf çalışmalarının iyi bir şekilde yapılmasını sağlama işlerinde etkili olabilmek için öğretim etkinliklerini planlamaları gerekir.³

Öğretmen dersini planlarken su sorulara cevap aramalıdır:⁴

- Öğretilecek içerik ne olmalıdır?
- İstenilen öğrenci ürünleri nelerdir?
- Öğretim için gerekecek materyaller nelerdir?
- Konuyu tanıtmak için en iyi yol nedir?
- Amaçlanan öğrenmeyi gerçekleştirmek için en uygun öğretimsel strateji nedir?
- Ders nasıl bitirilmelidir?
- Öğrenciler nasıl değerlendirilmelidir?

Ayrıca, Burden'e göre planlamada etkili olan faktörler şunlardır:⁵

- Duyusal davranışlar ve tutumlardaki farklılıklar
- Öğrenme stili farklılıkları
- Psikomotor davranış farklılıkları

¹Ayhan Aydın, s.28-29.

²Ağaoğlu, s.9

³Temel ÇALIK, **Sınıf Yönetimi ve Özellikleri,Sınıf Yönetimi**, (Editör:Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.4.

⁴Şükran TOK, **“Öğretimin Yönetimi”,Etkili Sınıf Yönetimi**, (Editör: Hüseyin Kıran), Ankara:Anı Yayıncılık, 2005, s.88

⁵Gülay EKİCİ, **“Öğretim Yönetimi”, Sınıf Yönetimi**, (Editör:Emin KARİP), Ankara:Pegem A Yayıncılık,2002, s.75

- Sağ-sol beyin tercihlerindeki farklılıklar
- Yaratıcılık potansiyeli farkları
- Cinsiyeti dil, kültür, sosyo-ekonomik düzey farklılıkları
- Zekâ, dil, yetenek farklılıkları

Plan-program etkinlikleri yapılırken öğretmenin ders işleyiş yöntem ve tekniklerini belirlemesi de gerekir. Ders işleyiş yöntem ve tekniklerinin belirlenmesinde ise, öğretmenin anlatılacak konunun özellikleri, derste kullanabileceği araç-gereçler, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi, dersliğin fiziksel özellikleri, kendisinin anlatılacağı konu ve kullanılacak öğretim yöntem ve tekniğine ilişkin bilgi birikimi de önemlidir.¹

1.4.3.Zaman Yönetimine İlişkin Etkinlikler

Üçüncü boyut, zaman düzenine yönelik etkinliklerdir. Zaman yönetiminde esas olan, elde mevcut zamanı faaliyetlerimiz açısından en etkin nasıl planlayabileceğimiz ve bu planlamayı ne şekilde uygulayabileceğimizi ortaya koymamızdır. Sınıfta zamanı etkin kullanmanın en önemli koşulu planlı olmaktır. Planlı çalışma alışkanlığı zamanı etkili kullanmada öğretmenlere de her zaman yardımcı olacaktır. Etkili bir öğretmen, öğretim etkinliklerinin tümünü önceden planlayan kişidir. Sınıfta geçen zamanın akademik öğrenme etkinlikleri yönünde kullanılması oldukça önemlidir.²

Zamanın iyi kullanılması öğrenci başarısının artırılması ve disiplin problemleri azaltılması için önemlidir. Zamanın etkili kullanılmasıyla öğrenciler öğretme-öğrenme ortamına daha çok maruz kalırlar. Ayrıca meşgul öğrenciler sorun davranışları yapmaya da vakit bulamazlar.³

Öğretmen sınıfta zaman kaybettirecek aktivitelerden kaçınmalıdır. Sınıf ortamında geçirilecek zamanın tamamı, eğitsel amaçlara yönelik etkinlikler için kullanılmalıdır. Bu nedenle sınıftaki süreçlerin dikkatlice planlanması ve zamana bağlanması gereklidir.⁴

¹Ağaoğlu, s.9

²Özcan DEMİREL, "Öğretme Sanatı", Plandan Değerlendirmeye, Ankara: Pegem A Yayıncılık, Ankara, 1999, s.196

³Rüçhan ÖZKILIÇ, "Sınıfta Zaman Yönetimi", Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, (Editör:Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Kitabevi, 2003, s.87.

⁴Başar,s.69

Öğretmenin zamanı etkili kullanabilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:¹

- Amaçlar net olarak belirlenmeli
- Detaylı bir ders planı hazırlanmalı
- Öğrencilerin özellikleri bilinmeli ve etkinlikler esnasında bu özellikler dikkate alınmalı
- Materyaller derse başlamadan hazır edilmeli
- Öğretmen derse zamanında ve etkili bir şekilde başlamalı
- Sınıf kuralları sıkı bir şekilde uygulanmalı
- Etkinlikler ve materyaller aktif öğrenmeyi destekleyecek şekilde düzenlenmeli
- Zamanı boşa geçirmeye çalışan öğrencilere taviz verilmemeli

1.4.4.Sınıfta İlişkilerin Düzenlenmesine İlişkin Etkinlikler

Sınıf yönetiminin dördüncü boyutunu ilişki düzenlemeleri oluşturur. Sınıf kurallarının belirlenip öğrencilere benimsetilmesi, sınıf yaşamının kolaylaştırılmasına yönelik öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişki düzenlemeleri, özellikle, bir sonraki boyut olan davranışı da şekillendirici etkinliklerdir.²

Öğretmenin sınıfta etkili bir öğretme-öğrenme ortamı oluşturulması için öncelikle üzerinde durması gereken noktalardan birisi, sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları ile öğretimin aksamasını önleyecek, öğrencilerin istenilen davranışlarını geliştirecek ilişkilerin oluşturulmasını sağlamasıdır. Sınıfta sağlıklı öğrenci-öğrenci ilişkilerinin oluşturulabilmesi için, iyi öğretmen-öğrenci ilişkisinin kurulması gerekir. İyi bir öğretmen ve öğrenci ilişkisinin oluşturulmasında göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalar şunlardır:

- Açıklık ve saydamlık,
- Önemsemek,
- Birbirine gereksinim duymak,
- Birbirlerinden ayrı davranabilmek,
- Gereksinimlerini karşılıklı olarak giderebilmektir.

¹Ekici, 2002, s.80.

²Başar, s.7.

Öğretmenin öğrencilerle ilişkilerinde gösterdiği özen, öğrencilerin kendi aralarında kurmaları beklenen ilişkilerin daha sağlıklı olmasına ve öğrencilerde takım bilincinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışların önlenmesine de yardımcı olan, sınıfın etkili bir takıma dönüştürülebilmesi için, öğrencilerin yönlendirilmeye, güdülenmeye, bilgiye, kaynağa, desteklenmeye ve değerlendirilmeye gereksinimleri vardır.¹

1.4.5.Davranış Düzenlemelerine İlişkin Etkinlikler

Beşinci boyutu, davranış düzenlemelerine ilişkin etkinliklerdir. Sınıfla ilgili etkinliklerin, eğitim ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıf ikliminin olumlulaştırılması, sorunların, ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi bu boyuta ilişkin olarak söylenebilir.²

Sınıf ortamında öğrenmeyi olumsuz etkileyen kasıtlı ya da kasıtsız davranışlara sorun davranışlar denir. Bu davranışlar sınıfı çok az etkileyenden, öğrenme-öğretme ortamını tamamen bozana doğru sıralanmaktadır. Sorun davranışları yönetmek için öğretmenin bilmesi ve uygulaması gereken bazı ilkeler vardır. Öğretmen öncelikle rahatsız olduğu davranışı açık olarak ifade etmelidir. Davranış ve davranışı sergileyen kişi net olarak belirtilerek ise başlanmalıdır. Öğretmen sorun davranışı yönetirken diğer öğrencilerin çalışma ortamını kendisi bozmamalı, yani tutarlı olmalıdır. Öğretmen öğrenciyi tehdit etmek yerine daha kalıcı bir çözüm olan güdülemeye başvurmalıdır. Olumsuz davranışa is isten geçmeden müdahale edilmeli, zamanlama yerinde olmalıdır.³

Sınıf yönetimi, etkili ve verimli bir eğitim ortamı oluşturmaya dönük kurallar, kavramlar ve ilkeler dizgesidir”.⁴

Öğretmen öğretim yılının hemen başında sınıf kurallarını belirlemeli ve ilan etmelidir. Bu kurallar olabildiğince öğrencilerin katılımıyla belirlenmelidir. Öğretmenin bu

¹Agaoğlu, s.9-10.

²Başar, s.8.

³Celep, s.257-259.

⁴Ayhan Aydın, s.10.

kuralların bir kopyasını öğrenci velisine göndermesi de kuralların benimsenmesi adına yararlı olabilir.¹

Sınıf kuralları, sınıfta yapılması ve yapılmaması gereken şeyleri ifade eder. Kapsayıcılık açısından; genel kurallar ve özel kurallar olarak ikiye ayrılırken etki alanı açısından; grup sorumluluğuna ilişkin kurallar ve bireysel sorumluluğa ilişkin kurallar olmak üzere ikiye ayrılır. Kuralların mümkün olduğunca az olmasına dikkat edilmeli, kural cümlelerinde olumsuz cümleler yerine olumlu cümleler kullanılmalıdır. Kurallar demokratik bir şekilde sınıfın katılımı ile belirlenmeli kurala en önce öğretmen kendisi uymalıdır.²

Sınıf kuralları ifade edilirken basit, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalı, kurallar herkes tarafından aynı şekilde yorumlanabilmelidir. Bunun için de her kuralın tanımladığı davranış açık ve anlaşılır olmalıdır. Bunun yanında kurallar mümkün olduğunca olumlu ifadelerle dile getirilmelidir.³

Kuralların uygulanması ve izlenmesi aşamasında öğretmenin tutarlı davranması gerekmektedir. Her öğrenci için eşit şartlar geçerli olmalı eşit davranışa eşit yaptırım uygulanmalıdır. Öğretmen davranışları ile kuralları uygulayan bir model olmalıdır. Kurallar sık sık hatırlatılmalı böylece pekiştirilmelidir. Kuralların ihlali halinde belirlenen yaptırımlar uygulanmalıdır.⁴

1.5.SINIF YÖNETİMİNE ETKİ EDEN DEĞİŞKENLER

Sınıf yönetimi, etkili bir eğitim ve iletişim örüntüsü gerçekleştirmek amacına yönelik etkinlikleri tanımlamaktadır. Ancak, gerçekleştirilmesi istenen davranışın kazandırılmasında tek başına sınıf ve onun yönetimi yeterli olmayabilir. Bu bağlamda sınıfı yönetmek, eğitimi etkileyen değişkenleri tanımayı da gerektirmektedir.⁵

¹Temel, s.2.

²Erdoğan, s.76-80.

³Naciye AKSOY, “**Sınıf İçi Kurallar**”, **Sınıf Yönetimi**,(Editör:Emin Karip),Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2002, s.17-18.

⁴Aksoy, s.20-21.

⁵Ayhan Aydın, s.15.

1.5.1.Çevre

Her birey, belli bir zaman dilimi içinde, belli bir coğrafyada ve belli bir toplum içinde yaşar. Her toplumun sosyal ve kültürel özelliklerinden oluşan bir yapısı vardır. Bireyin sosyal çevresini oluşturan bu yapı, bireyin davranışlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda şekillendirir. Diğer yandan sosyal çevreyle olan ilişkisinde birey tamamen edilgen bir konumda olmaz, kendisi de zaman zaman bu çevreyi etkiler ve değiştirir.¹

Bununla birlikte her okul belli bir toplumsal çevrede yer alır. Toplumsal çevre; fiziksel, sosyal, kültürel, siyasal, demografik vb. bir dizi değişkenin etkilerini yansıtan değerler dizgesi olarak tanımlanabilir.²

Toplumsal bir kurum olan okul, belli bir toplumsal çevrede faaliyetlerini sürdürür. Okul, toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlevini üstlendiği için, birçok toplumsal kurum ve gruplar okullarda gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgilenir ve bu faaliyetleri denetler. Okulla yakından ilişki içinde bulunan bu grup ve kurumlar, okulun çevresini oluşturur. Okul çevresinde birçok grubun oluşu doğaldır. Bu grupların beklentileri ile okulda yer alan faaliyetler ve okulun amaçları arasında bir denge olduğu sürece bir sorun yoktur. Buna göre, bireyi topluma kazandırma süreci olan eğitimin, aynı zamanda toplumsal çevreye yönelik bir faaliyet olduğu da söylenebilir.³

Çevre değişkenleri bir davranışın güdüleyicisi olabileceği gibi, engelleyicisi de olabilir. Bu iki yönlü etki, hem yakın, hem de uzak çevreden gelir. Yakın çevre, öğrencinin her gün içinde bulunduğu çevre olarak ele alınmaktadır. Bunlar; sınıf, okul, aile, boş zaman gelişme alanlarıdır. Uzak çevre ise onu zaman zaman etkileyen diğer öğelerden oluşur. Bunlar kendi toplumunun yasama biçimlerinden, çeşitli araçlarla edindiği diğer ülkelerin insanların yasama biçimlerine kadar uzanır. Birey ve kurumların etkililik göstergelerinden biri de kontrol edebildiği ilişki çevresinin genişliğidir. Okul ve

¹İlhan AKAR, *Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Etmenler, Sınıf Yönetimi*, (Editör: Zeki KAYA) Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2003, s.24.

²Ayhan Aydın, s.25.

³Çalık, s.7-8.

öğretmenden beklenen, sınıf ve okulun mümkün olduğu kadar uzak çevresini etkileyebilmesi olmalıdır.¹

Öğrenci için son derece önemli bir kurum olan okul, belli bir sosyal çevre içinde yer alır. Okulda değişik davranış kalıplarına sahip olan öğrenciler, farklı toplumsal kesimlere ait değer ve beklentileri yansıtmaktadırlar. Kaldı ki, davranışın toplumsal çevreden soyutlanarak çözümlenmesi beklenemez. Başka bir deyişle davranış, içinde yer aldığı çevrenin sosyal ve kültürel değişkenleri tarafından kontrol edilir. Bu nedenle, eğitimin amacı olan; öğrencide davranış değişikliği oluşturmayı, aynı zamanda sosyal çevrede egemen olan ilişki biçimlerinin de niteliğini bilmeyi gerektirir. Bu bağlamda, okuldaki öğrencilerin davranışlarını etkileyen kitle iletişim araçları ve akran gruplarına dikkat etmek gerekir Kitle iletişim araçlarının birey üzerinde etkisi oldukça fazladır. Akran gruplarının da gencin davranışının oluşumunda büyük bir payı vardır. Genç çoğu zaman sorunlarını arkadaşlarıyla paylaşır ve onlara sığınır. Bu bakımdan okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin bu çevresel etmenlere karşı duyarlı olması gerekir.²

Etkili bir okul, dolayısıyla etkili bir öğretme-öğrenme ortamının sağlanabilmesi için, okul çevre ilişkilerinin geliştirilmesi zorunludur. Okul yöneticisi ve öğretmen çevreyle yakın ilişki içinde olmalıdır. Okul çevre ilişkilerinin olumlu olduğu durumlarda, toplumsal kurum ve gruplar, okul için gerekli olan maddi ve maddi olmayan kaynakların sağlanmasında istekli davranırlar. Bu nedenle okul ile çevre arasında iyi iletişim kurulması, çatışma yaratacak durumlardan kaçınılması önemlidir.³

Amacı öğrencileri eğitmek olan okul, çevresini de eğitmelidir. Bunu yaparsa, o çevreden okula gelecek öğrencilerin bazı davranışları daha okula gelmeden düzeltilmiş olur. Aksi halde, çevredeki istenmeyen davranış örnekleri sınıfa kadar girer, sınıf ortamını bozar, eğitsel amaçların ve sınıf yönetiminin engellerini oluşturur.⁴

¹Başar, s.19.

²Akar, s.26

³Çalık, s.8.

⁴Başar, s.21

1.5.2.Aile

Aile toplumun temel niteliklerini yansıtan en küçük birimdir. Çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişiminde ailesinin önemli bir yeri vardır. Eğitim ailede baslar ve çocuğun sağlıklı bir benlik algısı geliştirerek özerkleşmesi de ailenin tutumuna bağlıdır. Çocuk kendine yetmeyi, paylaşmayı, yaşama etkin biçimde katılmayı, barışçı ve uyumlu bir davranış örüntüsü geliştirmeyi ailede öğrenir. Okul çağına gelmiş çocukların kişilik yapıları, önemli ölçüde aile ortamında şekillenmiştir.¹

Çocuğun sevgi ve güven ortamı içinde, sağlıklı olarak yetişmesi aileye bağlıdır. Çocuğun davranışlarına yön vermek, kurallara uyumunu sağlamak, rehberlik etmek ailenin görevleri arasındadır. Ayrıca ailenin zor durumlarda çocuğun yanında yer alması ve onu desteklemesi gerekir. Çocuğun kişilik gelişimi de daha çok aile ortamında sağlanır. İnsan ilişkilerini düzenleyen anlaşma, uzlaşma, işbirliği gibi olumlu nitelikleri, çocuk, ailede kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutum ve davranışları da evde öğrenir.²

Yapılan araştırmalar, boşanma yoluyla parçalanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu uyumsuzlukların en önemlisi; ruhsal çöküntü, çeşitli davranış bozuklukları ve okul başarısızlığıdır. Çocuğun duygusal sorunlarının okula yansması sonucu, sınıf içinde derslere karşı ilgisizlik, isteksizlik, dikkatsizlik ve dalgınlık gibi okul başarısını olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, çalışan annelerin çocukları da bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Annenin bütün gün işte olması, eve yorgun gelmesi, anne-çocuk arasındaki sevgi bağlarının zedelenmesine ve iletişimin zayıflamasına yol açmaktadır. Bu durum, özellikle ilköğretimin birinci aşamasında okuyan çocukları daha çok etkilemekte, onların silik ve çekingen davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.³

Ailedeki birey sayısı çocuğa sunulan eğitim imkânlarının daralmasına neden olmaktadır. Ailenin çocuklarına sağladığı eğitim imkânları çocuk sayısı ile doğru ters

¹Ayhan Aydın, s.22.

²Akar, s.64.

³Akar, s.22-23.

orantılıdır. Ailedeki birey sayısı az ise çocuklara daha fazla eğitim imkânı sağlanmaktadır.¹ Kalabalık aileler çocuklarıyla ilgilenmeye daha az zaman ayırabilirler. Bunlar üzerinde ailenin etkisini azaltır. Az çocuklu ailelerin çocukları bencil ve şımartılmış olabilir. Çocuk sayısının çokluğu, ailenin artan görevlerini yerine getirmesini için, sınıfı da olumsuz etkileyecektir.² Ailenin geçim durumları çocuğun kişiliğine etki yapan önemli bir etmendir. Babanın işi annenin dışarıda çalışması, çocukların okul çağında iken çalışmak zorunda kalması, ailenin gelir seviyesi, ana- babanın çocukları ile bir arada bulunmasının süresi, ailenin sık sık yer değiştirmesi gibi durumlar çocuğun kişiliğini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir.³ Ailelerin eğitim düzeyi de çocuğun davranışları üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan ana babalar, çocukların eğitimine karşı daha duyarlı olmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan aileler, çocukların öğrenme yaşamını daha iyi izleyebilmektedirler.⁴

Ailelerin çocuklarını yetiştirme biçimi öğrencinin sınıf içi davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir.⁵ Tembel-çalışkan, doğru-yalancı, pısrık-girişken, bencil-diğercil gibi benzeri ikilemlerin kazanılması ailede baslar, gelişir ve çoğu zaman da pekişir. Okulun bunları değiştirebilmesi ise oldukça zordur. Uygun çözüm ise önceden aileyi etkilemektir.⁶ Bu nedenle okul yönetiminin ve özellikle de öğretmenin aileyi tanınması gerekir. Ailenin çeşitli özelliklerinin bilinmesi, öğrencilerin sorunlarının çözümünde birinci derecede önemli kaynaktır. Öğrenciden beklenen çalışmalar aileye iletilmeli, öğrenmenin daha etkili olması ve sınıf sorunlarının azaltılması böylece sağlanabilir. Ancak, aileyi iyi tanıyan bir öğretmen olumlu bir sınıf ortamı oluşturarak etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirebilir.⁷

Öğretmen, aileler ile ilişkisini sürekli ve düzenli bir biçimde sürdürmeye çaba göstermelidir. Öğretmenin sabırlı, anlayışlı, duyarlı ve adil oluşu ailenin en önde gelen beklentileridir. Buna karşılık öğretmen de ailelerden, dürüstlük, hoşgörü ve işbirliği çabası beklemektedir. Aile ile işbirliğine girmeyi düşünen öğretmen, onların çekingenliğini gidermesi, onları soru sormaya ve fikirlerini söylemeye özendirilmesi ve okula ilişkin

¹Yücel GELİŞLİ, “Sınıf Yönetiminde Aile ile İşbirliği”, *Sınıf Yönetimi*, (Editör: Ş. Erçetin, Ç. Özdemir), Ankara:Asil Yayın Dağıtım, 2004, s.204.

²Başar, s.21.

³İbrahim Ethem BAŞARAN, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1972, s.187.

⁴Çelik, s.27.

⁵Celep, s.4 .

⁶Başar, s.21.

⁷Çalık, s.7.

problemlerin çözümüne yardımcı olmalarını sağlaması gerekir. Okul-aile ilişkilerindeki başarı ve başarısızlık öğrencinin eğitimine de yansımaktadır. Dolayısıyla aile ile ilişkiler büyük bir dikkat içinde sürdürülmelidir.¹

1.5.3.Okul

Birey; aile üyeleriyle, sosyal çevresiyle, akran gruplarıyla ve kitle iletişim araçları ile etkileşimde bulunurken birçok davranışı öğrenir ve yapar. Ancak bu öğrenmeler belli bir plan ve program dâhilinde değil, gelişigüze'dir. Birey bu etkileşimleri esnasında toplumca onaylanmayan istenmedik davranışların yanı sıra, argo konuşma, sigara içme, alkol ve uyuşturucu madde kullanma gibi toplumca onaylanmayan istenmedik davranışları da öğrenebilir, yapabilir. Oysa bilgi üretimi ve birikiminin hızla arttığı, uzmanlaşmanın önem kazandığı çağdaş toplumlarda bireylerin belli amaçlar doğrultusunda planlı ve programlı olarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu da ancak okullar ile mümkün olabilmektedir.²

İnsan gelişip, gençlik çağına gelinceye kadar hatta yaşamı boyunca bir çok eğitim ortamında eğitim alır ve pek çok şeyi öğrenir. Öğrenme sürecinde insan bir yandan, doğumdan ölüme kadar değişik kurumlara devam ederek öğrenirken, diğer yandan da yaşadığı çevrede öğrenir. İnsanın kurumlarda öğrendikleri kadar yaşadığı çevrede öğrendiği de önemlidir. Ancak insan, yaşamının en büyük kesimini okulda geçirmektedir.³

Okul toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlerini üstlenen kurumların ortak adıdır. Okullar formal eğitim veren kurumlardır. Okullarda bir grup öğrenciye toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre önceden hazırlanan programlar doğrultusunda öğretim faaliyetleri sunulur, öğrencilerde istenilen davranış değişikliği meydana getirmeye çalışılır. Sınıf, içinde bulunduğu okulun bir parçasıdır. Bu nedenle okul ve sınıfın birbirlerinden ayrı olarak düşünülebilmesi de söz konusu değildir. Okulun özellikleri ve iklimi, sınıfı ve sınıf yönetimini etkilemektedir.⁴

¹Çalık, s.7.

²Akar, s.94.

³Zeki KAYA, “Olumlu Öğrenme Ortamı Oluşturma”, Sınıf Yönetimi, (Editör: Zeki Kaya), İstanbul:Pegem A Yayıncılık, 2005,s.92.

⁴Çalık, s.5.

Okul dediğimiz örgütün en önemli ve açık özelliği, üzerinde çalıştığı hammaddenin toplumdan gelen ve topluma giden insan oluşudur. Böylece, okulun birey boyutu kurum boyutundan daha duyarlı, informal yanı formal yanından daha ağır, etki alanı yetki alanından daha geniştir. Gerçekten sosyal bir sitem olarak kurulması ve çalışması gereken okul ortamında, davranış bilimleri ve insan ilişkilerinin yeri bu bakımdan çok önem taşır.¹

Eğitim sistemi içinde okulların temel işlevi öğrencilerine istenilen davranışları kazandırmak ve bunun için çevreyi gerekli bir biçimde düzenlemektir. Toplumda meydana gelen değişimler okuldaki yönetici ve öğretmenlerin de düşünüş ve davranışlarında değişimleri zorunlu kılar. Okul yöneticisi ve öğretmenler bu gelişmelerin öncüsü ve gerekli yeniliklerin uygulayıcısı olma durumundadırlar.²

Okul yöneticisinin otokratik bir yönetim biçimini benimsemesi, okulla ilgili oluşturulacak bütün politika ve kararlar üzerinde etkili olacaktır. Okul yönetiminde demokrasi varsa, sınıfta demokratik yönetim biçiminin uygulanması daha kolay olacaktır. Demokratik yönetim biçimine sahip olan okullarda öğrencinin kişiliğine saygı gösterilir ve öğrenci değerli bir varlık olarak görülür. Okulun yönetim biçiminin öğrenci davranışları üzerinde olumlu bir etki yapması, sınıf yönetimi sürecine de olumlu yönde yansımaya sahip olacaktır.³

Okulda egemen olan yönetim anlayışı; yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okul personelinin tutumları, okulun içinde bulunduğu çevrenin sosyoekonomik yapısı ve eğitim politikalarının niteliği gibi bir takım değişkenlerin etkileşimi ile oluşur. Diğer yandan okul yönetimi, ülkede egemen olan kamu yönetimi anlayışından ve ana kaynak oluşturan toplumsal kültür tarafından da etkilenir.⁴

Okulun öğrenci sayısı, fiziki yapısı, parasal kaynakları, okuldaki yönetim anlayışı üzerinde etkili olmaktadır. Öğrenci sayısının çok olduğu okullarda sınıflar kalabalık olacak ve sınıf yönetimi konusunda geleneksel anlayış hâkim olacaktır. Dersler öğretmen merkezli yürütülmek zorunda kalacaktır. Ayrıca parasal kaynaklar açısından sıkıntılı olmayan okullarda öğretmen ders araç ve gereçleri konusunda sorun yaşamayacak ve bu

¹Ziya BURSALIOĞLU, **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Ankara:Pegem A Özel Eğitim ve Hizmetleri, 1998, s.33.

²Çalık, s.5.

³Çelik, s.31.

⁴Akar, s.94.

durum öğretimin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ayrıca fiziki ortam iyi düzenleneceği için öğrenciler daha verimli çalışacaklardır. Sonuç olarak sınıf yönetiminin başarısı okul yönetiminin başarısına bağlıdır. Fiziki düzeni, kapasitesi, kullanılacak araç ve gereçler nihayetinde okul Sınıfların yönetiminin kontrolü ve denetimi altındadır. Bunun yanında sınıf yönetimini etkileyecek kararlar da okul yönetimi tarafından alınır.¹

¹Çalık, s.6.

BÖLÜM II

SINIF YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI

2.1.İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI

Sınıfta istenmeyen davranışlar, sınıf içinde öğretmeni ve diğer öğrencileri rahatsız eden, öğrencinin sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmaları engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır.¹

“Disiplini bozan” ya da “sınıf düzenini bozan” davranışlar olarak da adlandırılan istenmeyen davranışlar, sınıf içinde öğretmeni ve diğer öğrencileri rahatsız eden, öğrencinin sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmaları engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır.²

Çelik de istenmeyen davranış şu şekilde tanımlamıştır: Sınıf ortamında eğitim ve öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış, istenmeyen davranış olarak nitelendirilir.³

İlköğretim okullarında öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları, bir anlamda önemli bir disiplin sorunudur ve eğitim öğretim etkinliğinin yürütülmesinde büyük bir problem oluşturur. Okulda ve sınıfta, eğitsel çabalara engel olan davranışların tümü istenmeyen davranış olarak nitelendirilir. Dersin akışını bozan, hedef davranışlara ulaşmayı zorlaştıran veya engelleyen her davranış, istenmeyen davranıştır.⁴

Korkmaz (2003)’a göre öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarını, istenmeyen davranış olarak adlandırabilmek için dört temel ölçüt vardır. Bunlar;

- Davranışın, öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi,

¹Tertemiz, s.54.

²Tertemiz, s.54.

³Çelik, s.164.

⁴Lütfi İLGAR, **Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000, s.167.

- Davranışın öğrencinin kendisini ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması,
- Davranışın, okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi,
- Davranışın, öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesidir.¹

Haigh (1990)'e göre ise istenmeyen davranışlardan bazıları en büyük etkisini davranışı yapan üzerinde gösterir, ama bir kısmı bunun ötesinde öğretmeni, sınıfın tümünü ve dersi olumsuz etkiler. Hatta bazı olumsuz davranışlar, okula ve aileye de önemli zararlar verir. Sınıftaki istenmeyen davranışlar, sınıf düzenini ve eylemleri bozar, amaçlara ulaşmayı engeller, özellikle zaman kaynağının kötü kullanımına neden olur.²

Sınıfta bulunan öğrenciler farklı geçmiş yaşantılara, farklı kişilik yapılarına, farklı ilgi ve yeteneklere sahip olarak heterojen bir yapı oluştururlar. Bu heterojen yapı sınıfta meydana getirilen öğrenme-öğretme faaliyetleri sırasında farklı davranışların meydana gelmesine ve farklı görüntülerin ortaya çıkmasına yol açabilir. Bazı öğrenciler öğretmeni dinlerken, bazıları defterine not tutabilir, bazıları açık bir şekilde derse katılırken, bazıları istenmeyen davranışlarda bulunabilir. Bazı öğrenciler derste öğretilenleri ilginç ve önemli bulurken bazıları önemsiz ve sıkıcı bulabilir ve davranışlarıyla bunları belli edebilirler. Öğrencilerin farklı özelliklere sahip olması bunlara benzer birçok davranışta bulunmalarına neden olabilir.³

Bu nedenle öğretmen, sorunları kategorize etme yanılığine düşmemelidir. Çünkü kategorize etmek, istenmeyen davranışların çözümünde de, aşırı yapılandırılmış bir yönetsel anlayışın egemen olmasının anlatımıdır. Oysa kapsam açısından hiçbir sorun diğeri ile aynı özellikleri taşımaz ayrıca kalıplaşmış davranış yönetimi tekniklerinin, belli bir zamandan sonra eğitsel amaçlara hizmet ettiği de tartışmalıdır. Bu durum öncelikle öğretmenin, davranış sorunlarının gerçek nedenlerini anlamasını gerektirmektedir. Çünkü doğru anlaşılmayan hiçbir sorun çözülemez.⁴

Bir davranışın ortaya çıkmasında üç temel bileşenin varlığından söz edilmektedir: Davranışı yapan kişi, davranışın yöneldiği kişi ve davranışın yapıldığı ortam. Sınıf

¹İsa KORKMAZ, “İstenmeyen Öğrenci Davranışları”, *Sınıf Yönetimi*, (Editör:Zeki Kaya), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 3. Baskı, 2003, s.17.

²Başar, s.114.

³Öztürk, s.156.

⁴Ayhan Aydın, s.150.

ortamında öğretmenin kişiliği ve tutumu, sınıf havasını belirleyen başlıca etken olsa da öğrencilerin aileden getirdikleri kişilik yapılarını yansıtan karşılıklı iletişimleri ve öğretmenlere karşı tutumları da çok önemlidir. Buna göre, sınıfta öğrenci davranışını etkileyen psiko-sosyal etkinlikleri üç grupta ele alabiliriz.¹

1. Öğrencinin kişilik özellikleri: Aileden getirdiği davranış biçimleri (psikolojik).

2. Öğretmen ve sınıf arkadaşlarının beklentileri: Diğerlerinin davranışa bakış açısı, öğretmen tutumu (toplumsal).

3. Sınıf içi ilişkiler: Öğrencinin o an için istekleri.

Davranışın birden çok nedeni olduğuna inanılır. Bunlardan bazıları belirli eylemleri ya da davranış biçimleri açıklamada diğerlerinden daha önemlidir. Biyolojik, psikolojik ve çevresel etkenlerin bir ölçüde insan davranışını açıklanırken en önemli nedenlerin psikolojik (yeterlik duygusu) ve çevresel etkenlerle ilişkili olduğu düşünülebilir.²

Öğretmenler bir davranışı değerlendirirken davranışın şiddetini, sürekliliğini, sıklığını, olduğu şartları, öğrencinin gelişim özelliklerini ve davranışın diğer öğrencilere etkisini göz önünde bulundurmalarıdır.³

Eğitim ve öğretim etkinliklerindeki başarı, sınıfın iyi bir şekilde yönetilmesi ile sağlanabilir. Sınıf düzenini bozan, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz olarak etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan istenmeyen öğrenci davranışları, sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları en büyük sorunların başında gelmektedir.⁴

İstenmeyen davranışlar öğretmenlere eğitim-öğretim etkinlikleri sırasında büyük zorluklar yaratabilir ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle, öğretmenin disiplini sağlamadan derse başlamaması gerekmektedir. Sınıf disiplinini sağlamada başarılı

¹Şükran K. KILBAŞ, **Sınıf Yönetimi**, Adana:Nobel Kitabevi, 2003, s.85.

²Kılbaş, s.88.

³Tertemiz, s.57.

⁴Nükhet SAYIN, “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri”,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2001), s.1.

olabilmek için “istenmeyen davranışlar” diye nitelendirilebilecek davranışların neler olduğunun belirginleştirilmesi gerekmektedir.¹

Akçadağ (2005)’ya göre hemen hemen her eğitim ortamında, önemli ya da önemsiz sorun yaratan pek çok davranışa rastlanır. Ancak bu davranışların önemi ve biçimi eğitimi etkileyen değişkenlere göre değişiklik gösterir. Örneğin; ders sırasında küçük bir fısıldaşmanın yaratacağı etki, 20 kişilik bir sınıf ile 60 kişilik bir sınıfta farklı olacaktır. Sorun davranış, sorun davranışı yapana, karsısındaki kişiye, kültürünün özelliklerine göre değişebileceği gibi, sınıfa, derse, zamana ve duruma göre değişebilmektedir. Öğretmen sınıfta planladığı eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek için bulunmaktadır. Dolayısıyla bu etkinliklerin gerçekleştirilmesinde engel olarak karşımıza çıkan her türlü öğrenci davranışı sorun davranış olarak belirtilebilir. Okulda veya sınıfta gözlemlenen sorun davranışlardan bir kısmı öğrencilerin kendisine zarar verirken; bazıları öğretim ortamını olumsuz etkileyerek, sınıftaki diğer öğrencilere de zarar verebilir. Örneğin, derste hayal kuran ya da sessizce başka etkinliklerde bulunan öğrencinin davranışı yalnız kendisine zarar verir. Sınıfta arkadaşlarıyla konuşan bir öğrenci ise öğretim etkinliğinin verimini düşürerek, tüm öğrencilere zarar verir.²

Sınıf ortamında karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları;

Öğrencinin:

- 1.Derse çalışmaması ve derse hazırlıksız gelmesi,
- 2.Gürültü yapması, garip sesler çıkarması,
- 3.Dikkat dağıtmak için şımarıklık yapması,
- 4.Argo sözler kullanması ya da küfür etmesi,
- 5.Sınavlarda kopya çekmesi,
- 6.Derse geç gelmesi,
- 7.Dersten kaçması ya da erken çıkması,
- 8.Sigara içmesi,
- 9.Silah gibi korkutucu aletler getirmesi,

¹Sayın, s.8.

²Tuncay AKÇADAĞ, “**Sorun Davranışların Yönetimi**”, **Etkili Sınıf Yönetimi**, (Editör:Hüseyin Kıran) Ankara:Anı Yayıncılık, 2005, s.279.

- 10.Hırsızlık yapması,
- 11.Yalan söylemesi,
- 12.Dersleri umursamaması,
- 13.Devamlı tartışma yaratması,
- 14.Öğrencilerin kâğıt, kalem ve silgi gibi malzemeleri arkadaşlarına atması,
- 15.Kızların saçını çekmesi,
- 16.Ders yapılırken uyuması,
- 17.Ders yapılırken sıradan kalkıp sınıf ortamında gezmesi,
- 18.İzinsiz sınıfa girme ya da sınıftan çıkması,
- 19.Yüksek sesle konuşması,
- 20.Diğer arkadaşları ile kavga etmesi (fiziksel saldırı),
- 21.Dersi dinlememesi,
- 22.Cep telefonu ile konuşması,
- 23.Korkulan hayvanları getirme,
- 24.Okulun araç gereç gibi eşyalarına zarar vermesi,
- 25.Öğretmene saygısızlıkta bulunması,
- 26.Yiyip içmesi ve sakız çiğnemesi,
- 27.Siyasi içerikli kitaplar getirmesi,
- 28.Grup çalışmalarında üstlenilen görevi yerine getirmemesi,
- 29.Bazıları, arkadaşlarını örgütleyerek olumsuz grupları oluşturması,
- 30.Cinsiyet farklılığına ilişkin gruplaşmalara katılması,
- 31.Arkadaşlarını rahatsız etmesi,
- 32.Bir ders işlenirken başka bir dersin konusuna çalışması,
- 33.Başkasının ders anlatmasına izin vermemesi,
- 34.Sınıf ortamını kirletmesi,
- 35.Sıraya yazı yazması ya da yazıyı bıçakla sıraya kazıması,

- 36.Birbirlerinin eşyalarını izinsiz kullanması,
- 37.Birbirlerini aşırı derecede eleştirmesi,
- 38.Birbirlerini aşırı derecede şikâyet etmeleri ya da ispiyonlamaları,
- 39.Birbirlerine lakap takması,
- 40.Öğretmenlerini küçük düşürmek için her şeye bahane bulması,
- 41.Öğretmenin arkasından garip hareketler yapması,
- 42.Arkadaşlarına el şakası yapması,
- 43.Arkadaşlarını kıskanması,
- 44.Tuvalet alışkanlığı kazanmamış olması,
- 45.Temizlik anlayışını kazanmamış olması,
- 46.Problemlili aileden gelmesi nedeniyle uyum problemi yaşaması.

Yukarıda verilen maddeler incelendiğinde, sınıf ortamında istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri şunlar olabilir. Öğrencilerin; öğrenci kimliği ve öğrenci niteliği konusundaki bilgisizliği, istenilen ve istenilmeyen tutum ve davranışların neler olduğunu bilmeyişi, öğretilenleri anlamsız bulmaları, olumlu niteliğe sahip olanlarının davranışlarının kabul, olumsuz olarak görülenlerin ise istenmeyen davranışlar olarak kabul görmesi, çevresine ve arkadaşlarına zarar vermenin farkında olmayışları ya da önemsemeyişleri, dikkat çekmek için bazı olumsuz davranışları sergilemeleri, otoriteye karşı çıkmaları, aile çevresinin yetersizlikleri, psiko-sosyal sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olumsuzlukların etkisi altında kaldıkları, eğitim ve öğretimin hedeflerinin, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişmeye paralel olmadığı söylenebilir.¹

2.2.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI

Evertson, Emmer, Clements, Worsham’a göre sorun davranış olarak ifade edilen davranış türleri şunlardır:²

¹İbrahim E. ÖZDEMİR, “Sınıf Ortamında İstenmeyen Davranışlar”, *Sınıf Yönetimi*, (Editör.Şule Erçetin, Çağatay Özdemir), Ankara:Asil yayın Dağıtım, 2004, s.271-272.

²Celep, s.153.

2.2.1.Sorun Olmayan Davranışlar

Kısa dikkatsizliklerdir. Ders anlatım etkinliklerinde bazı öğrencilerin konuşması, ödev üzerinde çalışırken kısa aralar vermeleri gibi ortak davranış örneklerinden oluşur. Bunlar öğrencilerin kısa duraksamalarıdır ve öğrenme ve öğretimi etkilemezler.

2.2.2.En Küçük Sorunlar

Sınıf işlemleri ve kurallarına karşı olan davranışları içerir. Sınıf prosedürü ya da kuralı ile karşıtlık oluşturan, ancak sık olmadığında ders etkinliklerini bölmeyen ve öğrencilerin öğrenmesini ciddi olarak engellemeyen davranışlardır. İzinsiz sırasını terk etme, öğretmenden yardım isteme, ders sırasında konuyla ilgisiz bir şey okuma ya da yapma, birbirine not yazıp gönderme, seker yeme, bireysel ve grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşmalar ve yere çöp atma bu davranışlara örnektir. Bu davranışlar seyrek görünür, sınıf etkinliklerini bozar ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler.¹Bu davranışlar ortaya çıktığında sınıf etkinliklerini tahrip eder ve öğrenci öğrenmesini ciddi biçimde engeller. Örneğin öğrencinin oturduğu yerden izin almadan kalkması. Bu davranışlar kısa süreli olarak oluştukları sürece küçük olan rahatsızlık verici davranışlardır.

2.2.3.Önemli, Ancak Etkileri ve Genişliği Sınırlandırılmış Sorunlar

Bu davranışlar etkinliği bozan ve öğrenmeyi engelleyen davranışlardır. Ancak bu davranışlar tek bir öğrenci veya az sayıdaki öğrenci tarafından yapılan davranışlardır. Bu gruptaki davranışlar çok ciddidir ancak okul kuralları veya sınıf baskısı ile izole edilirler. Örneğin diğer öğrencilere şiddet uygulama veya kavga eylemi gibi.

2.2.4.Yükselme ve Yayılma Sorunları

Küçük sorunların yayılması, büyümesi ile oluşan sorunlardır. Daha sık görülen ve böylece sınıf düzenini ve öğrenme çevresini tehdit eden orta şiddetteki davranışları içermektedir. Örneğin, pek çok öğrencinin istediği zaman odanın etrafında amaçsızca

¹Çelik, s.165.

dolaşması ve sürekli ilgisiz yorumlar yapmak için söz alması etkinliklerin içerik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmen tekrarlı bir şekilde sessiz olunmasını istediğinde bile sosyal konuşmanın aynı yoğunlukta devam etmesi diğerlerinin ilgisini bölmekte, öğretmenle işbirliğini reddetme ve öğretmene karşı konuşma engelleyici olmakta ve zayıf bir sınıf atmosferine neden olmaktadır. Sınıfta sessizliğin sürekli sağlanamaması, grup yoğunluğunun sınıf eşyalarına zarar vermesi gibi sorunun devam etmesi, öğrenme çevresini ve düzenini tehdit etmeye başlar. Örneğin çoğu öğrencinin odanın içinde dolaşması ve sürekli yüksek sesle konuşması.¹

2.3.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARIN NEDENLERİ

Herhangi bir okulda veya derslikte bir disiplin problemi çıkmışsa, bunun mutlaka bir nedeni vardır. Bir derslikte disiplin problemleri görülmesi, durumda kesinlikle bir bozukluk olduğuna işaret eder ve böyle bir durumda hemen problemin altında yatan nedenlerin aranması gerekir. Çok farklı nedenlere dayanan istenmeyen davranışlar, sınıf ortamında meydana gelen istenmeyen davranışların kaynakları, öğretmenin, öğrencinin, sınıfın fiziksel yapısının, sınıfın içinde bulunduğu okulun, çevrenin (uzak ve yakın) sahip olduğu özelliklere göre değişiklik göstermektedir. İstenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkisi olan nedeni anlamak, hem o davranışı değiştirmek hem de gelecekte ortaya çıkabilecek davranışı engelleyebilmek için gereklidir.²

2.3.1.Öğrenciden Kaynaklanan Etkenler

Öğrenci sorun davranışları bazı amaçları hedefleyerek gerçekleştirilir. Öğrencinin bu amacına ulaşmasına ise çeşitli kaynaklar neden olur. Bu amaçların başlıcaları ilgi çekmek, güçlü olduğunu kanıtlamak, öç alma peşinde olmak, umutsuzluk ve yetersizlik duygusu yaşamaktır.³

Sınıf ortamında bulunan bütün öğrenciler diğerlerinden farklı kişilik özelliklerine sahiptir ve sınıf içerisindeki gösterdikleri davranışların büyük kısmı bu özelliklerinden

¹Meral ATICI, “İlköğretimdeki Öğrencilerde Görülen İstenmeyen Davranışlar ve Nedenleri”, **Adana:Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:20, 2001, s.7.

²Sayın, s.11.

³Şükrü ADA, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: PegemA Yayıncılık, 2004, s.198.

etkilenir. Birey kendine sınıf içinde bir rol çizer ve o role uygun davranmaya çalışır. Bu rolün çizilmesini etkileyen faktörler hem bireyin okul öncesi aile ve sosyal çevresinden hem de öğretmenin ona karşı davranışları ve onu algılama biçimi olarak görülebilir.¹

Öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan istenmeyen davranışların en önemli nedeni öğrencilerin kendileri ile ilgili geliştirdikleri tutumdur. Öğrenciler kendilerini sevgisiz ya da yetersiz gördüklerinde, bu kişiliklere uygun hareket edeceklerdir.²

Davranış problemleri olan öğrenciler genellikle kendilerinin okulda başarılı olamayacağına inanan öğrencilerdir. Bu inanca sahip öğrenciler çoğunlukla daha denemeye girişmeden vazgeçerler, okul başarısı ile kendilerini kabul ettirebileceklerine ve ilgi göreceklere inanmazlar. Kendilerini “kaybeden” olarak gördükleri için kendilerini kabul ettirebilecekleri konusunda umutsuzdurlar. Deneyip başarısız olmaksız hiçbir şey yapmamanın, aptal olarak görünmektense sorun çıkaran biri olarak görünmenin daha iyi olacağını düşünürler. Verdikleri bu benlik mesajları, benlik kavramı sorunu, bir diğer ifade ile öğrenci onuru ile ilgilidir. Öğrenci, onuruna saldırıldığında kendini korumak için her yola başvurabilir.³

Ataman’a (2004) göre öğrenci, öğretmene aşırı bağımlı ise, okulda öğretmenlerine, arkadaşlarına karşı olumsuz tavırlar sergiliyorsa, başarılı olamadığı durumlarda, kolaylıkla mutsuz oluyorsa, içe kapanık ve az konuşan biriye, istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilir.⁴

Öztürk (2005) başarı veya başarısızlığın da öğrencinin sınıf içi davranışlarını etkilediğine dikkat çekerek başarılı öğrencilerin zamanlarının çoğunu öğrenme etkinliklerine ayırabildiklerini, ancak bu çocukların daha fazla bilgi ve beceri edinme ve kendilerini geliştirme eğilimi içinde olduklarını belirtmiştir. Bu nedenle, eğer faaliyetler öğrencinin ilgi ve beklentilerine cevap veremiyorsa, öğrenciler kazandırılan davranışın önemine inanmıyorlarsa ve uygun ödüllendirme sağlanamıyorsa, öğrencilerde olumsuz

¹Öztürk, 2005, s.164.

²Tertemiz, s.74.

³Fatma SADIK, “Sınıf İçindeki Problem Davranışların Nedenleri”, **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Sayı:9, Ekim, 2002, s.110.

⁴Ayşegül ATAMAN, “Sınıf içinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler”, **Sınıf Yönetimi**, (Editör. Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.298.

davranışlara yönelme, okula ve öğretmenlere karşı olumsuz bir tutum geliştirme başlayabilir.¹

Öğrencilerin gelişim özelliklerinden kaynaklanan dikkati çekme isteği ile ortaya çıkan istenmeyen davranışlar genellikle ilköğretim çağında gözlenmekle birlikte, sevgi ve ilgi görme ihtiyacı olan her yastaki öğrencide gözlenebilir. Bu öğrencilerin istenmeyen davranışları, öğretmenlerin ya da arkadaşlarının dikkatini çekme amacıyla çıkar.²

Temel (2006) öğrenciden kaynaklanan nedenleri su şekilde sıralamıştır:³

- Kendilerini sevgisiz ya da yetersiz görmeleri
- Dikkat çekme ve karşı gelme isteği
- Başkalarının onları eleştirmeleri, küçük düşürmeleri, kaba davranmaları, alay etmeleri
- Bir grubun üyesi olma ihtiyaçları
- Öğretmenden, sınavlardan veya sınıfta konuşmaktan korkma
- Kendilerini tutsakmış gibi hissetmeleri
- Okuldaki çalışmaları sıkıcı bulmaları

Ayrıca Yiğit (2005) ailenin eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri de öğrencinin sosyal davranışlarını etkilemektedir. Akademik başarısı düşük olan, aile içersinde bazı sorunlar yaşayan, genellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki düzensiz aile yapısından gelen çocukların daha çok istenmeyen davranışta bulunduklarını belirtmiştir.⁴

Duygusal problemler yaşayan bazı öğrenciler, okul hayatının gerektirdiği sorumlulukları yerine getiremeyince, sınıfa ve okula uyum sağlamakta zorlanırlar. Öğretmenlerinin ya da arkadaşlarının dikkatlerini kendi üzerlerine çekmek isteyen böyle öğrenciler, sınıf içinde bir takım istenmeyen davranışlara yönelirler. Dikkat çekmeye yönelik istenmeyen öğrenci davranışları, genellikle ilkokul çağında gözlemlenir. Ancak sevgi ve ilgiden yoksun her yastaki öğrencide istenmeyen davranışlarla karşılaşmak

¹Öztürk, s.167.

²Münire ERDEN ve Yasemin AKMAN, **Gelişim Öğrenme-Öğretme**, Ankara:Arkadaş Yayınevi, 1998, s.253.

³Temel, s.2.

⁴Birol YİĞİT, “Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi”, **Sınıf Yönetimi**, (Editör: Mehmet Şişman, Selahattin Turan), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005, s.188.

mümkündür. Öğretmen bu öğrencilerin istenmeyen davranışlarını görmezlikten gelip istedik davranışlarını ödüllendirirse, istenmeyen davranışlar giderek azalabilir¹. Öğrenciler dikkate alındıklarını hissettiklerinde işbirliği yapmak isterler, yanlış ve kötü davranışlara yönelmezler.²

Öğrencinin görme ve işitme yetersizlikleri öğrenciyi istenmeyen davranışa sevk eden diğer bir nedendir. Yazılanları iyi göremeyen ya da söylenenleri iyi duyamayan bir öğrencinin istenen davranışları göstermesi oldukça zordur. Öğretmenin, görmesinde ya da işitmesinde sorun olan bu öğrencileri ön sıralara oturtması ve onları da eğitim öğretim sürecine katarak onlarda eğitimin amacı olan davranış değişikliğini sağlaması gerekir. Öğrencinin kalıcı bir hastalığa sahip olması, fiziksel özürlü olması veya herhangi bir vücut uzvunun eksikliği, çevresindeki akranlarından farklı fiziksel gelişim özelliklerine sahip olması vb. nedenlerle öğrencinin yapmak istediklerine fiziksel durumunun engel olması, arkadaşları arasında yeterli ilgiyi görememesi, alay konusu olması öğrencilerin olumsuz davranışlar göstermelerine neden olarak gösterilebilir.³

2.3.2.Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler

Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği alan bilgisi, meslek bilgisi, ve genel kültüre sahip olmaları gerekmektedir. Bu bilgi düzeylerinin niteliği öğretim sürecinde öğretmen öğrenci etkileşiminin niteliğini de belirlemektedir. Çünkü öğretmenlerin psikolojik durumu, mesleğini ve öğrencileri sevmesi, karakteri, inançları, değerleri, disiplin anlayışı, öğrencilere karşı ilgileri, tutumları, davranışları gibi pek çok faktörün öğretmen ile doğrudan etkileşimde bulunan öğrencilerin, sınıf içinde olumlu ya da olumsuz yönde davranışlar göstermelerine neden olacağı bilinmektedir.⁴

Öğretmenler sınıf etkinliklerini, sosyal ve kültürel geçmişleri ifade eden dış etkileri, müfredatı ve öğretim materyallerini düzenli olarak yönetmelidirler. Öğretmenin yaptığı

¹Duran İPŞİR, “Sınıf Yönetiminde; Öğrencilerle Sağlıklı İletişim Kurabilmenin ve Olumlu Sınıf Ortamı Yaratmanın Rollerini”, **Milli Eğitim Dergisi**,(yayim.meb.gov.tr/yayimlar/153-154/ipsir.htm-49k 23.08.2003) s.8.

²Jone NELSEN ,Lynn LOTT, Stephen GLENN, **Sınıfta Pozitif Disiplin** (Çeviren:Miyase KOYUNCU) İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2000, s.180.

³Ömer DAĞDELEN, “İlköğretim Öğrencilerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Karşılaştırılması” (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999), s.13.

⁴Dağdelen, s.19

pedagojik ya da sosyal herhangi bir hareket öğrencilerden farklı tepkiler getirebilir. Bu nedenle öğretmenin bu tepkilerle basa çıkmak için geniş bir repertuarı olmalıdır.¹ (Wright, 2005, 119).

Ataman'a (2004) göre;²

1. Öğretmen, çocuğun davranışına uygun tepki vermiyorsa,
2. Öğretmen doğru davranışı ödüllendirmiyorsa,
3. Öğretmenin, istedikleri ya da beklentileri, öğrencilerin yeteneklerine uygun değilse,
4. Öğretmen, öğrencilerin bireyselliklerine yeteri kadar hoşgörülü davranmıyorsa,
5. Öğretmen, öğrencilerine istenilen davranış için model olamıyorsa,
6. Öğretmen, sınıftaki uygun olmayan davranışları genellikle ceza ile kontrol ediyorsa istenmeyen davranış ortaya çıkıyor.

İstenmeyen davranışların oluşmasında öğretmenlerin yetersizlikleri büyük rol oynamaktadır. Sınıf içi sorun olan davranışların en önemli nedeni, öğretmenin planlama ve uygulama ile ilgili yetersizlikleridir. Öğretmenin planlı olmayışı, ders anında neyi ne zaman nerede yapacağını bilememesi ya da hazırlıklı gelmemesi, etkinlikler arasında kopuklukların yaşanması, dersin işlenişi sırasında boşluklar yaratabilmekte, boşluklar düzensizliğe yol açmakta ve sonuçta öğretmen istenmeyen davranışlarla karşı karşıya kalabilmektedir.³

Öğretim sürecini sıkıcı hale getiren ve sınıf ortamında istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden biri de tekdüzeliktir. Derste öğretmenin sürekli aktif, öğrencinin pasif olması, öğrencilerin dikkatini dağıtır. İyi bir gözlemci olan öğretmenin dikkatin dağıldığını fark ettiğinde öğretim yöntemini değiştirmesi, öğrenciye bilmeceler sorması, araya rontlar sıkıştırması, sınıf içi bir dizi oyunlar oynatması, istenmeyen davranışın ortaya çıkmadan önlenmesinde yararlı olur. Gage Berliner ve Doyle'ye göre öğrencileri sürekli çalışır halde tutan, sınıf etkinliklerinin

¹Tony WRIGHT, **Classroom Management In Language Education**, Great Britain: Palgrave Macmillan, 2005.s.119

²Ataman, s.29.

³Necla ÖZTÜRK, “Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri”, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s.25.

kesintisiz sürmesini sağlayan, ilgi ve uyanıklığı sürekli hale getiren yöntemler, istenmeyen davranışları da önlemektedir.¹

Fontana (1985) öğretmenin fiziksel görünümü, ders anlatısı ve kişisel özellikleri, derse hazırlıklı gelip gelmemesi, öğrenciyle iletişim kurması ve kullandığı disiplin yöntemlerinin, sınıfta davranış problemlerine yol açabileceğini belirtmiştir.² Temel (2006), derse zamanında başlamayan, öğrencilerine farklı davranan, derse hazırlıklı gelmeyen, uzun konuşmalar yapan, sürekli öğüt veren, dersi erken bitiren, özgüveni olmayan, tükenmiş ve çocuklardan hoşlanmayan öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlara neden olacağını savunmaktadır.³

Öğretmenin neşeli, mutlu, kendi kendine güveni, sınıftaki rahatlığı, duygusal durumu öğrencilerle iletişimde ve olumlu sınıf ortamı oluşturmada önemlidir. Bu tür sınıflarda öğrencilerin istenmeyen davranışlara görebilmesi daha az olur tam aksine somurtkanlık mutsuzluk gerginlik v.b. özellikleri sergileyen öğretmenlerin sınıflarında istenmeyen davranışlar daha fazla görülür.⁴

Öğretmenin öğrenci ile alay etmesi, öğrencilere kaba davranması, öğrenciler arasında ayırım yapması, öğrencilerle gerekli iletişimi kuramaması, öğretmenin toplumsal beceri eksikliğinden kaynaklanan istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını sağlar. Öğrenciler, öğretmenin kendilerini yanlış anladığını, güvenmediğini, bir kenara ittiğini, aşağıladığını, küçük düşürdüğünü ya da eleştirerek değerlendirdiğini hissedersen beden eğitimi gibi en ilginç derslerde bile sıkılır ve inatla öğrenmeye karşı koyarlar.⁵ Öğretmenlerden olumlu uyarımlar alan, öğretmeni tarafından sevildiğini fark eden, öğretmenin kendisini başarılı bulduğuna inanan öğrenciler olumlu davranışlarını arttırırlar ve daha başarılı olurlar.⁶

Montague (1987) istenmeyen davranışların birçoğunun öğretmenlerin yaptıkları değil de yapmadıkları şeylerden kaynaklandığını belirtmiştir. Sınıfa arkasını dönen,

¹Başar, s.115.

²David FONTANA, **Classroom Control Understanding And Guiding Classroom Behaviour**, London: British Psychological Society, 1985, s.57.

³Temel, s.3.

⁴Öztürk, s.174

⁵Thomas GORDON, **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**, (Çeviren: Emel AKSOY), İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2001, s.4.

⁶İsa HALİS, **“Sınıf İçi Davranışlar”**, **Sınıf Yönetimi**, (Editör: Ömer ÜRE), Ankara: Mikro Yayıncılık, 2003, s.172.

öğrencilerle zayıf göz temasında bulunan, problemlerin ortadan kalkacağını umarak problemleri görmezden gelen, öğrencileri tehdit eden, ne yapacağını bilemediğinde blöf yapan, jest ve mimik kullanmayan, diktatör gibi davranan, öğrencilerin beklenmeyen yorumlarını reddeden, belirli öğrencilerle ders isleyen, ders sırasında yerinden hiç kalkmayan, ya da alaycı davranan öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla karsılaştıklarını söylemektedir.¹ Öğrenciye yönelik öğretmen beklentileri yüksekse, öğrenci yoğun bir baskı altında kaldığını hissedebilir. Bunun sonucu olarak başarısızlık yaşayabilir. Çok düşük beklenti düzeyi öğrencilerde derslerden sıkılma, ödev yapmama, rahatsızlık ve huzursuzluk davranışları gözlenmesine neden olabilir.²

Öğretmenler çoğunlukla sınıflarındaki öğrencileri etkinliklerin etkisi ile düşük ve yüksek beklentili öğrenciler olarak algılar ve onlara farklı davranışlar gösterir. Genellikle yüksek beklentili öğrencilere olumlu yönde davranırlar düşük beklentili öğrencilere ise olumsuz yönde davranırlar. Öğretmenin gösterdiği davranışlara bağlı olarak öğrencilerin kendilerini algılama şekline göre düşük beklentili öğrenciler istenmeyen davranış gösterirler. Düşük beklentili öğrenciler sınıfta pasif kalmaya çalışır dersle ilgili faaliyetlere az katılırlar. Bu öğrenciler yanlış zamanda soru sorma, dikkatli dinlememe, soruların düzeyinin uygun olmaması ve sorulan sorulara yanlış cevap vermeleri durumunda öğretmen tarafından azarlanacaklarını ve aşağılanacaklarını düşünmektedirler. Öğretmenin düşük beklentili öğrencilere sorulan sorulara cevap verirken daha az zaman tanımaları, cevaplar yanlış olduğu zaman daha az ipucu vermeleri ve doğru cevabı söylemeleri, daha az ödül verirken, başarısızlıklarını daha fazla eleştirmeleri onları sınıfta pasifliğe iter.³

Araştırmalar kaliteli bir sınıf yönetimi için örnek öğretmen tutumlarını şu şekilde belirlemiştir:⁴

- Açık görüşlü ve başkalarının görüşüne saygılı olmak, şeffaflığa dayalı bir sınıf ortamı oluşturmak,
- Sürekli bir değişme, gelişme ve yeni şeyler öğrenme arzusu içinde olmak,
- Sınıfta kontrol kurma arzusundan uzaklaşarak gerektiğinde bu konuda risk almak,

¹Edward J.MONTAGUE, **Fundamentals Of Secondary Classroom Instruction**, The United States Of America: Merrill Publishing Company, 1987.

²Yiğit, s.164.

³Öztürk, s.172.

⁴Mehmet ŞİŞMAN ve Selahattin TURAN, **Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi**,Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2002, s.120.

- Öğretme ve öğrenme sürecine rehberlik etmek ve bu süreci değerlendirmek,
- Yeni öğretim teknikleri öğrenme ve etkili bir biçimde kullanma arzusu içinde olmak,
- Yenilikçi öğretim ve öğrenme stratejilerini deneme konusunda istekli olmak,
- Etkisiz olduğuna inandığı öğretim yöntemlerini ısrarla sürdürmek yerine terk etmek.

Başarılı öğretmenler öğrencileriyle iyi ilişkiler içersindedirler. iyi ilişki sadece öğrencinin öğrenmesi için değil aynı zamanda iyi bir yönetim için de temeldir. Birçok disiplin problemi öğretmenlerin öğrencileriyle iyi ilişkiler kurmasıyla, ilgi çekici ders islemesiyle önlenabilir.¹

2.3.3.Aileden Kaynaklanan Nedenler

Eğitim ailede başlar. Aile öğrenci davranışının şekillenmeye başladığı, örnek alındığı, bazı temel davranışların kazanıldığı yerdir. Öğrenciler zamanlarının önemli miktarını ve ilk sosyalleşmelerini aile içinde tamamladıkları için istenmeyen davranışların kaynaklarının ilk çekirdekleri de aile içinde atılmaktadır.²

Aile, çocuğun ilk temel sosyal davranışları öğrendiği kurumdur. Ailenin ait olduğu kültürün özellikleri, anne babanın eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu, aile üyelerinin çocuğa verdiği değer, çocukla ilgilenme düzeyleri, ailedeki çocuk sayısı, eğitime verdiği önem gibi birçok etmen çocuğun okuldaki davranışlarını etkiler. Bunların yanı sıra anne ve babanın çocuğa karşı davranış ve tutumlarının çocuğun davranışları üzerinde çok önemli etkisi vardır. Yapılan araştırmalar aşırı baskı ve otoriter tutumla büyüyen çocukların anne ve babalarından intikam almak, dolayısıyla onları cezalandırmak düşüncesiyle suç olgusuna daha eğilimli oldukları belirlenmiştir.³

¹ Clifford H. Edwards, **Classroom Discipline And Management**, USA: John Wiley & Sons Inc, 2000, s.319.

² Abbas TÜRNUKLÜ, Yunus ZORALOĞLU ve Yusuf GEMİCİ, “İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları”, **Eğitim Yönetimi**, Cilt 7, Sayı 27, 2001, s.436.

³ Erden, s.49.

Ailenin sosyo-ekonomik durumu öğrenci davranışlarının büyük ölçüde belirleyicisi olmaktadır. Sosyal ve ekonomik açıdan problemlili alanlardaki ve dezavantajlı öğrencilerin yer aldığı okullarda problem davranışların oranı daha yüksektir.¹

Maddi gereksinimi karşılanmayan öğrencilerin davranışlarının düzeltilmesi, ailenin gelirine bağlı olduğundan bu durumda okul ve sınıf yönetimi çözümsüz kalabilmektedir. Ancak, maddi yardımlarla bir takım katkıda bulunmaya çalışılır. Aile içi çatışmalar ve ailenin çocuk üzerindeki baskıları çocuk davranışlarını olumsuz etkilemektedir.²

Evdeki aşırı kontrol, disiplin, ilgi ya da ilgisizlik gibi ebeveyn davranışları, öğrencinin problemlili davranışlarının altında yatan etkenler olabilir. Çocukların özgürlük istekleriyle ailelerin buna izin vermedeki isteksizlikleri arasındaki çatışma, çocukları isyan etmeye sürükler. Evdeki isyan okula, sınıfa yansır.³

2.3.4. Program ve Öğretim Yöntemlerinden Kaynaklanan Nedenler

Okulda, öğrencilere istendik eğitsel davranışları kazandırmaya yönelik tüm etkinlikler eğitim programları dikkate alınarak düzenlenir. Amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri arasında iyi bir eşgüdüm sağlanmayan, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeyen, işlevsel olmayan, esneklik özelliği taşımayan, uygulayıcılara yol göstermeyen, uygulanması güç ve bilimsellikten uzak eğitim programlarıyla öğrencilere istendik davranış kazandırılmaz. Ortalama öğrenme kapasitesindeki öğrencilere göre hazırlanan programlar, uçlarda yer alanları dikkate almadığı için, bu öğrenciler hüsrana uğrarlar. Programın ders dışına ittiği bu öğrencilerden bir kısmı tembelliğe alışır. Özel ilgilenilmesi gereken öğrenciler boş kaldıkları zaman istenmeyen davranışlara başvururlar.⁴

Fontana, müfredat programının öğrencilerin hayatlarında ise yarar bilgiler içerdiği, kendilerini ve diğerlerini anlamaları için gerekli bilgi ve becerileri öğrettiği ve onları mesleki açıdan geliştirdiği zaman ilgilerini çekeceğini bildirmiştir. Ortaöğretim müfredatı,

¹Atıcı, s.9.

²Yüksel Gündüz, s.24.

³Münevver YALÇINKAYA, “Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Yönetimine İlişkin Stratejiler”, **Sınıf Yönetimi**, (Editör: Ömer ÜRE), Ankara:Mikro Yayıncılık, 2003, s.186.

⁴Sarıtaş, s.76.

konular ve bu konuların sunulduğu materyaller açısından öğrencilerin gelecekteki kariyerlerine yönelik hazırlanmıştır. Çocuklara pratik yeteneklerden çok onları gelecekteki hayata hazırlayan bilgiler sunulmaktadır. Bunun nedeni çocukları üniversiteye ya da meslek edinmeye hazırlamaktır. Ancak şartlar değişmekte ve bazı öğrenciler akademik eğitime önem verirken bazıları vermemektedir. Bu nedenle okullar, bu farklılıkları göz önünde bulunduran, kabul eden ve bu farklılıkları içeren bir eğitim programı izlemelidirler.¹

Sınıfta hep aynı yöntemlerin kullanılması tekdüzelik yarattığından sıkıntıya yol açar. Bu da öğrencileri ders dışı davranışlara yönleltebilir. Anlatım yönteminde öğrenciler sürekli izleyici ve dinleyici konumunda olduklarından sıkılmalarına ve istenmeyen davranışlara yönelmelerine yol açabilir. Araştırmalar, öğretmeni dinlerken ve okurken zamanla öğrenci sıkıntısının arttığını ortaya koymaktadır.²

Öğretmenin derse ve konuya uygun olmayan müfredat öğretim stratejilerinin izlemesi öğrencilerde istenmeyen davranışlar oluşmasına katkıda bulunur. Öğretmenin kullandığı metot doğru olsa bile öğrencilerin bazı yanlış davranışları öğretmen yetersizliğinden ya da öğrencinin gereksinimlerinin karşılanmasından kaynaklanabilir. Öğretmenin öğretme stili ve öğrencinin öğretme stili arasındaki uyumsuzluk kaçınılmaz olarak öğrencilerde istenmeyen davranışların oluşumuna yol açar. Öğretmenin öğrenme stilini benimsemeyen ya da yeterli görmeyen öğrenci zamanla ders içeriğinin, kendi yeteneklerinin sınırını aştığını düşünerek öğrenmeyi reddeder, kendisini yetersiz ve beceriksiz olarak görmeye başlar, derste bulunup bulunmamasının gerekliliğini sorgulamaya başlar.³

2.3.5.Sınıf Düzeninden Kaynaklanan Nedenler

Fiziksel ortam, eğitim etkinlikleri için ayrılan mekânın özelliklerini belirtir. Sıra, masa, dolap, v.b. araçlarla, boş alanlar, mekânın ısı ışık ve renk düzeni gibi bir dizi etken, ortamın fiziksel değişkenlerini oluşturur. Öğretmen- öğrenci ilişkileri, geniş ölçüde bu

¹Fontana, s.52-53.

²Başar, s.114.

³Yiğit, s.166.

fiziksel değişkenle tarafından etkilenir. Fiziksel ortamın uygunluğu, etkili öğrenme-öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır.¹

Pozitif bir ortam oluşturma basit gibi gözükmese de rağmen daha çok öğrencilere hoş gözükmekten ziyade uğraştırıcıdır. Bugün öğrenciler okula çok sayıda karmaşık konuyu getirmektedir. Okulda uygun biçimde etkileşim için sosyal beceri oluşturmada evlerinde yeterli desteği alamayan birçok öğrenci bulunmaktadır. Buna ek olarak öğrenciler, strese sebep olan şiddetin arttığı ve tahmin edilemeyen bir toplumda korunmasız bırakılmaktadır. Uğraştırıcılara rağmen öğretmenler günlük önceliklerini pozitif sınıf ortamı oluşturmaya vermelidir.²

Logan daha iyi bir sınıf için aşağıdaki teknikleri önermektedir.³

- 1. Odaklanma:** Sınıfınızdaki herkese ders başlamadan önce ilginiz olduğundan emin olun.
- 2. Doğrudan Öğretim:** Belirsizlik sınıfta heyecan seviyesini artırır. Doğrudan öğretim tekniği her bir derse baslarken öğrencilere neler olacağını tam olarak anlatmaktır.
- 3. Denetleme:** Bu prensibin temel anahtarı dolaşmaktır. Kalkın ve sınıfta gezinin. Etkili bir öğretmen öğrenciler yazılı bir ödevde başladıktan sonra sınıfta iki dakikada bir tur atacaktır. Öğretmen her bir öğrencinin ödevde başladığını kontrol eder.
- 4. Model Yapma:** Sakin, organize, istekli, kontrollü öğretmenler öğrenciler için örnekler sağlar. Her zaman sizin öğrencinizde istediğiniz davranışın modelini yapın.
- 5. Sözel Olmayan İşaretleme:** Öğretmen öğrencilerin ilgisini çekebilmek sözel olmayan ipuçları kullanır. Bu işaretler yüz ifadeleri, beden durusu ve el işaretleridir.
- 6. Çevresel Kontrol:** Sınıf sıcak, neşeli bir yer olabilmelidir. Öğrenciler periyodik olarak değiştirilebilen bir çevreden hoşlanır.

¹Ayhan Aydın, s.29.

²Mary T.Brownell, Chris W. Thomas, **Davranış Problemlerini Öneleyerek Pozitif Sınıf Atmosferi Oluşturma Stratejileri**, Intervention in School and Clinic,America: Vol. 37, No.1, September 2001,s.32.

³Janice G.LOGAN, **Sınıf Yönetimi**,” Sınıfınızda Disiplin Kurallarını Kesinleştirmek İçin Teknikler Politikalar Prosedürler ve Programlar”, Educational Research Information Center,America:ED 479 639, February 2003, s.18-19.

7. Düşük Profil Müdahale: Öğretmen sınıftaki faaliyeti sınıf içerisinde hareket ederek denetler. Problem oluşmadan problemin farkına varır.

8. Zorlayıcı Ben Mesajları: Bu mesajları öğretmen istenmeyen davranışta bulunan öğrenciyle karşı karşıya geldiğinde kullanır. Bu tekniği kullanmak isteyen öğretmen çocuğun ilgisini istediği davranışa odaklayacaktır. Senden istediğim... Senden beklentim... gibi başlayan cümleler tercih edilmelidir.

9. İnsancıl Ben Mesajları: Bu mesajlar hissettiğimiz ifadelerden meydana gelir.

10. Pozitif Disiplin: Öğrencilerin yapamayacağı şeyleri listelemenin aksine istediğimiz davranışları tanımlamada sınıf kurallarının kullanılmasıdır. Örneğin, “sınıf içerisinde koşmak yasak” yerine “bina içerisinde düzenli bir şekilde hareket et” veya “sakız çiğnemek yasak” yerine “sakızı evde bırak”.

Eğitim öğretim ortamlarının öğrencilerin her yönden rahat edebileceği, öğrenmelerini kolaylaştırıcı yapılara sahip olmaları beklenir. Fiziksel ve psikolojik yönlerden öğrencilerin kendilerini rahat hissetmedikleri ortamlarda etkili eğitim ve öğretim gerçekleşemez. Okul ve sınıflarda fiziki ortamın düzenlenmesine ilişkin ideal ölçütler ve standartlar henüz geliştirilememiştir. Öğretim ortamlarının fiziksel düzeninin nitelik ve niceliğine ilişkin standartların geliştirilmesi çabaları, bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralellik göstermektedir. Söz konusu gelişmelere bağlı olarak, kısa bir süre önce çok uygun bir öğretim ortamı olarak kabul edilen bazı mekânlar, bugün için öğretime uygun olmaktan uzak yerler olarak nitelendirilebilmektedir.¹ Sınıfın ve okulun fiziksel özellikleri de öğrenciyi ve dolayısıyla öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler. Bu özellikler, sınıfın fiziksel yapısının düzensiz, iç karatıcı, havasız ve gürültülü olması gibi olumsuz uyaranlara açık olması olarak sayılabilir.²

Davranış değiştirmenin en etkili yollarından biri çevreyi değiştirmektir. Sınıftaki öğrenci sayısı, ışıklandırma, ısı, ışık, renkler, akustik, sıraların dizilisi ve yapısı, temizlik,

¹Halil IŞIK, **Sınıf Yönetimi**, Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni, (Editörler: Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006, s.30.

²Nurdan KALAYCI, “İlköğretim Okulu Öğrencileri Okullarında Hangi Durumları Problem Olarak Algılamaktadır”, **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Sayı:42, Bahar 2005, s.170.

araç-gereç gibi etmenler sınıfın karşılamaktır. Örneğin: Sınıfın iyi ısıtılamamasından dolayı öğrencilerin derse ilgi göstermemeleri durumunda öğretmen öncelikle bu sorunu ortadan kaldırmalı ve ardından dersine devam edip öğrencilerinden dersle ilgilenmeleri konusunda talepte bulunmalıdır. Yoksa ortadaki bir sorunu görmezden gelerek ya da algılayamayarak dersin başarısızlığının faturasını öğrenciye kesmek, en kolay yol olmakla birlikte kimseye bir yarar sağlamayacaktır.¹

Sınıfta sıraların ve masaların yerleri, öğrencilerin oturma biçimi, etkinlikler, derslerin özellikleri, öğrenci sayısı, sınıfın öğretim düzeyi, öğrenci özellikleri gibi değişkenlere göre belirlenmelidir. Sınıftaki araç-gereç eğitim-öğretim etkinliklerinin gerektirdiği şekilde sınıfın düzenlenebilmesi için hareket edebilir nitelikte olmalıdır.²

Yerleşim düzeni, eğitimin etkin ve akıcı bir işleyişe kavuşturulmasına dönük eylemleri içerir. Başarılı bir yerleşim düzeni, sınıf içi etkileşim ve öğretimi olumlu yönde etkiler, kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırır. Ayrıca sınıf ortamının rasyonel kullanımı ve sınıf içi trafiğin düzenlenmesinde de, yerleşim biçimi önemli bir etkidir.³

Öğretim ortamını etkileyen değişkenlerden biri olan öğrenci sayısı için belirli bir rakam vermek olanaklı değildir. Sınıf içi öğrenci sayısı sınıfın düzeyine, kullanılan öğretim yöntem ve tekniğine, derse göre değişmektedir.⁴

Sınıfların büyüklüğüne karar verirken aşağıdaki durumların göz önüne alınması gerekir.⁵

- Öğrencilerin özellikleri ve gelişim düzeyi,
- Derslerin niteliği,
- Kullanılan öğretim yöntemleri,
- Mekânın özelliği

¹Başar, s.32.

²Erkan TABANCALI, “Sınıf Ortamının Fiziksel Özellikleri”,*Etkili Sınıf Yönetimi*, (Editör:Hüseyin Kıran), Ankara:Anı Yayıncılık, 2005, s.70.

³Ayhan Aydın, s.35.

⁴Gülriş İMER, “Olumlu Öğrenmeye Uygun Ortam Yaratma”, *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, (Editör: Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Yayın dağıtım, 2001, s.157.

⁵Işık, s.34.

Dersin ve konunun içeriği ile kullanılacak yöntem ve teknikler de öğrenci sayısını etkiler. Kalabalık sınıf ortamında öğrencinin sınıf kurallarına uyumu, öğrenmeye güdülenmesi, dikkatinin çekilmesi ve katılımının sağlanması ve öğretimin öğrenci merkezli olması güçtür. Kalabalık sınıf ortamlarında ortamın özelliklerine bağlı olarak, öğrencilerin sınıf içinde öğretmenlere ve diğer öğrencilerle etkileşimi, öğretmenin öğrenciye ipucu, dönüt, düzeltme verme süreçleri ve sınıf kontrolü, kuralların uygulanması, ses ve havalandırma düzeninin sağlanması gibi sorunlar yaşanır. Kalabalık sınıf ortamının öğrenci başarısına olumsuz etkisi bulunmakla birlikte, öğretmen alacağı önlemlerle bunu belirli ölçülerde giderebilir.¹

Başarılı bir eğitim için ortamın fiziksel özelliklerinin uygun olması gerekir. Örneğin, sınıfın aşırı sıcak veya soğuk olması, öğrencilerin derse yönelik konsantrasyonunu olumsuz yönde etkiler.² Barber (1982) ortama uygun giyinen bir insan için gerekli oda ısının yirmi derece dolayında olduğu söylemektedir. Sınıfın ısı mevsimlere, neme olduğu kadar öğrencilere göre de değişir. Giyim ve sınıfın fiziksel koşulları, ısının etkisini değiştirir.³

Isı ile birlikte nem oranı da öğrenmeyi etkileyen önemli bir etkidir. Sınıf içi nemin %30–60 dolayında olması, bilgisayar laboratuvarında ise % 50 olması gerekmektedir. Ayrıca sınıfın havasının temiz olması da sağlanmalıdır. İdeal bir otomatik ısı kontrol sistemine sahip olmalıdır. Araç- gereçlerin çok olduğu öğretme-öğrenme ortamlarında soğutma olmalıdır. Sınıf içi ısının yüksek yada düşük olması, bir takım fiziksel rahatsızlıkların, ilginin ve dikkatin dağılmasına yol açmaktadır.⁴

Renkte insan psikolojisi üzerinde etkili bir unsurdur. Renkler kendilerine özgü dilleri ve dünyaları olan, gizemli duyguların temsilcisidir. Başka bir anlatımla, her rengin kendine özgü bir kişiliği ve etkisi vardır.⁵ Hataway (1987) renklerin öğrencinin fiziksel ve davranışsal durumunu etkilediğini söylemektedir. Nefes alışımız, kan basıncı, nabız, kas etkinliği, renklerle değişebilmektedir. Renklerin dilinde açık mavi gevşetici ve rahatlatıcı,

¹Tutkun, s.182-183.

²Ayhan Aydın,s.37.

³Celep, s.28.

⁴İmer, s.168.

⁵Ayhan Aydın, s.37.

koyusu uyarıcı, kırmızı heyecan verici ve kışkırtıcı, gerilim yaratıcı, açık sarı ve portakal rengi uyarıcı olarak görülmektedir. Bir araştırmada, başarı ve tutum üzerinde fazla etkili bulunmamakla birlikte renkler, duyguları ve edimi etkileyebilmektedir.¹

Fiziksel ortama ilişkin bir diğer nokta da sınıf temizliğidir. Sınıfta zeminin, tavanın, duvarların, masa ve sıraların temiz olması gerekir. Temiz sınıf, öğrencileri olumlu yönde etkiler. Temiz bir ortamda dersin islenmesi öğrenme isteğini artıracaktır. Öğrencide temiz bir ortamı kirletme eğilimi psikolojik olarak daha az, kirli ortamda ise daha çok olacaktır.² Seçkin fiziksel ortam, seçkin davranışları, sıradan fiziksel ortam sıradan davranışları teşvik eder.³

Gürültü, rahatsız edici, işitmeyi engelleyici, dikkati dağıtıcı, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozucu bir değişkendir. Sınıf içinden kaynaklanan gürültüyü azaltmanın temel yolu, sınıf kurallarının, gürültüyü de içermesi ve bu kurallara özenle uyulmasıdır. Gürültülü bir sınıfta, söyleneni işitemeyen öğrenci, öğretmene söylemekten de çekiniyorsa, eksik veya yanlış anlayabilir. Gürültü nedeniyle öğretmenin söylenenleri yinlemek durumunda kalması, zamanın iyi kullanılmasını engeller. Gürültüden dolayı öğretmen sesini yükseltmemelidir. Bu gürültüyü daha da artırır. Kısa bir süre sessiz kalmak, varlığını hissettirici bir davranışta bulunmak veya söz söylemek, ara sıra rastlanan gürültülü durumlarda yararlı olabilir.⁴

2.4.İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA KARŞI KULLANILAN DİSİPLİN YÖNTEMLERİ

“İstenen davranışları gösterebilen insanlar yetiştirmek olan eğitim çabalarının bu sonucu vermesi, birçok değişkenin uzun süre denetlenmesini gerektirir.”⁵ Çevre, aile, okul, okul, öğretmen, eğitim ortamı, eğitsel hazırlıklar, ilişki düzeni, istenen davranış pekiştirici ve istenmeyeni önleyici gibi değişkenler bütünleştirildiğinde istenmeyen davranışlar azaltılabilir.⁶

¹Başar, s.31.

²Başar, s.31.

³Recep Şükrü APUHAN, **Etkili Öğretmenin Temel Davranışları**, İstanbul:Timaş Yayıncılık, 2002, s.127.

⁴Başar, s.32.

⁵Başar, s.131.

⁶Başar, s.131.

Disiplin sorununa karsın öğretmenlerin takındıkları tutum ve davranışlar öğretmenin sahip olduğu eğitim felsefesi ile öğrenme psikolojisi bilgisinin sınıfa yansımasıdır. Genel olarak, sınıfta öğretmenlerinin istenmeyen davranışların önlenmesine karsı yaklaşımları cezalandırıcı disiplin yöntemi, önleyici disiplin yöntemi ve iyileştirici disiplin yöntemi olmak üzere üç baslık altında toplanabilir.¹

2.4.1.Cezalandırıcı Disiplin Yöntemi

Bu yöntemin temelinde “ her şeyin bir bedeli vardır” anlayışı vardır. Örgenci sınıfta istenmeyen davranışta bulunursa bunun sorumluluğuna katlanmak zorundadır. Öğretmen istenmeyen davranışlarda bulunan öğrenciye anında ve doğrudan müdahale edip ona ceza verir.² Öğretmen gerektiğinde güç kullanarak öğrenci davranışlarını şekillendirir. Kurallara uyup uymamanın sonuçları açıkça belirlenir ve uygun olan davranışlar ödüllendirilir.³

2.4.2.Önleyici Disiplin Yöntemi

Günümüzde en çok kullanılan yöntemdir. Önleyici disiplinin amacı, sınıfta akılcı düzenlemeler yaparak, öğrenciyi kendisini yönetmeye ve disipline etmeye hazırlamaktır. Öğrencilerin sınıf kurallarını ihlal etmelerini engellemek için örgenci önceden yönlendirilmelidir.⁴

Bu yaklaşımda öğretmen yetkisini öğrenciyle bölüşür, öğrenciyi, sorunu çözmeye yeterli ama uzman desteğine muhtaç sayar. Sınıf kuralları birlikte konur ve sorunlara birlikte çözüm aranır.⁵ Sınıf içi kurallar, açık, kapsamlı ve sağlam temellere oturtulmalıdır. oturtulmalıdır. Sınıfta oluşturulan kurallar, bütün bireylerin katılımıyla oluşturulmalı, oylanmalı ve bunları herkesin öğrenmesi sağlanmalıdır.⁶

¹Sayın, s.18.

²İsa Korkmaz, s.179.

³Başar, s.131.

⁴Sayın, s.19.

⁵Başar, s.132.

⁶Yiğit, s.169.

2.4.3.İyileştirici Disiplin Yöntemi

Bu yaklaşımın temelinde; insanın doğru yapacağına inanmak ve güvenmek vardır. Öğrenciler sınıf içinde istenmeyen davranışta bulunmaları durumunda, öğretmen öncelikle öğrencileri dikkatli bir biçimde dinler, öğrencilerle kendi duygu ve düşüncelerini paylaşır, kesin bir ifade ile istenmeyen davranışlar hakkında düşüncelerini ortaya koyar.¹

Önemli olan istenmeyen davranışın nedenini iyi tespit edip, bu etkenleri ortadan kaldırmaktır. İstenmeyen davranışın yol açabileceği sonuçları öğrenciye anlatarak davranışını sonlandırması sağlanır.²

“Sorun konusunda öğrenciyi bilgilendirerek, sorunu ona çözdürür. Öğrencinin iyi niyetli ve güvenilir olduğunu, kendini kontrol etmesi gerektiğini, uygun fırsat verildiğinde bunu yapabileceğini varsayar.”³

Sınıf ortamında istenmeyen davranış ortaya çıktığında, öğretmenin bunu hemen fark edip giderme yöntemine kara vermesi gerekir. Stratejiyi belirlemede en önemli nokta, ortaya çıkan olumsuz davranışın niteliğidir.⁴

2.5.İSTENMEYEN DAVRANIŞIN ORTAYA ÇIKMAMASI İÇİN KULLANILABİLECEK STRATEJİLER

İstenmeyen davranışlar için davranışlara neden olan etmenleri belirlemek ve ona uygun stratejiler geliştirmek gerekir. İstenmeyen davranışların ortaya çıkmasını engellemek için izlenmesi gereken stratejiler şunlardır:⁵

Öğrencilerin yalnız sınıf çalışmaları ile ilgilenmelerini sağlamak için öğretmenlerin yaptığı her hareket, istenmeyen davranışın yaşanmasını engellemek için alınan önlemler olarak kabul edilebilir. Öğrencilerin yapıcı bir etkinlikle uğraşmaları, istenmeyen davranışta

¹İsa Korkmaz, s.178.

²Sarıtaş, s.57.

³Başar, s.131.

⁴Emin KARİP, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002, s.146.

⁵İlgar, s.172-174.

bulunma ihtimallerini azaltacaktır. Sınıf yönetimi önemlidir ve sınıf yönetiminin karakteristik etkisi birkaç kontrol yöntemiyle ortaya çıkar.¹

2.5.1.Öğrencileri Sürekli Olarak İzlemek

Öğretmen ders esnasında gözleri ile sınıfın tümünü gözlemeli, öğrencilerin tümünü görebileceği yerlerde durmalıdır. Bakış, sınıftaki tüm öğrencileri görebilecek şekilde genel olmalıdır.² Bir öğretmen sınıfındaki her bir öğrencinin ne ile ilgilendiğini; kendi hızını, öğrencilerin anlama düzeyini, öğrenci davranışlarını görünürdeki ve arka planındaki özelliklerini gözlemek ve tahmin etmek durumundadır. Öğretmenin sınıfta meydana gelen olayların bütününe farkında olduğunu öğrencilere hissettirmesinde fayda vardır. Öğretmenin dikkatli bir gözlemci olduğunun bilinmesi olumsuz bir davranış gösterme eğiliminde olan öğrencinin rahat hareket etmesini engeller.³ Öğretmen öğrencilerin bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme hızlarına göre sınıfta meşguliyetlerini sağlamalıdır. Çünkü bir kısım öğrencilerin etkinliklerini hızlı yaparken, bir kısmı yavaş yapabilir. Etkinliği bitiren öğrencinin etkinliği değiştirebilir, zorlanan öğrenciye yardımcı olunabilir.⁴

2.5.2.Öğrencileri Motive Etmek ve Motivasyonu Dersin Sonuna Kadar Sürdürmek

Öğrencileri motive etmek için onlara aktif olma fırsatı verilmeli, öğretmen merkezli öğretim yöntemleri terk edilmeli, mümkün olduğunca fazla öğrenciye söz hakkı verilmelidir.⁵

2.5.3.Öğrencilerin İlgilerini Anlamak ve Derse İlgii Arttırmak

Öğretmen iyi bir gözlemle öğrencilerinin ilgi düzeylerini keşfetmeye çalışmalı, ilginin dağılması ve sıkılma belirtilerinin görülmesi durumunda güncel bir konuyu

¹Tertemiz, s.75.

²İLGAR, s.172-174.

³Öztürk, s.176.

⁴İsmail KORKMAZ, **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2004, s.174.

⁵İlgar, s.172-174.

tartışmak, mantık ve zeka oyunlarını kullanmak, birkaç dakika serbest faaliyet yapmalarına izin vermek vb. gibi bazı şeyleri kullanarak ilgilerini yeniden kazanmaya çalışmalıdır.¹

2.5.4.Sınıfta Bulunduğu Yeri Belirleme

Öğretmenin sınıf yönetiminde etkili olabilmesi için sınıftaki öğrenme etkinliklerini öğrencilerin tümüne ulaşması ve onları gözlemlemesi gerekir. Öğretmen sınıfta bir anda bir öğrenci ya da grupla ilgilenirken, aynı zamanda sınıftaki diğer öğrencilerin ne yaptığının farkındadır. Öğretmen bu becerisi sayesinde, sınıfta olabilecek istenmeyen bir davranışa anında tepki vererek önleyebilir. Çünkü anında tepki verilmeyen istenmeyen davranışlar biriktiğinde öğretmenin birikmiş sorunları çözmesi zorlaşacaktır.² Bütün öğrencilere yakın olmak ve anında etkili bir şekilde müdahale için, öğretmenin sınıf içinde hareketli olması önerilebilir. Öğretmen hareketliliği sayesinde sınıfın her köşesindeki öğrenciye yakın olabilir ve onlarla iletişime geçebilir.³

2.5.5.Sınıf Kurallarını Tespit Etmek

Sınıfta öğrencilerin uymaları gereken kuralların oluşturulması sınıfın düzeni, öğretimin etkililiği, zamanın verimli kullanılması ve güvenlik açısından büyük önem taşımaktadır. İyi bir sınıf yönetiminin temeli dikkatlice hazırlanmış kurallar ve yönergelerle dayanır.⁴ Öğrenciler kurallara ihtiyaç duyarlar ve bunu isterler. Ayrıca kendilerinden neyin ve neden beklendiğini bilmek isterler.⁵ Öğretmen, öğrencileriyle tanıştığı ilk derste öğrencilerinden beklediği davranışlarla ilgili açıklamalar yapmalı, kurallar koymalı ve bu kuralların neden gerekli olduğu konusunda tatmin ve ikna edici açıklamalar yapmalıdır.⁶

¹İlgar, s.172-174.

²İsmail Korkmaz, s.175.

³Öztürk, s.176.

⁴Aksoy, s.20.

⁵Tertemiz, s.77.

⁶İlgar, s.172-174.

Jones ve Jones (1998) sınıf kurallarının, sınıf yönetimi ve öğretim açısından pek çok yararı olduğunu belirterek, bunları aşağıdaki gibi sıralamaktadır.¹

1. Öğrenciye doğru davranış yollarını göstererek, sınıfta olumsuz öğrenci davranışlarının meydana gelmesini önler.
2. Öğrenciler hangi durumlarda nasıl davranacağını gösterdiği için gereksiz zaman kaybını önler.
3. Öğrencilerin belli bir etkinliğe başlarken belirsizlikten kurtararak;
 - a. Kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olur.
 - b. Etkinliğin sessizce belli bir düzen içinde yürütmesine yardımcı olur.
 - c. Etkinliğin başarıya ulaşmasını sağlar.
 - d. Öğrencilerin başarılı olmasını sağlar.

Jones ve Jones'e (1998) göre, Sınıf kuralları, öncelikle sınıfta düzeni sağlamak amacıyla oluşturulur. Sınıf kuralları belli temel değerlere dayalı olmak zorundadır. Öğretim döneminin başında sınıfta uyulması gereken kurallar belirlenmiştir. Öğretmenin görevi o kurallara uyulmasını sağlamaktır. Kuralları uygulamada öğretmenin kararlılığı önemlidir. Kararlı olarak uygulanan kurallara öğrencilerin uyumu daha fazladır. Kuralların uygulanmadığı durumlarda ise öğrencilerin istenmeyen davranışlara yönelmesi daha fazla olur.²

2.5.6. Planlı Çalışmak

Öğretmen dersine başlamadan önce hazırlayacağı çalışma planı sayesinde sınıftaki zamanını daha etkili kullanabilir. Planlı çalışmada ihtiyaç duyulan materyaller zamanında sağlanır, öğretme -öğrenme sürecinde öğrencilerin neyi nasıl, ne zaman, ne kadar süre ile yapacağını belirlemiş olur. Böylelikle derste geçirilecek zaman daha etkili ve amaçlara uygun olarak kullanılabilir. Öğretmenin akademik çalışmalar için yaptığı yıllık, ünite ve günlük planların yanı sıra, sınıf içinde yapılacak her türlü çalışma, planlamanın bir parçasıdır. Araç-gereçlerin hazırlanması, derse giriş-çıkış, günü bitiriş, yoklama yapma

¹Erden, s.150.

²Öztürk, s.177

zamanı gibi durumlar planladığı ölçüde öğrencilerin istenmeyen davranışlarının yaşanması olasılığı da azalacaktır.¹

2.5.7.Akıcı Etkinlik

Tertemiz'in belirttiğine göre, Kounin ve diğerleri tarafından yapılan araştırmalarda ortaya çıkan iyi sınıf kontrolünün önemli bir özelliği, sınıf etkinliklerinin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamaktır. Etkili sınıf yöneticileri, etkinliklerini hem sınıf içi hem de sınıf dışı kesintilerden korurlar ve böylece öğrencinin derse dikkatlerini ve katılımlarını daha iyi sağlarlar.

Öğretmen kesintisiz bir çalışması sağlayabilmek için; zaman zaman dersin işlenişini yavaşlatmak, dersin konusunda ya da yönteminde değişiklik yapmak, derse başlamadan önce dersin amaçlarını ve dersin nasıl işleneceğini öğrencilere anlatmak gibi önlemler alabilir. Derste neler yapacağını bilen öğrencinin dersin bölünmesine neden olacak istenmeyen davranışlarda bulunma olasılığı da azalacaktır.²

2.5.8.Öğrencilere Sorumluluk Verme

Yapacak bir işi olmadığını düşünen veya işi ona ilginç gelmeyen öğrencinin istenmeyen davranışlara yönelmesi doğaldır. Bu durumda ona bir iş vermek veya işini ilginç olanla değiştirmek yararlı olur. Bunun için öğrenci iyi tanınmalıdır.³

Öğretmen öğrencilere sorumluluk vererek sınıfta olabilecek kargaşayı önlerken sınıfın düzenini sağlamasında kolaylaştırılabilir. Öğrencilerin sorumluluk alanı her hafta değiştirilerek, bir tür yer değiştirme yolu ile bütün öğrencilerin aynı sorumluluğu alması sağlanabilir. Örneğin; bazı öğrencilere tahta temizliği, bazı öğrencilere sınıftaki sıraları düzenlemesi, bazılarına özel etkinlik köşelerinin düzenlenmesi gibi farklı sorumluluklar verilmesi, hem öğretmenin zamanı verimli kullanmasını, hem de sınıfta oluşabilecek sorunların önlenmesinde yardımcı olacaktır.⁴

¹Tertemiz, s.76.

²Tertemiz, s.76

³Başar, s.138.

⁴İsmail Korkmaz, s.174 .

2.5.9.Tutarlılık

Öğretmenin davranışlarında tutarlı olması, sınıfta disiplini sağlamasını kolaylaştıracaktır. Tutarlılık sınıf kurallarını uygulamada çok önemlidir. Örneğin; öğrencilerin kendi başlarına çalıştıkları sırada konuşmaması ve hareketleriyle ilgili bir kural varsa, öğretmeni n bu kuralı her zaman uygulaması gerekir. Eğer öğretmen, "konuşmama ya da sınıf içinde dolaşmama" gibi kuralları öğrencilerin zaman zaman ihlal etmelerine aldanıyor, buna izin veriyorsa, disiplini sağlaması giderek zorlaşacaktır. Öğretmenin bu tutarsızlığı öğrencilerin kuralları benimsememesine neden olacak, istenmeyen davranışların ortaya çıkma sıklığı artacaktır.¹

Öğrenciler arasında ayırım yapıldığı öğrencilere eşit davranılmadığı sınıflarda problem kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Düşük beklentili olan bireyleri sınıf dışına atarak, onların büyük çoğunlukla istenmeyen davranışlar göstermesi öğretmen tarafında sağlanmaktadır. Öğrencileri istenmeyen davranış gösterdiğinde hakaret, azarlama veya benzer sert disiplin önlemleriyle cezalandırma yoluyla onları biraz daha problemin derinine itmektedir. Bu problemin önlenmesi için asıl yapılması gereken öğrencilere eşit davranılması ve eşit şans tanınmasıdır.²

2.5.10.Olumlu Sınıf Ortamı Oluşturma

Pozitif enerjinin hakim olduğu, insanların sıkılmadan mutlu bir şekilde yaşadığı ortam “sıcak sınıf atmosferi” olarak adlandırılabilir. Sıcak sınıf ortamına sahip bir ortamda öğrencilerin hepsi faaliyetlere katılacak, öğrencilerin dikkatleri çoğunlukla öğrenme veya öğretmen tarafından düzenlenmiş sınıf faaliyetlerinde üzerinde odaklaşacak ve olumsuz davranışlara yönelme daha az olacaktır.³

2.5.11.Sınıfın Fiziksel Düzenlemesi

Sınıfın fiziksel ortamı istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sınıftaki ısı ve ışık durumu öğrencilerin öğrenmelerinde etkili olmaktadır. Sınıfa kullanılan

¹Tertemiz, s.77.

²Öztürk, s.180

³Öztürk, s.184.

araç ve gereçlerinin, kaynak kitaplarının öğrenciler tarafında kullanılırken birbirini rahatsız etmeyecek şekilde düzenlenmesi sınıfta istenmeyen davranışların oluşmasına karşı bir önlemdir.¹

2.5.12.Öğretmen Kontrolü (Sınıfta Hakimiyet)

Sınıf hakimiyeti, öğretmenin sınıfın bütünüyle ilgilenmesi, sınıfta olan tüm olayların farkında olması ve gerekli gördüğü müdahaleleri zamanında ve etkin bir şekilde uygulaması anlamında düşünülebilir. Burada hâkimiyet kavramı ilk bakışta baskıcı bir yöntemi çağrıştıracak ancak gerçekte sınıf atmosferini olumlu tutarak, demokratik yapıyı zedelemekten problemlere müdahalede etkinlik anlamındadır. Bunu gerçekleştirirken öğretmenin sahip olması gereken iki temel özellik; psikolojik ve akademik olarak kendine güvendir.²

Dikkatli bir öğretmen, sınıfındaki bütün öğrencileri kontrol altında tutar. Sadece ona yakın yerde oturan öğrencilerle değil, sınıftaki bütün öğrencilerle göz teması kurar. Yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin farkına varır, yardım eder. Öğrenci davranışlarını yapıcı çalışmalara yönlendirerek, istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını engeller. Öğretmen kontrol yaparken, aynı zamanda öğrencilerin derste ne kadar ilerlediklerini de öğrenir. Sınıf içi kontrol öğretmenin sık sık sınıf içinde dolaşmasını ve öğrencileri izlemesini gerektirir. Sınıfta neler olduğunun farkında olmak, istenmeyen davranışları önlemek bakımından oldukça önemlidir.³

2.6.İSTENMEYEN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI

Öğretmenin bütün çabalarına karşın ister istemez sınıfta istenmeyen davranışlar ve öğrenme - öğretme etkinliklerinin amacına ulaşmasını engelleyici durumlar olabilir. Sınıfta bu tür olayların olmaması olanaksızdır. Ama bu tür olayların neden kaynaklandığını bilmek, bu davranışların düzeltilmesinde büyük kolaylıklar sağlayacaktır.⁴

¹İsmail Korkmaz, s.174.

²Öztürk, s.175.

³Tertemiz, s.77.

⁴İsa Korkmaz, s.182.

Öğretmen, öğrencileri, uygun ve uygun olmayan davranışlar konusunda bilgilendirmelidir. Öğretmen olumsuz davranışların sonucunda gereken tepkiyi göstermezse, öğrenciler bu davranışları devam ettirebilirler. Bu nedenle öğretmenlerin bu olumsuzlukları ortadan kaldıracak stratejileri bilmeleri ve karşılaştıkları duruma göre uygulama yoluna gitmelidirler.¹

Jones ve Jones (1995)' in olumsuz öğrenci davranışlarının üstesinden gelmede beş önemli adımın takip edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar sırasıyla şunlardır:

- 1. Adım:** Öğrencinin davranışını durdurmak için sözel olmayan işaretler kullanın,
- 2. Adım:** Olumsuz davranış devam ediyorsa, öğrenciden istenilen kurala uymasını söyleyin,
- 3. Adım:** Engelleme devam ediyorsa, olumsuz davranışı durdurması için seçenek sunun,
- 4. Adım:** Öğrenci hala davranışını devam ettiriyorsa, bir plan yazması için sınıfta düzenlenen alana öğrencinin gitmesini sağlayın,
- 5. Adım:** Öğrenci dördüncü adıma uymayı ret ediyorsa, öğrenciyi planı tamamlaması için başka bir yere gönderin.²

Curwin ve Mendler (2000) etkili sınıf disiplininin sağlanması için sekiz yol önermektedirler:

- Öğrencilere kuralları ve uymadıklarında ne olacağını söyleyin
- Öğrencilerin yeteneklerine uygun öğretim gerçekleştirin
- Sınıfta farklı öğretim yöntemleri kullanın
- Fazla sayıda öğrenme seçenekleri sunun
- Öğrencilerin düşünce ve duygularını dinleyin
- Durdurulamayan davranışlarda yönetmeliklere başvurun
- Ciddi davranış sorunlu öğrencilerin olduğu kabul edin.³

Sınıf ortamında istenmeyen davranış ortaya çıktığı zaman, öğretmenin hemen bunu fark edip giderme stratejisine karar vermesi gerekir. Strateji belirlemek en önemli nokta, ortaya çıkan olumsuz davranışın niteliğidir. Olumsuz davranışlar, dikkatsizlikten

¹Semra ÜNAL ve Sefer ADA, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, İstanbul:Marmara Üniversitesi Yayınları, 1999, s.110.

²Bahri AYDIN, “ İlköğretim okullarında Sınıf Disiplininin Sağlanması, (**Yayımlanmış Doktora Tezi**, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001),s.79.

³Bahri Aydın, s.67.

kaynaklanan geçici ve sonuçları itibariyle fazla rahatsız edici olmayan bir tarzda olabilir, veya sürekli olarak görülen, öğretmen, gruba ve okulun fiziksel ve donanım yapısına zarar vermeye yönelik olup sonuçları itibariyle oldukça ağır problem ortaya çıkabilecek bir tarzda olabilir.¹

2.6.1.Öğrenciyle Konuşmak

Öğretmenle öğrenci arasında işaretler dışında, sorunu dolaylı yollarla çözme girişimleri istenen sonucu vermezse veya sorunun önemi nedeniyle veremeyeceği bastan belli olursa, sorunu konuşarak çözmeye çalışmak gerekir. Konuşmacının amacı, diğer yöntemlerle yanlışlığını anlamayan öğrencinin bu anlayışa ulaşmasını, öğretmenin kararlılığını bilmesini sağlamak, davranışının düzelmesine yardım etmektir.² Öğretmen ve öğrenci arasında kurulan olumlu iletişim karşılıklı güven ve saygıyı beraberinde getirir ve bu da öğrencilerin fikirlerini çekinmeden ifade etmelerini ve tartışmalara katılmalarını teşvik eder³

Bu yöntem genellikle sınıf dışında kullanılmasına rağmen, öğretmen öğrenciye diğer öğrenciler çalışırken de sınıfta özel olarak konuşabilir. Konuşma sırasında öğretmen öğrenciden sorunu kendi açısından anlatmasını isteyebilir. Daha sonra davranışın neden yanlış olduğunu açıklayarak, davranışını değiştireceğine dair öğrenciden söz almaya çalışmalıdır.⁴

Cangelosi (1988)'e göre, eğer konuşma sınıf içinde yapılacaksa öğrenciyi arkadaşları önünde eleştirerek sorunun büyütülmesinden, öğrencilerle sevgi ve saygının yitirilip bağların koparılmasında kaçınılmalıdır.⁵

Brophy (1988)'e göre , öğrencilerle sınıf arkadaşları arasında değil yalnızken konuşan, davranışının bilincine varmasına yardım eden öğretmenler etkili olmuştur.⁶

¹Öztürk, s.190.

²Başar, s.170.

³Öztürk, s.179.

⁴Tertemiz, s.84

⁵Başar, s.140.

⁶Başar, s.140.

Sınıf dışında konuşmak, öğretmene, düşünmek ve plan yapmak için zaman verir. Öğretmen veya öğrenci öfkeli, heyecanlı ise, aradan geçecek zaman, soğukkanlılık kazanmalarına yardım eder. Böyle durumlarda konuşmayı hemen yapmak yerine, bir süre beklemek daha uygundur. Ancak bu süre davranışın unutulmasına yol açmayacak şekilde ayarlanmalıdır.¹

Akyol (2000)'a göre öğretmen ve öğrenci arasında kurulan olumlu iletişim karşılıklı güven ve saygıyı beraberinde getirir ve bu da öğrencilerin fikirlerini çekinmeden ifade etmelerini ve tartışmalara katılmalarını teşvik eder. Bununla birlikte iletişim zayıflığı istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına kaynaklık eder. Öğrenci rolünün sadece sınıfta sessiz olarak oturma ve öğretmeni dikkatle dinleme olarak belirlendiği ve öğrencilerin bir iletişim ögesi olarak alınmadığı ve tek yönlü iletişimin esas alındığı sınıflarda, öğrencinin dikkat süresi ve motivasyonu düşer, sıkılganlık artar, kendine güven zayıflar ve bunun sonucu olarak da istenmeyen davranışların görülme sıklığı artar.²

2.6.2.Sorunu Anlamak

Öğretmenin üzerinde en fazla gayreti sarf etmesini gerektiren basamaktır. Problemin neden kaynaklandığını bilmeden yapılacak müdahaleler öğrencinin istenmeyen davranışının pekişmesine sebep olarak problemin daha da büyümesine neden olabilir. Davranışın belirlenmesi, davranış, davrananlar ve ortam hakkında bilgi toplamayı gerektirir. Bu bilgiler çok kaynaklı ve gerçek olmalıdır. Durumla ilgili sorular, olasılıklar, değerlendirme ölçütlerinin seçimi, önceliklerin belirlenmesi, çözüm seçenekleri oluşturma, amaçlarla davranışı karşılaştırma, daha bozucu ve karmaşık davranışlarda yapılması gerekenleri gösterir.³

Akçadağ (2005), istenmeyen davranış önemli sorun davranışlara kaynaklık etmiyorsa veya yanlışlıkla yapılmışsa görmezlikten gelinebilir demektedir. Çünkü, davranış masumdur ve kasıtlı olarak yapılmamıştır. Bu davranışlar o anın etkisiyle ya da

¹Başar, s.141.

²Öztürk, s.179.

³Başar, s.133.

duruma bağılı olarak gelişebilir. Dikkat edilmesi gereken nokta sorun davranışın göz ardı edilerek sönmesini sağlamaktır.¹

2.6.3.Görmezden Gelmek

Görmezden gelme öğretmenin öğrenciye davranışından dolayı hiçbir tepki göstermemesi durumudur. Ancak görmezden gelme, istenmeyen davranışın şiddeti ve diğer öğrenciler üzerindeki etkisi çok az olduğu durumlarda kullanılmalıdır. Sınıf düzenini ve dersin akışını uzun süre engelleyen bir davranış görmezden gelmek iyi bir çözüm değildir.²Öğretmen bütün olumsuz davranışlara müdahale etmemelidir. Çünkü bu tip müdahaleler, problemin kendisinden daha fazla rahatsız edici ve zarar vericidir. Planlı olarak yapılmayan, o anda meydana gelen ve geçici davranışlara müdahale etmek yerine görmezden gelmek daha faydalı olabilir.³

Bazı davranışlar, yoğunluk, süreklilik ve yaygınlık göstermeyen sadece o anının durumsal koşullarına bağılı olarak ortaya çıkan masum öğrenci kusurlarıdır. Bu tür sorunları, bir problem durumu gibi algılamak doğru değildir. Ancak öğretmen, görmezden geldiği davranış pekiştirmekten kaçınmalıdır. Böyle bir durumda, öğrenci hatalı davranışının öğretmen tarafından onaylandığı yanılgısına düşebilir. Doğal olarak, davranışın hatalı olduğu konusunda hiçbir dönüt almayan öğrenci, tutumunu değiştirmek gereksinimini duymaz. Bu nedenle öğretmen, yüz ifadesi veya beden dilini kullanarak davranış fark ettiğini göstermelidir. Örneğin teneffüste oyuna daldıkları ve zili fark etmedikleri için sınıfa birkaç dakika geç kalan öğrencilere, öğretmen basını sallayarak davranışlarını onaylamadığını gösterebilir.⁴

Görmezden gelmenin sağladığı önemli avantajlardan bir tanesi o davranış yapan bireyin, grup önünde zor duruma düşmesinin engellenmesidir. Birey yaptığı bir davranıştan dolayı haksız olduğunu kabul etse dahi, grup önünde zor duruma düştüğü zaman

¹Akçadağ, s.298.

²Tertemiz, s.81.

³Karip, s.147.

⁴Ayhan Aydın, s.127-128.

savunmaya geçer ve kendisini bu duruma düşüren kişiye bir kızgınlık duyar. Bu, öğrencinin gelecekteki yapacağı davranışlara yönelik olarak bir zemin hazırlayabilir.¹

2.6.4.Soru Sorma

Ders dışı etkinliklerle ilgilenen ya da hayal kuran öğrencilere gösterilebilecek en uygun tepkilerden biri soru sormadır. Öğretmen dersle ilgilenmediğini fark ettiği öğrencinin yanına giderek ya da ismini söyleyerek islenen konuyla ilgili soru sorduğu zaman öğrenci dersle ilgilenmek zorunda kalır.²

Jones ve Jones'e (1998) göre, ders dışı etkinliklerle ilgilenen ya da hayal kuran öğrencilere gösterilebilecek en uygun tepkilerden biri soru sormadır. Öğretmen dersle ilgilenmediğini fark ettiği öğrencinin yanına giderek ya da adını söyleyerek işlenen konuyla ilgili bir soru sorduğu zaman öğrenci dersle ilgilenmek zorunda kalır. Ancak bu tepki gösterilirken öğrencinin arkadaşları önünde küçük düşmemesine dikkat edilmesi gerekir. Bu öğrencilere soru sorulduktan sonra söz hakkı verilirse soruyu dinlemedikleri için yanıt vermezler ve içine düştükleri durumdan sıkıntı duyarlar. Oysa önce öğrencinin ismi söylenir. Öğrencinin dikkati çekildikten sonra soru yöneltirirse, soruyu yanıtlayarak öğrenmeye karşı güdülenebilir.³

Korkmaz'ın belirttiği bir başka yöntem ise, öğretmenin öğrencinin yaptığı eylemle ilgili soru sorarak istenmeyen davranıştan sınıfı haberdar etmesidir. Bu şekilde, bütün sınıf yapılan yanlış davranışın farkına varır ve bu davranışın tekrar edilmesi önlenmiş olur.⁴

Bu tekniği kullanırken dikkatli olmak gerekir. Eğer öğretmenler bunu çok fazla kullanıyorsa, öğrenciler bu soruları, “istenmeyen davranıştan caydırma girişimi” olarak algılayabilir ve sorulara kasıtlı olarak cevap vermeyebilir.⁵

¹Öztürk, s.189.

²Erden, s.196.

³Erden, s.196-197.

⁴İsa Korkmaz, s. 226

⁵Öztürk, s.195.

2.6.5.Uyarmak

İstenmeyen davranışı yapan öğrenciye yönelik sözlü ya da eylemlerle doğrudan davranışı değil de, daha genel ve öğrenciyi yeniden dikkatini yoğunlaştıracak biçimde uyarmaktır. Bunun için sesin alçaltılması ya da yükseltilmesi, kısa bir duraklama yöntemleri kullanılabilir. Bu yolla zaman kaybı da önlenmiş olur. Bu tip yumuşak geçiş ve animsatmalar etkili bir yoldur.¹ Uyarmada hangi yaklaşımın benimseneceği istenmeyen davranışın önem derecesine ve dersin akısını engelleme düzeyine bağlıdır.²

Öğretmenin iğneleyici eleştirileri ve alay etmesi öğrencinin nefret ve öç alma duygularını ortaya çıkarır. Uzun uzun yapılan öneriler utandırıcı ve sıkıntı vericidir, öğrencide direnç ve küskünlüğe yol açar.³

Uyarıları sözel ve sözel olmayan uyarılar olarak ayırmakta mümkündür. Sözel olmayan uyarılar ilk etapta kullanılması tercih edilmelidir. Eğer bunlar ise yaramazsa sözel uyarıcılar devreye sokulmalıdır. Öztürk'e göre sözel olarak uyarma çeşitli formlarda sunulabilir.⁴

1.Soru sorma: Ders süresince öğrencinin dikkatini çekmedeki en kolay yöntem öğrenciye soru sorma veya sorulan soruya cevap istemektir. Bu yöntem, istenmeyen davranışı vurgulamaksızın öğrenciyi otomatik olarak derse dönmeye zorlamaktadır.

2.İsmiyle uyarma: Öğretmenin bir faaliyet veya öğrenciyle ilgilendiği durumlarda, kendisine uzak konumda bulunan öğrencilerin gözetimden uzaklaştıkları düşüncesiyle bazı istenmeyen davranışlara girmesi durumunda, öğretmenin konumunu değiştirmeden uyarması sınıfa “Benim hangi faaliyet veya konumda olduğum önemli değil, her zaman sınıftaki bütün faaliyetlerin farkındayım ve su anda istenmeyen bir davranışta bulunuyorsun, hemen bu davranışını durdurmanı istiyorum.” mesajını verir.

¹Kılbaş, s.206.

²Ayhan Aydın, s.128.

³Bahri Aydın, s.77.

⁴Öztürk, s.195.

3.Kuralları hatırlatma: Öğrencilerin sınıfta ve okulda uymaları gereken kurallar öğretim döneminin başında belirlenmiş ve öğrencilere duyurulmuştur. Bu kuralları sık olmamak şartıyla, bazen öğrencilere hatırlatılması hem o anda meydana gelen olumsuz davranışların sona erdirilmesini sağlar hem de uymaları gereken kuralları hatırlayarak gelecekteki davranışları kontrol etmede bir uyarıcı olarak kullanırlar

2.6.6.Beden Dili ile Uyarma

Cangelosi (1988)'a göre işaretler öğrenciye, eylemlerinin farkında olduğunu, dinlediğini, anlaşıldığını da anlatır. Vücut dili işaret vermede, sınıftaki eşyalardan yararlanarak da kullanılabilir. Sınıfın ışıklarını yakmak-söndürmek, perdeleri açıp kapamak, masaya parmak veya bir cisimle vurmak, toplu uyarma işaretleri olarak kullanılabilir. Cangelosi (1988), Lemlech (1988)'e göre işaretlerin kullanımı dersin bozulmasını, diğer öğrencilerin olayın farkına vararak dersten kopmalarını önler. Bu nedenle öğretmen, işaretleri kullanırken dersin normal akışını bozmamalı, konuşuyorsa konuşmasını sürdürmeli, işaretlerden diğer öğrencilerin haberi olmamasına dikkat etmelidir.¹

2.6.7.Sorumluluk Vermek

Yapacak bir işi olmadığını düşünen veya işi ona ilginç gelmeyen öğrencinin istenmeyen davranışlara yönelmesi doğaldır. Bu durumda ona bir iş vermek, işini ilginç olanla değiştirmek yararlı olur. Bunun için öğrenci iyi tanınmalıdır. Özet çıkarma, rapor yazma, kayıt tutma, dersteki sunu sırasını yazıp sırası geleni duyurma, araç getirip götürme ve kullanma konularında yardım etme, gibi sınıf içinde yaptırılacak işler, sınıf dışında, eğitsel kol etkinliklerinde daha geniş seçeneklerde, öğrencinin işe yöneltilerek istenmeyen davranışını değiştirmede kullanılabilir.²

Öğretmenler, sınıfın en yaramazına sınıf başkanlığı görevi verip onu izleyerek, başkalarına örnek olması gereken sınıf başkanının, önce kendisinin uygun davranışlara yönelmesini sağlama yolunu bilmektedir. Tierno (1991)'ya göre ödev ve görev verme, en

¹Başar, s.167-168.

²Başar, s.170.

az karşı gelinen davranışlardandır. Öğrenci bu verilenleri yaparak arkadaşları arasında üstünlük ve beğeni kazanabilir. Yalnız, ödevin ceza olarak algılanmamasına dikkat edilmelidir. Brophy (1988)'e göre görev ve ödev yoluyla verilen sorumluluklar, öğrencinin kendi davranışını kontrol sorumluluğunu üstlenmesine yardım etmelidir. Bunda öğretmenin inanılan, güvenilen, destekleyen olması önemlidir. Böyle öğretmenler, yetkeci ve serbest bırakıcı olanlardan daha etkili olmuşlardır.¹

2.6.8.Fiziksel Yakınlık

Olumsuz davranışı gösteren öğrenci ile göz teması kurulamadığı durumlarda, öğretmenin yaptığı etkinliği değiştirmeden, doğal bir biçimde öğrenciye doğru yürümesi ve yakınında durarak derse devam etmesi de uyarıcı görevi görür. Öğretmenin kendisine yaklaştığını göre öğrenci olumsuz davranışı durdurur.²

Tierno (1991)'ya göre istenmeyen bir davranış meydana geldiğinde uyarma yöntemlerinden biri, vücut dilinin yakından kullanılmasıdır. Öğretmen dersi sürdürerek öğrenciye yaklaşmalı, olayın farkında olduğunu hissettirmelidir.³ Fiziksel yakınlık, sözel olmayan mesajlarla birlikte kullanıldığı zaman öğretimi kesintiye uğratmadan, istenmeyen davranışı durdurur. En azından öğrenciler istenmeyen davranışa son verip, uygun davranışı gösterinceye kadar öğretmen fiziksel yakınlığı devam ettirir.⁴

2.6.9.Derste Değişiklik Yapmak

İstenmeyen davranış, derse karşı ilginin azlığını gösterir. Ders öğrenci için ilginç olmaktan çıkmıştır. Öğretmenin dersi ilginç hale getirmesi gerekir.⁵ Sorunları, sınıf etkinliklerine katılmayan öğrenciler yaratır, diğerlerini de bu etkinliklerden koparabilirler. Bu durumda, istenmeyen davranışın nedenini ortadan kaldırmak, o öğrencileri sınıf etkinliklerine katıcı düzenlemelere başvurmak gerekir. Sorun şiddetlenmiş, ders ikinci plana itilmiş, duygu mantığın yerine geçmişse, derse bir süre ara vermek gerekebilir. Ara vermek, sürdürülen etkinliğe ara verip başka bir uğraşa geçmek olabileceği gibi, dersi

¹Başar, s.171.

²Erden, s.195.

³Başar, s.168.

⁴Çelik, s.168.

⁵Özdemir, s.279.

kesip,”beş dakika sonra sınıfa geliriz, şimdi biraz dışarı çıkıp hava alalım” denip sınıf dışına çıkarak da olabilir¹

2.6.10.Yerini Değiştirme

Sınıfta bazı öğrencilerin yan yana oturması sınıf dinamiğinin bozulmasına ve sınıfta olumsuz davranışların artmasına neden olabilir. Böyle durumlarda birbirini olumsuz etkileyen öğrencileri birbirinden ayıracak şekilde sınıfta oturma düzeninin yeniden oluşturulması sorunu çözebilir.²

Olumsuz etkinliklerde bulunan öğrencilerin sınıftaki yerleri değiştirilir. Öğretmen, ders dışı etkinliklerde bulunan öğrenci ile göz teması kurmalı ve dersin yapıldığı alanın dışında, sınıfın uzak bir kösesine ya da sınıf müsait değil ise sınıfın dışarısında bir köseye yerleştirilmelidir. Öğrencinin ders dışına çıkarılması bazı öğrenciler için ceza olarak görülebileceği gibi bazıları için ödül olarak da değerlendirilebilir. Bu nedenle, öğrencinin sınıfın dışarısına çıkarılması uygulaması sakıncalıdır.³

2.6.11.Göz Teması Kurma

Olumsuz bir davranışı anında durdurmanın bir yolu da öğrenci ile göz teması kurmaktır. Öğrenciler, genellikle, olumsuz davranışı öğretmen görmeden yapmaya çalışır. Öğretmenin kendisini gördüğünü anlayan öğrenci, davranıştan vazgeçme eğilimi gösterir.⁴

Bu göz iletişimi, sadece öğrenci ile öğretmen arasında olacağından, diğer öğrenciler bunun farkında olmayacak ve dersin akışı bozulmayacak.⁵

Göz teması iletişimi güçlendirir. Göz teması sağlandıktan sonra bas, göz, el, yüz işaretleriyle öğrencilere geri bildirim vermek gerekir.⁶

¹Başar, s.169.

²Erden, s.198.

³Çelik, s.171-172.

⁴Erden, s.194.

⁵Karip, s.149.

⁶Özdemir, s.280.

Eğer öğrenci göz kontağı kurulduğu halde olumsuz davranışını devam ettiriyorsa öğretmen öğrencinin oturma yerinin yakınına gidecektir. Öğretmeni yakında hisseden öğrenci, rahatsızlık hissedecek ve bu davranışını yapmaya devam etmeyecektir.¹

Öğretmen göz teması sağlanana kadar öğrenciye bakar ve istenmeyen davranış sona erer. Göz teması devam eden bir etkinliği kesmeden yapılabilir. Öğretmen, öğrenci uygun davranışı gösterene kadar, göz temasını sürdürmelidir. Ayrıca sözsüz olan bu yöntemde göz teması dışında öğretmen istenmeyen davranışa karşı tepkisini başı ile yüz ifadeleriyle, dokunarak ya da el işaretleriyle de belirtebilir.²

2.6.12.Aileyle Görüşme

Öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışlarına her zaman tek basına çözüm bulması mümkün değildir. Davranışın olumsuzluk derecesine göre, öğretmen veli ile işbirliği kurmaya çalışmalıdır.³

Okulla ailenin kültür farklılığı, evde hoş görülebilen davranışların okulda hoş görülememesi gibi konularda, öğrencide çatışmaya neden olmaması için aileyle görüşmek gerekir. Öğrencinin istenmeyen davranışlarının çoğunun nedeni ailede bulunabilir. Öğretmen-aile yardımlaşması, öğrencinin aile içinde kötü davranışlarla karşılaşmasına neden olmamalıdır. Bunun için öğretmen aileyi tanımalıdır.. Haigh (1990)'e göre öğretmen, öğrencinin yanlış davranışlarının kaydını tutarak değişim ve gelişimini izlemeli, gerektiğinde aile ve okulu bilgilendirmelidir. Aile ile görüşme sürecinden önce öğretmen amaçlarını ve gündemi belirlemeli, süreci planlamalı, veli işbirliğinden kaçarsa neler yapılabileceğini düşünmelidir. Öğretmen ailenin öğrenci hakkındaki bilgisinden yararlanmalıdır.⁴

Evertson, Emer ve Worsham (2000)'ın belirttiği gibi veliyle görüşmede, öğretmen, toplantıda görüşülen konuları yazılı olarak kaydetmeli, bir eylem planı hazırlamalıdır. Veli

¹Karip, 2002, s.149.

²Dilek ÖNER, **Sınıf Yönetimi**, Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Vakfı, Manisa, 2001,s.17.

³Çelik, s.189.

⁴Başar, s.175.

ile yapılan görüşme sonucunda, öğrencinin istenmeyen davranışının çözümü için; öğretmen ve veliye düşen sorumluluklar açıkça belirlenmelidir ¹

2.6.13.Okul Yönetimi ve Rehberlik Servisi ile Konuşmak

Bazı davranış sorunları, öğretmenin okul yönetimi ve rehberlik servisi işbirliği içinde çalışmasını gerektirir. Esasen ilke olarak, öğretmenin her konuda okul yönetimi ve rehberlik servisi ile ilişki kurması beklenir. Ancak sınıf içinde oluşan bazı davranış sorunları öğretmen tarafından çözüme kavuşturulabilir. Üstelik yoğun bir iş yükü altında bulunan okul yönetiminin, her tür davranış sorunun iletildiği bir pozisyon olarak algılanması doğru değildir. Ne var ki okul içinde veya çevrede oluşan şiddet gruplarının neden olduğu yıkıcılık, madde bağımlılığı, gibi ağır davranış problemlerinin çözümünden özellikle okul yönetimi sorumludur. Ayrıca devamsızlık, yalancılık, okuldan kaçma, sosyal uyum güçlükleri, saldırganlık gibi istenmeyen davranışların yönetiminde, öğretmenin kurumsal destekten yararlanması gerekir. Bu amaçla öğretmen gözlediği davranış sorunlarını raporlaştırarak, okul yönetimine iletmeli ve bu kanalla rehberlik servisini bilgilendirmelidir.²

Öğretmen, rehberlik servisi ve ailenin davranış yönetiminde dayanışma içinde hareket etmesi, sorunun çözümünü kolaylaştırır. Ancak bunun için sorunun nedenlerinin ve sonuçları konusunda aynı düşünmelidirler. Buna göre öğretmen, sorunun her aşamasını rehberlik servisi ile kurulan ilişkiden aileyi haberdar etmelidir. Aile ile görüşme sırasında, sorunun niteliği ve kapsamı nesnel bir yaklaşımla anlatılmalıdır. Taraflar arasında güven duygusunun gelişmesi, öğretmenin mesleki yeterliliğine bağlıdır. Bu nedenle öğretmen, kararlı, tutarlı ve planlı bir yaklaşım izleyerek sorunu çözme sorumluluğunu paylaşmalıdır. Buna göre öğretmen, rehberlik servisi ve aile ile görüşmeden önce sorunu tamamen tespit edip, çözüm yolları sunmalıdır. Bu sırada öğrenci ile bire bir görüşmeye de önem vermelidir. Kullanılan çözüm yolları kaydedilmeli, ileride örnek olarak sorunların çözümünde kullanılması için paylaşılmalıdır.³

¹Çelik, s.189.

²Ayhan Aydın, s. 3.

³Ayhan Aydın, s.163-164.

2.6.14.Ceza Vermek

Ceza; öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışına karşılık öğrenciyi hoşuna giden şeylerden alıkoyması ya da öğrencinin hoşuna gitmeyen işler yaptırmasıdır. Dolayısıyla ceza, öğrencilerin istenmeyen davranışından üzüntü ve pişmanlık duymasını sağlayan yaptırımların anlatımıdır.¹

Davranış ilkelerinden hiçbiri, ceza konusu kadar yanlış anlamaya, karışıklık ve duygusallığa yol açmamıştır. Bir yanda çocukların yüzüne vurmamak koşuluyla, şiddetli şekilde cezalandırılmalarının uygun olacağını savunanlar bulunmaktadır. Diler yanda, cezanın hangi koşul altında olursa olsun, kullanılmasının ahlaka uygun olmadığını inananlar vardır. Çocukları diğerlerinden soyutlamanın (ayrı yerde tutmayı) ya da olumlu şeylerden yoksun bırakmanın, hapse koymayla aynı anlama geldiğini belirtenler bulunmaktadır. Kisileri daha sevecen yapacakmış gibi, cezanın dilden çıkarılmasını önerenler de vardır.²

Guthrie'ye göre, ceza da her şeyde olduğu gibi öğrenmenin tek yasası olan bitişiklikle doğrudan ilişkilidir. Yani cezalandırılan davranışla onu meydana getiren uyarıcı koşullar arasındaki birlikteliği yok edip, aynı uyarıcıyla, cezalandırılan davranışa zıt bir davranışın birlikte olması sağlanmalıdır. Böylece, ceza istenmeyen davranışı yok etmede etkili olabilir. Ceza, organizmayı acı verdiği için değil, belli uyarıcılara yeni tepki gösterilmesini sağlayabildiği ölçüde etkilidir. Bir başka deyişle, ceza, cezalandırılan davranışa zıt, onun yerini alabilecek yeni bir davranış oluşturduğundan dolayı istenmeyen davranışı değiştirebildiği zaman başarılıdır. Ceza hayvanın ya da çocuğun farklı bir şey yapmasını sağlayarak, istenmeyen alışkanlığı önleyen koşullamayı gerçekleştirmelidir. Sonuç olarak ceza, sadece istenmeyen alışkanlığın yapılması uyaran uyarıcıların olduğu bir durumda etkilidir.³

Araştırmalarda ve öğretmenlerin uygulama deneyimlerinde eğitim sürecinde ceza yönteminin sınıf kontrol etmede ve yönetmede olumlu etkileri olduğu görülmektedir.

¹İsa Korkmaz, s.186.

²Mehmet ÖZYÜREK, "Problem Davranışları Azaltmada Ceza Uygulanmalı mı?", **Aktif Eğitim Dergisi**, Sayı:1, Kasım 2000, s.3.

³Nuran SENEMOĞLU, **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, Kuramdan Uygulamaya, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004, s.120.

Ancak, eğitim sürecinde cezanın uygulanması sorunun çözümüne yardım ederken başka sorunlara da neden olmaktadır. O halde cezanın istenmeyen sonuçlar doğurmaması için öğretmen dikkatli olmak zorundadır. Cezanın uygulanmasında şu ilkeler dikkate alınmalıdır:¹

1.Cezaya olabildiğince az başvurmak: Cezanın etkisiyle kullanma sıklığı arasında olumsuz bir ilişki vardır. Cezanın kullanma sıklığı etkisini azaltmaktadır.

2.Ceza nedenini açıklamak: Öğrencinin hangi davranışının istenmeyen olduğu ya da hangi sınıf kurallarına uymadığı açıklanmalıdır. Öğrenci neden cezalandırıldığını bilmediği zaman yanlış yorumlamalara ya da sonuçlara gidebilir.

3.Öğrenciye alternatifler sunarak öğrencinin pekiştireç kazanması sağlanmalıdır: Olumlu pekiştireçlerin istenmeyen yan etkisi çok azdır. Örneğin, ödevini yapmayan öğrenciyi cezalandırmak yerine ödevini yapması için süre vermek.

4.Eğer olanaklıysa, istenmeyen davranışı istendik davranış haline getirmek: Öğrencinin yaptığı istenmeyen davranışı istendik davranışa çevirebiliriz. Örneğin, arkadaşlarıyla konuşan bir öğrenciyi tahtaya kaldırarak sorunun çözümünü isteyebiliriz.

5.Fiziksel cezayı kullanmaktan kaçınınız: Öğrenciyi dayak ile cezalandırmak eğitim sisteminde suçtur, ancak gerçekte kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenin yasal ve insani açıdan dayığı kullanmaması gerekir.

6.Sinirli olduğunuz zaman cezaya başvurmayınız: Genel olarak insanın sinirli zamanında gösterdiği tepkiler normal zamanlardakinden daha sert ve acımasız olmaktadır.

7.İstenmeyen davranışın bitimi beklenmeden hemen basında cezalandırılmalıdır: Öğrencilerde istenmeyen davranış görüldüğünde ilk davranışta öğretmen tavır alarak istenmeyen davranışı önlemelidir. Eğer öğretmen bekler, istenmeyen davranış tamamlandıktan sonra uygulamaya koyarsa cezanın istendik etkisini sağlaması zordur.

Ceza genellikle son çaredir ve yanlış davranış kabul edilemez ve bir başkasına acı ve rahatsızlık verdiği durumlarda uygulanır. En etkili ceza kısa ve yumuşak olmalı ve ceza verilen öğrencinin yeniden eski öğrencilerle aynı konuma gelebilecek nitelikte olmalıdır. Davranışın niteliğine göre, hemen olmalı ve dikkatlice düşünülerek öğrencinin davranışından tamamen vazgeçmesine yönelik olmalıdır. Yeniden öğrenme ortamının

¹İsa Korkmaz, s.188-189.

oluşturulabilmesi için uygulanabilecek bu yöntemlerin kullanımından sonra da pozitif sınıf ortamı ve davranışlar korunmalıdır.¹

Aydın, cezanın olumlu ve olumsuz yönlerini aşağıda şu şekilde tanımlamıştır.²

Ceza Vermenin Yararları;

1. Etkili bir ceza öğrenciyi olumsuz davranışları yapmaktan alıkoyabilir.
2. Ceza istenmeyen davranışların sonunda oluşan zararın giderilmesi veya kayıpların karşılanmasına hizmet eder.
3. Ceza, ödül ile birlikte dengeli bir biçimde kullanıldığında, istenmeyen davranışlar üzerinde sosyal kontrol sağlar.
4. Ceza, özellikle bilerek yapılan olumsuz davranışların yerleşmesini engellemek açısından yararlıdır.
5. Akılcı ve tutarlı bir ceza sistemi, öğrencilerin adalet ve güven duygularını geliştirir.

Ceza Vermenin Sakıncaları;

- 1.Suçta uygun olmayan ceza verme, öğrencide kalıcı davranış bozuklukları oluşmasına neden olur.
- 2.Ceza, öğrencilerde korku ve endişe yarattığı için, sınıfta kaygıyı artırır ve öğrenmeyi güçleştirir.
- 3.Sürekli cezalandırma, öğrencilerde genel bir kayıtsızlık ve bağışıklık durumu yaratabilir.
- 4.Ağır cezalar, öğrencide öfke, nefret gibi olumsuz duyguların yerleşmesine neden olabilir.
- 5.Ceza veren kişi içinde, duygusal olarak zarar verici, incitici bir durumdur.
- 6.Sürekli cezalandırma, öğrencinin olumlu bir benlik algısı ve özdenetim eterli geliştirmesini güçleştirir.
- 7.Ceza sadece verilen öğrenciyi değil, bazen sınıfın tamamını olumsuz yönde etkileyebilir.

¹Kılbaş, s.207.

²Ayhan Aydın, s.167-168.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile ilköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve baş etme yöntemlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

3.2.PROBLEM

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları, bu davranışlara karşı öğretmenlerin kullandıkları baş etme yöntemleri ve bu yöntemlerin kullanım sıklığı nelerdir?

3.3.ALT PROBLEMLER

1. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar nelerdir?
2. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemleri ve bu yöntemlerin kullanım sıklıkları nelerdir?
3. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
4. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri mezun oldukları okulun düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

6. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlikteki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte midir?
7. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri görev yaptığı okuldaki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte midir?

3.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, betimsel araştırma yolu ile ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemlerini çeşitli değişkenlerle incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.5.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde bulunan, ilköğretim okullarında görev yapan birinci kademe sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili, Maltepe ilçesinde bulunan 197 ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

3.6.SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 1- Bu araştırma 2009–2010 eğitim-öğretim yılı ile,
- 2- İstanbul ili Maltepe ilçesi ile,
- 3- İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.

3.7.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, sınıfta karşılaştığınız istenmeyen davranışlar ölçeği ve istenmeyen davranışlara karşı kullanılan baş etme yöntemleri ve bunların kullanım sıklıkları ölçeği kullanılmıştır.

1.Kişisel Bilgiler Formu

Kişisel bilgiler formunda, ilköğretim okulları birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin kişisel özellikleri ile ilgili bilgi edinmeye yönelik 5 maddelik kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

2.Sınıfta Karşılaştığınız İstenmeyen Davranışlar Ölçeği

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemlerini ölçmek amacıyla Yrd. Doç. Dr. Adem S. TURANLI danışmanlığında Gülay Özbebit (2007) tarafından yürütülen yüksek lisans tezi için geliştirilen “Sınıfta karşılaştığınız istenmeyen davranışlar ölçeği” kullanılmıştır.

3.İstenmeyen Davranışlara Karşı Kullanılan Baş Etme Yöntemleri ve Bunların Kullanım Sıklıkları Ölçeği

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemlerini ölçmek amacıyla Yrd. Doç. Dr. Adem S. TURANLI danışmanlığında Gülay Özbebit (2007) tarafından yürütülen yüksek lisans tezi için geliştirilen “İstenmeyen davranışlara karşı kullanılan baş etme yöntemleri ve bunların kullanım sıklıkları ölçeği ”kullanılmıştır.

Kullanılan ölçeklerde yer alan maddelerin ortalama puanları değerlendirilirken **Tablo 1**’deki puan aralıkları kullanılmıştır:

Puan Aralıkları

1,00 – 2,50	2,51 – 3,50	3,51 – 5,00
Az	Orta	Yüksek

Tablo 1. Cronbach Alpha Güvenilirlik Testi Güven Aralıkları

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları Ölçeği için Cronbach alfa değeri $\alpha=0,884$ bulunmuştur.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,884	22

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etme yöntemleri Ölçeği için Cronbach alfa değeri $\alpha=0,556$ bulunmuştur.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,556	26

Tablo 2. Cronbach Alpha Güvenilirlik Test İstatistikleri

3.8.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kullanılacak olan ölçme araçlarının uygulanabilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır. Alınan izin doğrultusunda, ölçme araçları bizzat araştırmacı tarafından okullardaki ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerine ulaştırılmış, gerekli açıklamalar yapılmış ve ölçme araçlarının cevaplandırılması sağlanarak geri alınmıştır. Bu doğrultuda 197 sınıf öğretmenine anket formu doldurtulmuştur.

3.9.VERİLERİN ANALİZİ

Toplanan veriler için SPSS (16.0) (Statistical Packace for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri aritmetik ortalama kullanılarak betimlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi için tanımlayıcı istatistiksel tekniklerle birlikte, dağılım ve kullanılacak yöntemlerin

belirlenmesi aşamasındaki normallik testi için uygulanan Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarında asymp. Sig. Değerlerinin 0.05'ten küçük çıkması nedeniyle dağılımın normal olmaması sonucuna dayanarak parametrik olmayan Mann Whithney U Testi ve Kruskal Wallis H-Testinden yararlanılmıştır. Karşılaştırmalarda $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada ele alınan ana problem ve hipotezlerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve bunların yorumları bulunmaktadır.

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar nelerdir?

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
Öğrenci ders sırasında arkadaşıyla konuşur.	197	3,22	,881
Öğrenci kısa süreli dalgındır.	197	3,00	,821
Öğrenci grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşma gerçekleştirir.	197	3,10	1,010
Öğrencinin derse olan ilgisi kısa sürelidir.	197	3,31	1,045
Derse bazen geç gelir.	197	2,38	,905
Arkadaşlarıyla argo konuşur.	197	2,65	1,022
Söz almadan konuşur.	197	2,88	,923
Verilen ödevleri yerine getirmez.	197	2,69	,882
Öğrenci yerinden izinsiz kalkar.	197	2,58	,958
Ders sırasında konuyla ilgisiz bir şeyler okur ya da yapar.	197	2,58	,937
Ders sırasında arkadaşlarına not yazıp gönderir.	197	2,24	,927
Arkadaşlarının dikkatini dağıtacak şekilde komiklik yapar.	197	2,50	,884
Çekingen davranır.	197	2,61	,823
Yere çöp atar.	197	2,50	1,062
Ders sırasında bir şeyler yiyip içer.	197	2,02	1,002
Derse araçsız gerecsiz gelir.	197	2,56	,871
Sınıf kurallarını sıklıkla ihlal eder.	197	2,56	,938
Devamsızlık yapar.	197	2,33	,838
Sınavlarda kopya çeker.	197	2,09	,965
Öğretmene karşı saygısız davranır.	197	1,92	1,000
Saldırgan davranır.	197	2,10	,931
Sınıf içindeki eşyalara zarar verir.	197	2,35	1,002
Valid N (listwise)	197		

Tablo 3. İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin, Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları içerisinde “Derse bazen geç gelir. (Mean=2,38)”, “Öğretmene karşı saygısız davranır. (Mean=1,92)”, “Sınavlarda kopya çeker.(Mean=2,09)”, “Saldırgan davranır.(Mean=2,10)”, “Sınıf içindeki eşyalara zarar verir. (Mean=2,35)”, “Devamsızlık yapar.(Mean=2,33)”, “Ders sırasında bir şeyler yiyip içer.(Mean=2,02)”, “Ders sırasında

arkadaşlarına not yazıp gönderir.(Mean=2,24)”, “Arkadaşlarının dikkatini dağıtacak şekilde komiklik yapar.(Mean=2,50)”, “Yere çöp atar. (Mean=2,50)” davranışları, az karşılaşılan davranışlardır. Bu maddeler, öğrencilerin eğitim ve eğitimciyi hiçe sayacak ciddi sorunları barındıran davranışlar sergilemediklerini gösterir.

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları içerisinde “Öğrenci ders sırasında arkadaşıyla konuşur.(Mean=3,22)”, “Öğrenci kısa süreli dalgındır.(Mean=3,00)”, “Öğrenci grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşma gerçekleştirir.(Mean=3,10)”, “Öğrencinin derse olan ilgisi kısa sürelidir.(Mean=3,31)”, “Arkadaşlarıyla argo konuşur.(Mean=2,65)”, “Söz almadan konuşur.(Mean=2,88)”, “Verilen ödevleri yerine getirmez.(Mean=2,69)”, “Öğrenci yerinden izinsiz kalkar.(Mean=2,58)”, “Ders sırasında konuyla ilgisiz bir şeyler okur ya da yapar.(Mean=2,58)”, “Çekingen davranır.(Mean=2,61)”, “Derse araçsız gerecsiz gelir.(Mean=2,56)”, “Sınıf kurallarını sıklıkla ihlal eder.(Mean=2,56)” davranışları, orta sıklıkta karşılaşılan davranışlardır. Bu maddeler öğrencilerin sınıf kurallarının farkında olmadığı, bu kurallara riayet etmek için yeterli disipline sahip olmadıkları ve bu nedenle dersin akışına etki eden davranışlar sergilediklerini gösterir. Bu eksiklikler çok büyük davranışsal sorunları barındırmamakla birlikte gerek ailevi yaşam şartlarının gerekse sosyal çevrelerinin eğitimdeki yetersizliğini ifade etmektedir. Bu nedenle ilköğretim kurumları hem eğitim hem de öğretim yuvasıdır. Sosyal hayatın eksik kaldığı noktalarda okullar öğrencilerin eğitimlerinde büyük sorumluluk üstlenmektedir. Öğrencilere gerekli disiplin ve sorumluluk bilincini, eksikliklerini temsil eden davranışlarına karşı öğretmenlerin uyguladıkları çeşitli baş etme yöntemleriyle vermektedir.

4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemleri ve bu yöntemlerin kullanım sıklıkları nelerdir?

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
İstenmeyen davranıştan çok istenen davranış üstünde dururum.	197	3,88	,927
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde öğrenciyi ödüllendiririm.	197	3,71	,997
Olumsuz davranışı gösteren öğrenciye ilgi göstermem.	197	2,40	1,077
İstenmeyen bir davranışla karşılaştığımda ders işleme yöntemimde değişiklik yaparım.	197	3,23	1,082
Öğrencinin derse dikkatini vermesini sağlayacak sorular sorarım.	197	4,24	3,061
Öğrenciyi jest ve mimiklerle uyarırım.	197	3,98	,942
Öğrencinin yanına giderek sessizce uyarırım.	197	3,40	1,013
Sınıf huzurunda uyarırım.	197	2,69	1,060
Öğrenciyi azarlarım.	197	2,16	,865
Öğrencinin onurunu kırarım.	197	1,48	,912
Öğrenciyi yalnız oturturum.	197	1,99	1,040
Öğrenciyi istemediği arkadaşları ile oturturum.	197	1,90	1,072
Ödev veririm.	197	2,56	1,080
Okul ve sınıf kurallarını hatırlatırım.	197	3,64	,998
Sınıftan atarım.	197	1,34	,814
Tenefüse çıkarmam.	197	1,58	,915
Sınıf içi eğitsel çalışmalardan men ederim.	197	1,58	,948
Söz hakkı vermem.	197	1,72	,948
Velisini okula çağırırım.	197	3,01	1,045
Rehberlik servisine gönderirim.	197	2,83	1,060
İdareye gönderirim.	197	1,84	,974
Disipline veririm.	197	1,63	,851
Sınıf önünde özür dilerim.	197	2,27	1,061
Fiziksel ceza veririm.	197	1,43	,846
Tüm sınıfı cezalandırırım.	197	1,44	,859
Sınıftan çıkınca konuşurum.	197	3,52	1,008
Valid N (listwise)	197		

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları baş etme yöntemleri içerisinde “İdareye gönderirim.(Mean=1,84)”, “Disipline veririm.(Mean=1,63)”, “Sınıf önünde özür diletirim.(Mean=2,27)”, “Fiziksel ceza veririm.(Mean=1,43)”, “Tüm sınıfı cezalandırırım.(Mean=1,44)”, “Sınıftan atarım.(Mean=1,34)”, “Tenefüse çıkarmam.(Mean=1,58)”, “Sınıf içi eğitsel çalışmalardan men ederim.(Mean=1,58)”, “Söz hakkı vermem.(Mean=1,72)”, “Öğrenciyi azarlarım.(Mean=2,16)”, “Öğrencinin onurunu kırarım.(Mean=1,48)”, “Öğrenciyi yalnız oturturum.(Mean=1,99)”, “Öğrenciyi istemediği arkadaşları ile oturturum.(Mean=1,90)”, “Olumsuz davranışı gösteren öğrenciye ilgi göstermem.(Mean=2,40)” yöntemleri, az kullanılan yöntemlerdir. Bu maddeler öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında uyguladıkları baş etme yöntemlerini seçerken, öğrencilerin kişiliklerini zedeleyecek, onur ve gururlarını kırarak, onların temel haklarını hiçe sayacak ve toplum içerisinde küçük düşürecek yöntemleri çoğunlukla tercih etmediklerini göstermektedir. Bu maddeler öğretmenlerin gelecek nesillerin sağlıklı ve bilinçli toplumlara dönüşmesi için üstlerine düşen öğretmenlik vasıflarını sonuna kadar öğrencilerinden yana kullandıklarını ifade eder. Ayrıca öğretmenlerin bu istenmeyen davranışlar karşısında öğrencileri disipline tamamen soğutup uzaklaştıracak negatif yaklaşımlar sergilemediklerini de ifade eder.

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları baş etme yöntemleri içerisinde “İstenmeyen bir davranışla karşılaştığımda ders işleme yöntemimde değişiklik yaparım.(Mean=3,23)”, “Öğrencinin yanına giderek sessizce uyarırım.(Mean=3,40)”, “Sınıf huzurunda uyarırım.(Mean=2,69)”, “Sınıf huzurunda uyarırım.(Mean=2,69)”, “Ödev veririm.(Mean=2,56)”, “Velisini okula çağırırım.(Mean=3,01)”, “Rehberlik servisine gönderirim.(Mean=2,83)” yöntemleri, orta sıklıkta kullanılan yöntemlerdir. Bazı öğrenci davranışları belirli yaptırımlar uygulamadan aşılamayacağı için öğretmenler belirli düzeyde yaptırımlara ihtiyaç duyabilirler. Bu maddeler, öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında uyguladıkları yöntemlerin ,öğrenciye tekrarı için cesaret vermeyecek ve öğrencinin disiplinin gerekliliğini unutmamasını sağlayacak derecede ölçülü bir yaklaşım sergilediğini ifade eder.

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları baş etme yöntemleri içerisinde” İstenmeyen davranıştan çok istenen davranış üstünde dururum.(Mean=3,88)”, “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde öğrenciyi ödüllendiririm.(Mean=3,71)”, “Öğrencinin derse dikkatini vermesini sağlayacak sorular sorarım.(Mean=4,24)”,” Öğrenciyi jest ve mimiklerle uyarırım.(Mean=3,98)” , “Okul ve sınıf kurallarını hatırlatırım.(Mean=3,64)”,” Sınıftan çıkınca konuşurum.(Mean=3,52)” yöntemleri, en sık kullanılan yöntemlerdir. Bu maddeler öğretmenlerin kuralları zoraki uygulatmak yerine o davranışların iyi oldukları bilincini, çeşitli taktir yöntemleriyle aşılamanın daha başarılı olduğunu gösterir. Okulların bir eğitim ve öğretim yuvası olması düşüncesinden hareketle eğitimcilerin görevi, öğrencileri iyiye ve doğruya yönlendirmektir. Bu doğrultuda küçük yaşta disiplin bilincini oluşturmak için doğru davranışlar ödüllendirilerek öğrenciler bu yolda hareket etmeye sevk edilir. Bu hareket öğrencilerin kendi rızalarıyla olacağı için daha verimli sonuç alınacaktır. Öğrenciler sert tepki almak yerine olumlu taktirlerle yönlendirildikleri için öğretmenlerine karşı ebeveynlerine olduğu gibi sevgi ve saygı göstermeye başlarlar. Bu durum öğretmenlerin kurallarının aile içerisinde uyulması gereken kurallarla aynı öncelikte algılanmasını ve riayet edilmesini sağlayacaktır. Böylelikle ilköğretim okullarının üzerindeki eğitim sorumluluğu öğrencinin bilinçli yetişmesine olanak sağlayacaktır.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Ranks

	Cinsiyet	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Ortalama	Kadın	109	101,42	11054,50
Yöntem	Erkek	88	96,01	8448,50
	Total	197		

Test Statistics^a

	Ortalama Yöntem
Mann-Whitney U	4532,500
Wilcoxon W	8448,500
Z	-,663
Asymp. Sig. (2-tailed)	,507

a. Grouping Variable: Cinsiyet

Tablo 4. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Mann-Whitney U test istatistiklerine göre; İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir ($p=0,507$ $p>0,05$). Öğretmenlik mesleğini tercih eden öğretmenler,cinsiyet farkı gözetmeksizin eşit duygu ve düşüncelerle mesleklerini icra etmektedir. Mevcut sosyoekonomik yapının

cinsiyet üzerine getirdiği zorunluluklar belli demografik özellikler dahilinde etkili olsa da, araştırmanın yapıldığı bölge içerisinde öğretmenlerin mesleki tavırları ve bakış açıları içerisinde yer almamakta, istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede kullanılan yöntemler belirlenirken öğretmenliğin getirdiği sorumluluk ve bakış açısı, hepsinin üzerinde tutulmaktadır.

4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlerin medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Ranks

	Medeni Durum	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Ortalama	Evli	143	95,75	13692,00
Yöntem	Bekar	54	107,61	5811,00
	Total	197		

Test Statistics^a

	Ortalama Yöntem
Mann-Whitney U	3396,000
Wilcoxon W	13692,000
Z	-1,304
Asymp. Sig. (2-tailed)	,192

a. Grouping Variable: Medeni Durum

Tablo 5. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlerin medeni durumlarına göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Mann-Whitney U test istatistiklerine göre; ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlerin medeni durumlarına göre farklılık

göstermemektedir ($p= 0,192$ $p>0,05$). Öğretmenlik, birçok meslekten farklı olarak çalışma saatleri esnek olmayan, zorunlu iş seyahatleri ya da plansız mesailer gerektirmeyen, beklentilerin ve taleplerin belli standartlar içerisinde bulunduğu, aile hayatını zora sokucu unsurlar barındırmayan bir meslek olarak tasvir edilebilir. Bu doğrultuda öğretmenler, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı baş etme yöntemlerini seçerken medeni durumlarından kaynaklanan görüş ayrılıklarına düşmezler.

4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri mezun oldukları okulun düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Ranks

	Mezun Olunan Okul Turu	N	Mean Rank
Ortalama Yöntem	Öğretmen Okulu	1	14,50
	On Lisans	7	76,14
	Lisans	175	102,31
	Yüksek Lisans	14	75,11
	Total	197	

Test Statistics^{a,b}

	Ortalama Yöntem
Chi-Square	6,380
Df	3
Asymp. Sig.	,095

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable:
Mezun Olunan Okul Turu

Tablo 6. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri mezun oldukları okulun düzeyine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri mezun oldukları okulun düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p = 0,095$ $p > 0,05$). Öğretmen okulu, ön lisans, lisans ya da yüksek lisans mezunu ayrımı olmaksızın tüm öğretmenler mesleklerine adım attıklarında sorumlu oldukları öğrencilerine eğitim ve öğretim vermekle yükümlü oldukları bilinciyle hareket ederler. Bu doğrultuda istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemleri seçerken; bilinçli, disiplinli ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda yetişmiş saygın bir toplum oluşturmak amacıyla hareket ettiklerini unutmazlar. Bu nedenle eğitim durumlarındaki farklılıklar istenmeyen davranışlara karşı kullanacakları baş etme yöntemlerine yansımaz.

4.6.Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlikteki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte midir?

Ranks

	Bölünmüş Toplam Kıdem	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Ortalama Yöntem	1-10 Yıl Arası	115	106,90	12293,50
	11 Yıl ve Üzeri	82	87,92	7209,50
	Total	197		

Test Statistics^a

	Ortalama Yöntem
Mann-Whitney U	3806,500
Wilcoxon W	7209,500
Z	-2,305
Asymp. Sig. (2-tailed)	,021

a. Grouping Variable: Bölünmüş
Toplam Kıdem

Tablo 7. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlikteki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Mann-Whitney U test istatistiklerine göre; İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri öğretmenlikteki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermektedir ($p=0,021$ $p<0,05$). Araştırma sonuçlarına göre meslekte toplam kıdemi 10 yılın altında olan bir öğretmen, meslekte 10 yıldan fazla kıdemi olan bir öğretmene göre daha çok yöntem kullanmaktadır. Öğretmenlerin meslekteki toplam kıdem süreleri, eğitim öğretim hayatını yaşayarak, deneyerek tecrübe ettikleri süreçtir. Bu nedenle mesleğe yeni atılan bir öğretmen ile meslekte yıllarını geçirmiş bir öğretmenin kullandığı baş etme yöntemlerinin farklılık göstermesi olağandır çünkü ilk yıllarda bu deneyimi elde etmek için öğretmenler deneme yanılma yolu olarak da nitelendirebileceğimiz yolla, istenmeyen davranışlara karşı birçok başa çıkma yöntemi denemektedir. Meslekteki kıdem arttıkça öğretmenler bu yöntemlerden en etkin olanları tecrübeyle sabitler ve o yöntemleri kullanarak eğitim vermeye devam ederler.

4.7.Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri görev yaptığı okuldaki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte midir?

Ranks

	Bölünmüş Kurum Kıdemi	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Ortalama Yöntem	1-10 Yıl Arası	175	102,38	17916,50
	11 Yıl ve Üzeri	22	72,11	1586,50
	Total	197		

Test Statistics^a

	Ortalama Yöntem
Mann-Whitney U	1333,500
Wilcoxon W	1586,500
Z	-2,349
Asymp. Sig. (2-tailed)	,019

a. Grouping Variable: Bölünmüş
Kurum Kıdemi

Tablo 8. İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri görev yaptığı okuldaki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermekte Olup Olmadığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Mann-Whitney U test istatistiklerine göre; İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışları önleyebilmekte kullandıkları baş etme yöntemleri görev yaptığı okuldaki toplam hizmet sürelerine göre farklılık göstermektedir ($p=0,019$ $p<0,05$). Sosyoekonomik farklılıklar, çarpık kentleşme gibi faktörler, büyük şehir ile kasabaları iç içe getirmiştir. Aynı il hatta ilçe dahilindeki okulların bulundukları semtler gerek ekonomik gerek kültürel olarak farklı grup insanlar barındırmaktadır. Öğrenciler, içlerinde bulundukları aile yapısı ve sosyal çevreden fazlasıyla etkilenmekte ve gördüklerini uygulamaktadır. Bu nedenle istenmeyen davranışlara karşı kullanılacak yöntemler okuldan okula farklılık göstermektedir. Bir okula yeni atanmış bir öğretmen, gerek ekonomik gerek kültürel olarak okulun mevcut öğrencilerin yaşadığı şartları bilmemektedir. İstenmeyen davranışlara karşı kullanacağı baş etme yöntemlerini kendi bilgi birikimine bağlı olarak yine deneme yanılma yoluyla bulmaya çalışacaktır. Okuldaki kıdem süresi arttıkça, öğretmen, öğrencileri, velilerini, okulun bulunduğu çevreyi daha iyi tanımış olacak ve denediği yöntemler içerisinde istenmeyen davranışlara karşı en etkin yöntemleri belirleyecektir. Bu nedenle okuldaki kıdem süresi az olan bir öğretmen, kıdem süresi fazla olan bir öğretmenden farklı olarak istenmeyen davranışlara karşı daha çok sayıda baş etme yöntemi kullanır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇ

Araştırma sonucunda; İstanbul ili, Maltepe ilçesindeki okullarda çalışmakta olan İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışların orta derecede önem taşıyan sorunlar olduğu çıkmıştır. Bu davranışlar günümüz koşullarıyla ailelerin bilinçlenmesi ve okullarda alınan eğitimle aşılabilecek sorunlardır. Araştırılan davranışlar içerisinde öğrencilerin mevcut eğitim ve öğretim sistemi içerisinde eğitim hayatını riske atacak, eğitimciyi hiçe sayacak, gerek ailenin gerek öğrencinin bazen profesyonel destek alarak aşılabileceği ciddi sorunların bulunmadığı görülmüştür. Çok yoğun görülen istenmeyen davranış biçimlerinin ise bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmadan öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı sıklıkla kullandıkları baş etme yöntemlerini seçerken öğrencilerin kişiliklerine saygı çerçevesini aşmadıkları görülmektedir. Genel olarak sıklıkla seçilen tüm yöntemler etik ilkelere uygun seçilmiş, öğrencinin ilerideki hayatını biçimlendiren ahlaki değerler konusunda örnek teşkil eden yöntemler ve davranışlardır. Öğretmenlerin istenmeyen davranışları önlemek için yapacakları yöntem seçimlerinde sert tepkiler ve negatif eleştiriler yoluna başvurmak yerine pozitif eleştirileri seçmeleri aynı zamanda kötüyü yermek yerine iyiyi övmek gibi öğrencilerin okul hayatında desteklenen eğitimlerine kendi rızalarıyla adım atmalarını sağlamaları, konuya ne kadar profesyonelce yaklaştıklarını gösterir ve attıkları her adımın öğrencinin eğitimi için belirleyici bir adım olacağını göz ardı etmedikleri sonucuna varılabilir.

Bireysel değişkenler göz önüne alındığında öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları baş etme yöntemlerinin cinsiyet farklılıklarına göre değişen seçimlerden oluşmadığı, bakış açılarının meslekleri söz konusu olduğunda cinsiyet

ayrımı gözetmeksizin gerekli ilkeler çatısı altında ortak seçimlerde toplandığı görülmektedir.

Medeni durumlarındaki farklılıklar da yine öğretmenlerin kullandıkları baş etme yöntemlerinin seçiminde farklılıklara neden olmamaktadır. Araştırmanın yapıldığı bölge içerisinde mevcut öğretmenlerin çoğunluğunun lisans mezunu olmasının yanı sıra araştırma sonuçlarına göre eğitim durumundaki farklılıklar da seçilen yöntemler açısından farklılaşmaya neden olmamıştır.

Araştırma sonuçlarında öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemlerini seçiminde etkisi olan bireysel değişkenlerin, öğretmenlerin meslekte geçirdikleri toplam kıdem süresi ve bulundukları okuldaki kıdem süresi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda deneyimin, hayatın her noktasında olduğu gibi burada da öne çıktığını; gerek mesleki gerek okul bazlı kıdemın öğrencilerin analizinde ve etkili baş etme yöntemleri seçiminde aktif rol oynadığını söyleyebiliriz.

5.2.ÖNERİLER

➤ İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları içerisinde “Öğrenci ders sırasında arkadaşıyla konuşur.”, “Öğrenci kısa süreli dalgındır.”, “Öğrenci grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşma gerçekleştirir.”, “Öğrencinin derse olan ilgisi kısa sürelidir.”, “Öğrenci yerinden izinsiz kalkar.”, “Ders sırasında konuyla ilgisiz bir şeyler okur ya da yapar.”, “Çekingene davranır.”, “Derse araçsız gerecsiz gelir.”, “Sınıf kurallarını sıklıkla ihlal eder.” davranışları, orta sıklıkta karşılaşılan davranışlardır. . Bu eksiklikler bir ölçüde mevcut sosyal çevrenin ve ailelerin eğitimdeki yetersizliğini ifade etmektedir. Bu konuda uzun vadede gelişim yakalayabilmek adına velilere yönelik rehberlik programları ve aktiviteleri belirli periyotlarla düzenlenebilir ve gereken bilinç örnek olay gösterimleriyle velilere empoze edilebilir.

➤ Disiplinin küçük yaşlardan itibaren öğrencilere aşılması düşüncesinden hareketle, ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları

istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmek için gereken eğitimin öğrencilere verilmesi konusuna ağırlık verilebilir. Öğrencinin okula adım attığı ilk günden itibaren eğitiminin belirli bir programa oturtulabilmesi konusunda gerekli program doğrultusunda öğretmenlere uzman kişilerin kontrolünde düzenli seminerler verilebilir. Bu konuda meslek hayatına yetiştirilen yeni öğretmenler için de gerekli düzenlemeler öğretmenlerin programıyla paralel olarak yapılabilir ve üniversitelerin ilgili bölümlerinde kendilerine bu konuda eğitim desteği verilebilir.

➤ Öğretmen yetiştiren kurumların hizmet öncesi yetiştirme programlarında sınıf yönetimi, davranış bilimleri ve disiplin sağlama konularında daha yoğun ve ayrıntılı eğitim vermeleri ve uygulama alanlarının arttırılması konusunda çalışmaları gerekmektedir.

➤ Öğretmenlerin sınıfta disiplin sağlama ve istenmeyen öğrenci davranışlarını önleyebilme yeterliklerinin arttırılması amacıyla bu yeterlikleri kazandırmaya yönelik hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir. Örnek olaylar çerçevesinde aktif sonuçlara tartışarak ulaşmalarını sağlamak hem öğretmenler arası iletişimin güçlenmesi hem de öğrencilerin en iyi eğitimi almaları için ortak projeler üretilmesi konusunda yararlı olabilir.

➤ Öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve beklentilerini dikkate alarak farklı öğretim yöntemlerini kullanması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin yeni mesleki gelişmelerden haberdar olması ve kendini geliştirmesi gerekmektedir

➤ Bir istenmeyen davranışın arkasında yatan asıl sebep ortaya çıkartılmadıkça, davranışın düzeltilmesinde doğru yaklaşım biçiminin saptanması da olanaksızdır. İstenmeyen davranışın düzeltilmesinde cezadan çok bu davranışa neden olan problemin çözümüne önem verilmelidir. Rehber öğretmenler ve psikolojik danışmanlar ile öğretmenler arasında düzenli raporlama ve çözüme dayalı işbirliğinin arttırılması, çözüm arayışında daha başarılı sonuçlar sağlayabilir. Bu çalışmalar sonucunda ilerleyen aşamalarda istenmeyen davranışları oluşmadan engelleyebilecek projelerden büyük yararlar sağlanacaktır. Çünkü sınıfta

istenmeyen öğrenci davranışlarının baş göstermemesi için önceden önlem alınmasının, davranış ortaya çıktıktan sonra onunla baş etmekten daha kolay olduğu unutulmamalıdır.

➤ Okul yöneticileri ve öğretmenler için öğrenci ile iletişim kurma becerileri, etkili sınıf yönetimi konularında hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir..

➤ Göreve yeni başlayan öğretmenlerin kıdemli öğretmenlere göre istenmeyen davranışlarla daha sık karşılaştıkları gözlenmiştir. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğretmen adaylarının uygulama eğitimlerine daha fazla önem verilmelidir. Yüksek öğretim kurumlarında verilen yöntem dersleri teoriden ibaret olup öğretmen adayları pratiğe geçtiklerinde sıkıntıyla karşılaşmaktadırlar. Bunu giderebilmek amacıyla, okul içerisinde görülen istenmeyen davranışlar ve bu davranışları önlemede kullanılan yöntemlerin başarılarıyla ilgili raporlamalar tutularak yeni öğretmenlere sene başında düzenlenen bir eğitim toplantısıyla sunulabilir. Bu metot, gerekli deneyimi kazanmadan önce öğretmenlere gerekli öngörüğü sağlayarak adaptasyon sürecini hızlandırarak eğitim kalitesini arttırabilir. Ayrıca istenmeyen öğrenci davranışlarının niteliği ve gözlenme sıklığı okullar, sınıflar vb. değişkenlere göre farklılıklar gösterdiğinden her okulda bu konuda uzmanlaşmış rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerden oluşan ekipler kurulabilir. Bu ekipler aracılığıyla ilerleyen aşamalarda, istenmeyen öğrenci davranışlarını öğretmenlerin kişisel anlayışlarına (bana görelilik) bırakmadan; yer, zaman, ekonomik durum, sosyal çevre, öğrenci psikolojisi vb. unsurlar dikkate alınarak her bir davranışı ayrı ayrı tanımlayan ve her biri için ayrı basa çıkma stratejileri geliştiren projeler devreye sokulabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADA, Şükrü. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2004.
- AĞAOĞLU, Esmahan. **Sınıf Yönetimiyle İlgili Genel Olgular, Sınıf Yönetimi**. (Editör:Zeki KAYA), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2007.
- AKAR, İlhan. **Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Etmenler, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Zeki KAYA) Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- AKÇADAĞ, Tuncay. **“Sorun Davranışların Yönetimi”, Etkili Sınıf Yönetimi**. (Editör:Hüseyin KIRAN), Ankara:Anı Yayıncılık, 2005.
- AKSOY, Naciye. **“Sınıf İçi Kurallar”, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Emin KARİP), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2002.
- AKYOL, Hayati. **“Olumlu Öğrenmeye Uygun Bir Ortam Oluşturma”,Sınıf Yönetimi**.(Editör:L.Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,2006.
- APUHAN, Recep Şükrü. **Etkili Öğretmenin Temel Davranışları**,İstanbul:Timaş Yayıncılık, 2002.
- ATAMAN, Ayşegül, **“Sınıf içinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler”, Sınıf Yönetimi**. (Editör. Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.
- AYDIN, Ayhan. **Sınıf Yönetimi**. Ankara:Anı Yayıncılık, 2000.
- AYTEKİN, Halil. **“Çağdaş Sınıf Yönetimi Yaklaşımında İdeal Öğretmen Modeli”, Sınıf Yönetimi**. (Editör:Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- BAŞAR, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. Ankara:Anı Yayıncılık, 2005.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi**. Ankara:Ayyıldız Matbaası, 1972.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam**. Ankara:Nobel Yayın Dağıtm, 2005.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. **Genel Öğretim Bilgisi:İlk ve Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Öğretimde İlke, Yöntem ve Teknikler**, Ankara:Binbaşioğlu Yayınları, 1994.
- BLACK, Susan. **“Listenning to Students”**. American School Board Journal, November 2005.

- BROWNELL, Mary T. Chris, W. Thomas. **Davranış Problemlerini Önleyerek Pozitif Sınıf Atmosferi Oluşturma Stratejileri**. Intervention in School and Clinic, America: Vol. 37, No.1, September 2001.
- BURSALIOĞLU, Ziya. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem A Özel Eğitim ve Hizmetleri, 1998.
- CELEP, Cevat. **Sınıf Yönetimi ve Disiplini**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.
- ÇALIK, Temel. **Sınıf Yönetimi ve Özellikleri, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.
- ÇELİK, Vehbi. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- DEMİREL, Özcan. **Öğretme Sanatı, Plandan Değerlendirmeye**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, Ankara, 1999.
- DEMİREL, Özcan. **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005.
- DEMİRTAŞ, Hasan ve Hasan GÜNEŞ. **Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sözlüğü**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2002.
- DEMİRTAŞ, Hasan. **Sınıf Yönetiminin Temelleri**. (Editör: Hüseyin KIRAN), Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.
- EDWARDS, Clifford H. **Classroom Discipline And Management**, USA: John Wiley & Sons Inc, 2000.
- EKİCİ, Gülay. **“Öğretim Yönetimi”, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Emin Karip), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- ERDEN, Münire ve Yasemin AKMAN. **Gelişim Öğrenme-Öğretme**. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1998.
- ERDEN, Münire. **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Alkım Yayınları, 2003.
- ERDOĞAN, İrfan. **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2001.
- FONTANA, David. **Classroom Control Understanding And Guiding Classroom Behaviour**. London: British Psychological Society, 1985.
- GELİŞLİ, Yüksel. **“Sınıf Yönetiminde Aile ile İşbirliği”, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Ş. Erçetin, Ç. Özdemir), Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2004.
- GORDON, Thomas. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**. (Çeviren: Emel AKSOY), İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2001

- GÜNDÜZ, Hasan B. **Eğitim Okul ve Sınıf Yönetimi**. (Editör:Şule Çetin ve M.Çağatay Özdemir), Ankara:Asil Yayın, 2004.
- HALİS, İsa. **“Sınıf İçi Davranışlar”, Sınıf Yönetimi**. (Editör:Ömer ÜRE), Ankara:Mikro Yayıncılık, 2003.
- IŞIK, Halil. **Sınıf Yönetimi, Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni**. (Editörler:Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.
- İLGAR, Lütfi. **Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi**. İstanbul:Beta Yayıncılık, 2000.
- İMER, Gülriz. **“Olumlu Öğrenmeye Uygun Ortam Yaratma”, Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. (Editör: Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- KARİP, Emin. **Sınıf Yönetimi**. Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2002.
- KAYA, Zeki. **“Olumlu Öğrenme Ortamı Oluşturma”, Sınıf Yönetimi**. (Editör: Zeki Kaya), İstanbul: Pegem A Yayıncılık, 2005.
- KILBAŞ, Şükran K. **Sınıf Yönetimi**. Adana:Nobel Kitabevi, 2003.
- KORKMAZ, İsa. **“İstenmeyen davranışların Önlenmesi,” Sınıf Yönetimi**. (Editör:Zeki KAYA), Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
- KORKMAZ, İsmail. **Sınıf Yönetimi**. Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2004.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla. **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. Ankara, 2000.
- LEMLECH, Johanna Kasin. **Classroom Management Methods and Techniques for Elementary and Secondary Teachers**. Newyork-London, Longman,1988.
- LOGAN, Janice G. **Sınıf Yönetimi. “Sınıfınızda Disiplin Kurallarını Kesinleştirmek İçin Teknikler Politiklar Prosedürler ve Programlar”**, Educational Research Information Center,America:ED 479 639, February 2003.
- MONTAGUE, Edward J. **Fundamentals Of Secondary Classroom Instruction**. The United States Of America: Merrill Publishing Company, 1987.
- ÖK, Muharrem. **Sınıf Yönetimi Modelleri**. Ankara:Milli Eğitim Yayınları,2000.
- ÖZDEMİR, İbrahim Ethem. **“Sınıf Ortamında İstenmeyen Davranışlar”, Sınıf Yönetimi**. (Editör:Şule Erçetin, Çağatay Özdemir), Ankara:Asil Yayın Dağıtım, 2004.
- ÖZKILIÇ, Rüçhan. **“Sınıfta Zaman Yönetimi”, Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. (Editör: Leyla Küçükahmet), Ankara, 2003.

- ÖZTÜRK, Bülent. **“Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi”, Sınıf Yönetimi.** (Editör: Emin Karip), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2005.
- SARI, Hakan ve Bülent Dilmaç. **“Sınıf Yönetiminin Temelleri”, Sınıf Yönetimi.** (Editör:Musa Gürsel, Hakan Sarı, Bülent Dilmaç), Konya:Eğitim Yayıncılık, 2004.
- SARITAŞ, Mustafa. **“Sınıf Yönetimi Ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama”, Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** (Editör: Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- SENEMOĞLU, Nuran. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya.** Ankara:Gazi Kitabevi, 2004.
- ŞİŞMAN Mehmet, Selahattin TURAN. **Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi.** Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2002.
- TUTKUN, Ömer F. **Sınıfta Yerleşim Düzeni. Sınıf Yönetimi.** (Editör:Zeki KAYA), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2003.
- TABANICALI, Erkan. **“Sınıf Ortamının Fiziksel Özellikleri”, Etkili Sınıf Yönetimi.** (Editör:Hüseyin KIRAN), Ankara:Anı Yayıncılık, 2005.
- TURAN, Selahattin. **Sınıf Yönetimi: Sınıf Yönetiminin Temelleri.** (Editörler:Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2006.
- TERTEMİZ, Neşe. **Sınıf Yönetimi ve Disiplin, Sınıf Yönetimi.** (Editör:Leyla Küçükahmet), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- TOK, Şükran. **“Öğretimin Yönetimi”, Etkili Sınıf Yönetimi.** (Editör:Hüseyin Kırın), Ankara:Anı Yayıncılık, 2005.
- ÜNAL, Semra ve Sefer ADA. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş,** İstanbul:Marmara Üniversitesi Yayınları, 1999.
- WRIGHT, Tony. **Classroom Management In Language Education.** Great Britain: Palgrave Macmillan, 2005.
- YALÇINKAYA, Münevver. **“Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Yönetimine İlişkin Stratejiler”, Sınıf Yönetimi.** (Editör:Ömer ÜRE), Ankara:Mikro Yayıncılık, 2003.
- YİĞİT, Birol. **Sınıf Yönetimi.** Ankara:Pegem A Yayıncılık, 2005.

Sürelî Yayınlar

- ATICI, Meral. “İlköğretimdeki Öğrencilerde Görülen İstenmeyen Davranışlar ve Nedenleri”. **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı:20, 2001.
- ATICI, Meral. “Öğrenci İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Türk ve İngiliz Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Karşılaştırılması”. **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Sayı:29, Kasım 2002.
- KALAYCI, Nurdan. “İlköğretim Okulu Öğrencileri Okullarında Hangi Durumları Problem Olarak Algılamaktadır”. **Eğitim Yönetimi Dergisi**. Sayı:42, 2005.
- ÖNER, Dilek. **Sınıf Yönetimi**. Manisa:Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Vakfı, 2001.
- ÖZDAYI, Nurhayat. “Öğrenci ve Öğretmenlerin Gözüyle Sınıf Yönetimi Sorunlarına Genel Bir Bakış”. **Ankara:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü XII.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler**. Cilt:1, 2004.
- ÖZYÜREK, Mehmet. “Problem Davranışları Azaltmada Ceza Uygulanmalı mı?”, **Aktif Eğitim Dergisi**. Sayı:1, Kasım 2000.
- SADIK, Fatma. “Sınıf İçindeki Problem Davranışların Nedenleri”. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**. Sayı:9, Ekim 2002.
- TÜRNÜKLÜ, Abbas. Yunus ZORALOĞLU ve Yusuf GEMİCİ. “İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları”. **Eğitim Yönetimi**, Cilt:7, Sayı:27, 2001.

Tezler

- AYDIN,Bahri. “İlköğretim okullarında Sınıf Disiplininin Sağlanması, **Yayımlanmış Doktora Tezi**. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- DAĞDELEN, Ömer. “İlköğretim Öğrencilerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Karşılaştırılması”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- DOĞAN, Burç E. “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlilikleri”, **Yüksek Lisans Tezi**. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- GÜNDÜZ, Yüksel. “Öğretmenlerin Sınıf Yönetimindeki Yeterlilikleri”, **Yüksek Lisans Tezi**. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

ÖZTÜRK, Necla. “Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

SAYIN, Nükhet. “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2001.

İnternet Kaynakçası

TEMEL, Ali. “Okulda ve Sınıfta Disiplin”,
http://www.maltepe.edu.tr/05_haber/reh_sempozyum/ali_temel.doc. (04.05.2008)

EK 1: ANKET FORMU

ANKET FORMU

Sayın Öğretmen Arkadaşlarım,

Bu anket formu, "İlköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri" konulu yüksek lisans tezine gerekli verileri toplamak için hazırlanmıştır. Elde edilecek bilgiler, bilimsel amaçlar doğrultusunda topluca değerlendirilecektir. **Bu nedenle adınızı ve görev yaptığınız okulun adını yazmanıza gerek yoktur.**

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgileriniz, ikinci bölümde Sınıfta karşılaştığınız istenmeyen davranışlar, üçüncü bölümde ise istenmeyen davranışlara karşı kullandığınız baş etme yöntemleri ve bunların kullanım sıklıklarını ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Araştırmanın geçerliliği için, mutlaka tüm soruları yanıtlamanız gerekmektedir. Lütfen durumunuzu bildiren şıkkı "X" işareti ile işaretleyiniz.

İlginizden dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Zeynep KELEŞ

Yeditepe Üniversitesi

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

Yüksek Lisans Öğrencisi

I.BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıda kişisel bazı özelliklerinizin belirlenmesi amacıyla sorular bulunmaktadır. Sizin için uygun olan ifadeleri yazarak veya seçeneklerden birine ilişkin boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz.

1- Cinsiyetiniz:

- a. Kadın ()
b. Erkek ()

2- Medeni Durumunuz:

- a. Evli ()
b. Bekar ()

3- Mezun olduğunuz okulun türü:

- a. Öğretmen Okulu ()
b. Ön Lisans ()
c. Lisans ()
d. Yüksek Lisans ()
e. Doktora ()

4- Öğretmenlikte toplam hizmet süreniz(Yıl olarak):

5- Görev yaptığınız kurumdaki hizmet süreniz (Yıl olarak) :

II. BÖLÜM

Sınıfta karşılaştığınız istenmeyen davranışlar nelerdir? Uygun sütuna X koyarak belirtiniz.		HİÇBİR ZAMAN	NADİREN	ARASIRA	SIK SIK	HER ZAMAN
1	Öğrenci ders sırasında arkadaşıyla konuşur.					
2	Öğrenci kısa süreli dalgındır.					
3	Öğrenci grup çalışması sırasında gereğinden fazla sosyal konuşma gerçekleştirir.					
4	Öğrencinin derse olan ilgisi kısa sürelidir.					
5	Derse bazen geç gelir.					
6	Arkadaşlarıyla argo konuşur.					
7	Söz almadan konuşur.					
8	Verilen ödevleri yerine getirmez.					
9	Öğrenci yerinden izinsiz kalkar.					
10	Ders sırasında konuyla ilgisiz bir şeyler okur ya da yapar.					
11	Ders sırasında arkadaşlarına not yazıp gönderir.					
12	Arkadaşlarının dikkatini dağıtacak şekilde komiklik yapar.					
13	Çekingen davranır.					
14	Yere çöp atar.					
15	Ders sırasında bir şeyler yiyip içer.					
16	Derse araçsız gerecsiz gelir.					
17	Sınıf kurallarını sıklıkla ihlal eder.					
18	Devamsızlık yapar.					
19	Sınavlarda kopya çeker.					
20	Öğretmene karşı saygısız davranır.					
21	Saldırgan davranır.					
22	Sınıf içindeki eşyalara zarar verir.					

III. BÖLÜM

İstenmeyen davranışlara karşı kullandığınız baş etme yöntemleri ve bunların kullanım sıklıkları nelerdir?		HİÇBİR ZAMAN	NADİREN	ARASIRA	SIK SIK	HER ZAMAN
1	İstenmeyen davranıştan çok istenen davranış üstünde dururum.					
2	Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde öğrenciyi ödüllendiririm.					
3	Olumsuz davranışı gösteren öğrenciye ilgi göstermem.					
4	İstenmeyen bir davranışla karşılaştığımda ders işleme yöntemimde değişiklik yaparım.					
5	Öğrencinin derse dikkatini vermesini sağlayacak sorular sorarım.					
6	Öğrenciyi jest ve mimiklerle uyarırım.					
7	Öğrencinin yanına giderek sessizce uyarırım.					
8	Sınıf huzurunda uyarırım.					
9	Öğrenciyi azarlarım.					
10	Öğrencinin onurunu kırarım.					
11	Öğrenciyi yalnız oturturum.					
12	Öğrenciyi istemediği arkadaşları ile oturturum.					
13	Ödev veririm.					
14	Okul ve sınıf kurallarını hatırlatırım.					
15	Sınıftan atarım.					
16	Tenefüse çıkarmam.					
17	Sınıf içi eğitsel çalışmalardan men ederim.					
18	Söz hakkı vermem.					
19	Velisini okula çağırırım.					
20	Rehberlik servisine gönderirim.					
21	İdareye gönderirim.					
22	Disipline veririm.					
23	Sınıf önünde özür diletirim.					
24	Fiziksel ceza veririm.					
25	Tüm sınıfı cezalandırırım.					
26	Sınıftan çıkınca konuşurum.					

EK 2: İZİN BELGELERİ

EK 3: ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

ZEYNEP KELEŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi : 13.08.1980
Doğum Yeri : Kadıköy/İstanbul
Medeni Durumu : Evli

EĞİTİM

Lise : Özel Doğuş Lisesi
Lisans : Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İngilizce Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans : Yeditepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

ÇALIŞTIĞI KURUMLAR

2002 – 2004 : Yarımcı İlköğretim Okulu
2004 – 2007 : Kazım Karabekir İlköğretim Okulu
2007 – Devam ediyor : Vasfi Rıza Zobu İlköğretim Okulu